

Ազգային, Ժողովի Ապրիլ 29ի նիստին ա/

—
—
—
—
—
—
—
—

հաստիքամբ փոքրիկն էլիժա եւ
Յարութիւն ճրճրեաններու (Գալի-
ֆոնիա), որոնք հրատարակութիւ-
նը կը ձօնեն իրենց ծնողներուն՝
աէք եւ աիկին Կարօ եւ Մարիա

Արդ, տեղւոյս հայ կաթողիկէ
Նաբեկի Ս. Գրիգոր եկեղեցւոյ սը-
րահին մէջ տեղի ունեցաւ բարե-
փոխուած բառարանի շնորհահան-
դէսը:

[illegible]

U. 9

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈՔԵԿՈԶՈՒՄՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

[illegible]

Հինգե ամիս, Ապրիլ 23ին երեկոյ
հաս Ժամը 18:30ին Մ. Օդաբախյան
երկերեղոյ մէջ պատարագ մա-
նուցողական մատմար Է. Դաւաթեան
Յարութիւնեանի եւ քարոզիչ Հայր
Է. Սահակեան, շեշտը դնելով Հա-
պոյի արմատաբուրքեան եւ աբ-
ղայ պահանջաբարութեան վրայ
Աբղարոյի խնամքն աւարին Հաւա-
տագետները համայնութեան եւ
կեղեցիները արմատ մէջէ, ուր Է. Յ.
Դաւաթեանի խնամքն իր
երկրի պատարագախառնութիւն
Բժշկութեան արմատներ վրայ ներկա-
յացուց եւ conflict arménio-տուր
Համազուն իր տեղեկութիւնները
քանակով պարտաւորութեան
նորոգիչը կղան Ա. Ստեփանեան, Մ.
Աղեկեան, Վ. Ստեփանեան, եւ
Ներսիսեան եւ Է. Պիկեան եւ իր
ներստեանի քառախի եղաւ Հաբ-
պատարագախառնութեան վրայ
Բժշկութեան արմատներ վրայ
Բաղեան ալ բանը իր խառնով աղե-
քարագրած Առանիայի քարոզիչը
100տակախի, ապով կարգ մը լու-
սարարեան Բժշկութեան

Ապրիլ 24-ին, Արցախի ՄԱԿ Մարտի Բեռնի խմբի Արցախ 24 հրապարակական կայքի, Հայ ազատամարտիկների և ՄԱԿ Մարտի Բեռնի ինտերֆեյսի չափերի տեղեկանքի լույս-դարձմանի առաջին օրը, Գրիգորյան և Հայկական տոմարահիշմարտի կողմից ծաղիկների փոխարինումը զինվորականներին: Հայկական տոմարահիշմարտի կենտրոնները եկել են զինվորականներին չափերի փոխարինումը, այսինքն, լույս-դարձման օրը տեղի է ունենում: Տեղի է ունենում 4. Արցախի և տեղի զինվորականների Ռ. Բուրյակ: Արցախի զինվորականներին չափերի փոխարինումը լույս-դարձման օրը տեղի է ունենում: Քաղաքականության և տեղի զինվորականների չափերի փոխարինումը լույս-դարձման օրը տեղի է ունենում: Քաղաքականության և տեղի զինվորականների չափերի փոխարինումը լույս-դարձման օրը տեղի է ունենում:

ԷՍՏՈՆԻՍ

իր Ժամարտ քաղաքի խաղաղա-
 ռուտ առջև ծաղկեցավ գնակե-
 րած, հոգեպետական պայծառ եր-
 անություն է: Աղջկան դրազու-
 ռու միջ տեղի ունեցած է հետախո-
 շակ երկրապատկերի միտքե-
 կանական զարթոյնը «Եւ մարդ իւ-
 ղը զարե երկրապատկու թիկեր զը
 տապաւորէ՝ զեղապատկու թիկե-
 ր փերտուր թիկը՝ երկրպիկ քա-
 տապարակ հարուստ նիւթ քա-
 ղադուրած է, ապա երաժշտակ-
 րած իր կերպարանք: Երկթի ու-
 սկեպ է Տալլիկի համալսարանի
 ինքն ի. Տաննիկը որ «Հալիական
 արքայ» համարին Նիկիան է: Ճու-
 ղաբոցն է 1919ին ԱՄՆ-ու մե-
 տակաւորած Արքայուհի Հայաս-
 տան» անուն ծաղաղկը:

Ապրիլ 24ին և նախորդող չոր
բուսան ընթացքին էստոնական
յոսներ, կաթիլքը Յեղապանու
թեան թեմայով ծրագրեր ստեղծ
են։

Տեղական համայնքի անդամներ
րաձմ եւ թէ կերկին մէջ՝ չեկար
հաճախ րուռն զբոսնունք թիւ
ճապաճ եւ թրքական եւ աղբը
նշանակն ներկայացուցիւնին
րը, յարձակելով Յեղապանութեան
իւրիքն ստիճ զբախիւնեալու
վրայ։

Խատուխայի Հայ երկրասարդա-
կան միութիւնը Համայնքի միւ-
կազմակերպութիւններուն հետ
յիճուած է Յերաստանութեան ալ-
կետութեանէն ճանաչումը ապահո-

Պալեստին երկիրն էր Ժամ
Լիթուանիոյ կողմէ եղած է այ
Հանաչումը:

զլիսաւորութեամբ երկուսսարդնե-
րու եւազոյն զըօններով եւ պա-
տաններով ուղղուեցաւ քաղաքա-
պետաւանին կողքին գտնուող խաչ-
քարին, ուր քաղաքական անձնա-
ւորութիւններ կրենք յարգանք
ուրբը մատուցելին ծաղկեպակ-
ներ, բազմութիւնն ալ մեխակնե-
լանելով:

Տեղույ վրայ խօսք առնողներ ե
րան, Հայ մշակույթի տան կողմէ Տ
Մարտահան եւ Կ. Ալաբախեան
Է. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ Ա
Ներսէսեան, որոնք արտադրատես
ցան օրուան պահանջատիրութեա
վրայ: Ժ. Ֆորքսթիլ խօսք տուա
նաեւ քաղաքական ներկայ անձնա
ւորութիւններուն՝ երեսփոխան Տ

ᠮᠤᠩᠭᠤᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠨ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՄԱՍԼՈՅ
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայկազեան համալսարանի և ՍԽԷԻՆ Արեւելքի Հայ Դատի գրասենյակի կազմակերպութեամբ, 2009 Սեպտեմբեր 3-ին, Պէյրուսի Հայկազեան համալսարանէն ներս տեղի պիտի ունենայ միջազգային խորհրդաժողով մը՝ «Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ միջազգային տնտէսը» խորագրով:

Ակադեմական աշխարհը դուրս
ընթացելիս պետի ներկայաց-
ւին նոր ուսումնադիրութիւններ
շուրջակայան ցեղապանութեան
ինչպէս նաեւ՝ աշխատանքի մասն-
ցումներ Յեղապանութեան ուրաց-
ման, ՄԱԿ-ի Յեղապանութեան
նախնի եւ միջազգային օրէնքին
մասին:

Խորհրդաժողովը աննախընթաց է Միջին Արևելքի մէջ: Ան պիտի համալսմբէ աշխարհի տարբեր երկրներէ հանրածանօթ ցեղաապահաւգէտներ եւ միջազգային օրէնքի մասնադէտներ:

Որոշ հրդեհափողովին նիւթերը յետագային պիտի հրատարակուին եւ տրամադրուին ահադեմական շքեջանակներու եւ ուսումնասիրական կեդրոններու:

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՄԻԶԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ
ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ՊԵՂՐՈՒՔ – ԼԻՐԱՆԱՆ
Ապրիլ 27, 2009

Միևի, ձերակուտական Ա. Տախտ, Էդահանոր խորհրդի փոխ նախագահ Գ. Կոխբյուրի, վերջին խոսք անողը եղավ երեսփոխան քաղաքապետ Մ. Տեսթա: Բոլորն ալ Համահանգքով արտայայտեցան Քրիստանոսի զգալու և նշարաւորներին մասին եւ իրտաւանջան միտւնարոր ամէն բան ընէ, արդարութեան ճանաչման Համար Թուրքիոյ խոնկ:

Կէսօրէ ետք, Կրէնսպլէն 50 հոգի ինոց խումբ մը մէկնեցաւ Լիոն, ներկայ ըլլալու համար տեղւոյն ձեռնարկներուն, ինչ որ խոր տըպաւորուեց իւն թողոյց:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ.

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ՔԱՌՈՐԴ - ՀԱՅԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Կար տակաւին չարքբ փանջին ծերուկ
ներուս, որոնք՝ ետեւ ձգուած իրենց դուռ-
շին կարօտով ճննդներով չողգնեմով, բո-
լորն ալ բանգեաւ, կը չարքբին պատրի-
տակ, ու մէկ դէծի վրայ կկաած, հաշ-
ւաբարկին կնիքնարկէին շարքեան քա-
ղաքապահի դէպքերէ: Ասոնց բոլորին մէ-
կարեւոր դեր մը, պատասխանատուու-
թեան կարեւոր բաժին մը կ'ունենա-
մէիւտ աւ... Երկնայեանն մարդ:

Այս բոլորը, այնքան հարազատ ու անբաժանելի մասը դարձած էին այլևս չհնչանուր պատկերներ՝ որ սեղանացիները ընկն նստարդ իսկ գանձոքը այլևս։

Մասնավոր ուշադրություն առաքելով իշույր սական անձանիկի մը, օտարական մը, որ պատահաբար կ'անցնէր Լանդերի դուռնը՝ ապրիլին աշդ ժամերուն, սխալմամբ, օտար արտասանությամբ մէջ մտած ժողովրդալ ոչխարի մը պէս որ կ'ալ իսկանգարէ ներկայանալով ինքն իրեն։ Բնական առօրեայ տրպանային։

Առոնք զինուորներ կ'ըլլային սովորաբար, մասնաւանդ պատերազմի տարիներուն, որոնց հաւելէն կը վազէին այնտեղ խաղաղօղ լանճերը՝ Վանքին՝ մինչեւ որոշող մը, Պատարաբարանի կամարի տակ, քիթերը վեր տնկած՝ դռժոժներով պէս պոռչտայով։

- Հալօ ձորճ, Կուտ մօրնինկ ձորճ
Հա'ու-ար-եռւ ձորճ:

Անցորդին անտաքերու թխնը, գրեհն
 ապառաժախան թողուր՝ անբան ալ կս
 բերուր չէին տղոց ճամբար, իրենք կ'են
 ջանկանալին խմբովին, մինչ անցորդը կ
 չարունակէր իր ճամբան, անտաքերը
 յարուցուած աղմուկին, հեռաբերու
 թեամբ շուրջը գտնով:

* * *

[illegible]

Հօգնութեանը մէջ, Գաղիկ Թաղաւորի
արձանը յիշեցնող լրջութիւնով մը:
— Հայօ ձորձ, հայօ ձորձ...

ՀԱՏԵՐՆ ԷՒՆ ՆՈՐԷՆ, որոնք ջրհալսատա
էին՝ առանձին, ուղեկորոյս անցորդի մ
տպաւորութիւնը ձգող զինուոր մը ա
նգամ, ու կը հետեւէին անոր դանդա

Քայլերուն: Բաղդատաբար համեստ ի տարազն ու քալուածքը հունէին անգլիացի զինուորներուն յատուկ խնամքն ինքնաշարահուժիւնը:

Երբ հասաւ Վանքին մայր Դուռին
անծանօթ զինուորը կանգ առաւ պահ մը
չփութած՝ քննեց անոր հակատին քան
դակուած արձանադրութիւնը, ու մնա

այդպէս, կարծես կարգաւ փորձելով.
ՎԱՆՔ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՅ ԾԱԿՈՒԵԱՆՑ
Մօտեցաւ արպա մեր խումբին ու ձայնով մը որ հազիւ լսելի կ'ըլլար՝ հարցոյ հայերէն լեզուով.

— Կարելի՞ քան արցնել. ես հայ, լեհահայ
սման...

Շփոթած՝ անակնկալ արյւ յայտնութիւն
նէն ասահ մո յաւերանք իրազու,

Մայր Տաճարի մուտքին, օտար ազնուորդը որ կ'ըսէր թէ հայ էր, կամ

ցուկ մը վար առաւ. գշակը զլուխէն,
ծախց երկուքի ու տեղաւորեց դաշն ա-
նութիւն տակ անպէտ առարկայի մը պէս,
ու հագին ներս մտած՝ ինկաւ ծունկի,
խաչակնքեց մի քանի անգամ ու միաց
այդ դերքին մէջ, աչքերը փակ, բաւա-
կար, առեւն:

Մենք բալլ մէ տնդին կանգնած, աշխատարինք վերը, այդ Տաճարին պատերուն տակ մեծցած, առաջին անգամ ըլլալով զգացինք կարծես խորհրդաւորութիւնը պարապ ու լուռ աղօթականը:

Իհնչ Գերբեր Կրդուր Կրտնր Կրտստուր
Տաւարն, Մեծ Բակը Կր յորքեր արեւ-
ոյ: Վարդգիս փորքիկներուն աղմուկն
ու հոս հոն հաւարած կրներուն ներ-
կայութիւնը լեցուցած էին Բակը աւ-
րոյշ: Տարօրինակ փայլ քր առին անմա-
տօթ զինուորին աչերը, երբ ըսինք թի-
հայ էին ախտեղ Կրեցողները ըստին ալ
Յայտնին Կր որ Կ'ուզէր իտօթի, քաղա-
քի, արտաշատուի, բայց Կր ստատպի
գիտարութիւնն էր:

— Իմ անուն Չպիկնիեւ Լեքրինաքի: Եւ
Հայ, Հայերէն ոչ գիտեմ: Իմ մայրի
Հայ... իմ իմ Հայրիկի մայրիկ Հայ...

1945ի զինադադարի տարեդարձի տոնին
ստբիւ, «Յաւաջ» լռյա չի տեւներ Ուրբաթ
օր Մայիս 8ին (Շաբաթ/Կիրակի, Մա-
յիս 9/10ի բիւ): Մեր յաջորդ բիւր՝ ե-
րեւշաթբի, Մայիս 12:

L'UGAB PARIS/IDF

organise son **PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI**
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire, religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PROGRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par Gilbert Sinoué de son roman *Erevan* et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte «Le Prince Tisserand»

16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde

avec le géopoliticien Gérard Chaliand, les historiens Claude Mutaflan, Yves Ternon et Raymond Kévorkian, le politologue Gaidz Minassian et Bardig Kouyoumdjian

Dimanche 17 mai à 15 heures :

Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé, auteur du roman à succès *Misere*

Le Salon du Livre est organisé lors de la **Brocante annuelle** de la rue de Courcelles, à Paris 17e. Présence d'un stand devant les portes du Centre Culturel Alex Manoogian avec vente de produits artisanaux.
Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB

118 rue de Courcelles — 75017 Paris
M^o Courcelles — Bus ligne 84

Vous êtes invités à une soirée spéciale éducative

Dites, où est notre faute

La question sera adressée aux jeunes Arméniens invités ce jour pour examiner, débattre et attirer l'attention sur d'importants points négligés.

Organisé par le Comité Culturel de l'Eglise Evangélique Arménienne d'Arnouville:

le 15 mai, à 20 heures PRECISES

Adresse : 5 avenue de la Concorde

95400 Arnouville-les-Gonesse

RER D : Villiers le Bel-Gonesse-Arnouville — 5 min. à pied de l'église.
(ligne directe : Alfortville, Gare de Lyon, Châtelet les Halles...)
Tél. : 06 61 79 56 05
01 39 85 78 72

**CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS
DE FRANCE**

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux vous propose une

**JOURNÉE DE DETENTE
A LA MER**

le **Dimanche 31 mai**.

Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR, port de pêche où se déroulera la fête des marins.

Après-midi à **DEAUVILLE (Casino-Plage)**

— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place de la Mairie à Clamart;

— Retour prévu vers 20h.

Inscriptions auprès de :

● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33

● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-les-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section «Astrig» du Val d'Oise organise, mensuellement, un après-midi «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et de rien... La parole est donnée à chaque personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans notre local situé 71 avenue Henri Barbusse à Arnouville-les-Gonesse :

● le **lundi 11 mai** — **Thème du jour** : la transmission de caractères héréditaires.

A noter que d'autres sujets peuvent être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignements :

Anita BOGHOSSIAN : 01 39 90 76 19

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa Colonie de vacances, qui se déroulera du 3 au 23 juillet 2009, des animateurs et animatrices titulaires du BAFA.

Pour déposer sa candidature, prière d'adresser CV à
hduzian@ugbueurope.org

CETTE ANNEE, l'UCFAF VOUS PROPOSE

2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfaf.com

1 voyage touristique

du 20 juillet au 3 août

soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'à Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements : E. Yazidjian

au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée

du 10 au 20 juillet

soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit randonnée de 7 jours en pension complète et 2 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes.

Renseignements : A. Samikyan

au 01 48 03 18 78

«ԱՆՈՒՑ» ՏԱՓԱՆԱԳՈՒՆ ԼՐԱՅ

ՀԱՅԻ ԵՐԵՎԱՆԵՐ

«ՏՐԻՍՆ» ՀԱՄԱՍՏԱՆ

ԽՐԵՄԻՆԻ ՆՅՏ

Դրայի 18 երկուսարթի,

Դրայի 19 երկուսարթի,

Ժամը 20հ.

Տեղերը սահմանափակ են. գիտե՛ք

Համար՝ հեռախոսի՝

01. 42. 06. 74. 26 կամ դրե՛լ՝

info@penicheanako.org

Հասցեն՝

Տարածարը, Կր. Գրիգոր Սեփ. Գալստյանի փող. 1, Բն. 6/1, դեմ, մեք. 0 Սթ.

լինքում կամ Ռեբե՛կ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՌԻՍԱՆՈՂՍԿՈՆ ԱՐՄԵՆՈՅԻՆ ՀԱՄԱԳ՝

ՖՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒՆԻՍԿՈՒՆ 26

- Դասախոսություններ, քննարկներ
- Այցեր, թվերներ պատմական և մշակութային վայրեր
- Պատյաներ՝ Հայաստանի տեսարանի վայրեր
- Գեներալին Հանձնի և ընկերության միջոցով:

Արմենյանությունը համար գիտե՛ք՝
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՆՀԱՄԱՐՆԵՐԻ՝

— 01. 42. 29. 10. 24

— 06. 14. 74. 92. 97

CINE CLUB

«Achkar» / UCFAF

«Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian

Texte et commentaires

du Professeur J.-P. Mahé

Voyage en Arménie historique,

Kars — Van — Ani

Réalisation et illustration musicale :

Arto Pehlivanian

Assistant : Benoît Bedu

En présence de Messieurs

E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé

Directeur des programmes :

Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

Le jeudi 14 mai à 20h45

Le Centre Culturel Saint Mesrob

à Paris

recevra

ANNIE LAURENT

Docteur d'Etat en sciences politiques

pour une conférence sur

La situation des chrétiens au Moyen-Orient

A cette occasion, elle dédicacera ses deux derniers ouvrages :

Les Chrétiens d'Orient vont-ils disparaître? Entre souffrance et espérance

L'Europe malade de la Turquie

Vente du livre — Dédicace

Cocktail

10 bis rue Thouin, 75005 Paris

Métro : Cardinal Lemoine, Monge

RER Luxembourg

Date à retenir

Samedi 23 mai

REPAS DE LA MAISON ARMÉNIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE

**CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS
DE FRANCE**

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la C.B.A.F. :

Tél. : 01. 53. 34. 18. 18

Fax : 01. 53. 34. 12. 13

E-mail : cbaf@wanadoo.fr

***

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

● **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.**

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.

par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

RECITAL DE PIANO

avec

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30

Au Centre Culturel Sahak-Mesrop

339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83 rue d'Hauteville 75010 Paris

Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0600 K 84996

Որպես ռազմական օժանդակություն Հայաստանի համար 3 միլիոն Ադրբեյջանի համար 4 միլիոն առաքարական է, իսկ ռազմական մարզումները համար առաջինի 450 հազար տուրք, երկրորդին՝ 900 հազար:

Ներկայացուցիչներու ժողովին և Մեծ լաիկոսի համապատասխան ենթախմբախորհուրդին և խմբախորհուրդին պիտի քննեն առաքարակները:

ԱՎՈՍԽԻ ԱՐԳԻԼ 24-Ի ԹԻԻԷՆ

ԱՐԳԻԼԵԱՌ ՈՐԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԳԱՆՁՈՒ

Ս ՈՐԵԿՈՒՄ

Արգիլ 6ին, Հայ կղզուրի ձև... Ահարոնյան արահի մէջ, օգնելու... Արգիլի անդին կընդին Գրգր տարեկը։

ՎԱՐԳՈՒՄԸՐ

Արգիլ 26ին, սուրուրն ինկական կղզուրի Հարգուրի գաւառարաբ զուրկան կղզրտատուրն եկելը։ Կան, կուտակցական, հայ, ինքնուր օտար հանգիստեաներու ներկայութեան օրհնուրում է Հայոց ցեղապատմութեան Գրգր տարեկը։ Հայ Գաւառ յանձնախումբը համարապատկերութեան Վանդուրքի Հարգուրի Գաւառարաբութեան կղզրտուրն (ՎՀԳԿ) կազմակերպում են Արգիլ Վիկեթի Հայոց ցեղապատմութեան վարչարարական յուսման արհեստի ցուցահանդէսը, որ կը տեղի մընէ Մայիս 22: Աղեկապատմութեան հանգիստեան արհեստի զարգացումը արտադրում է ՎՀԳԿ-ի շահմանը ստորեւնէին, այսպէս, յաջորդ քանակութեան, որ կընդ տալիս կընդ է Ա. Վիկեթի սղիկը Միւլէլ Վիկեթի: Գործարարութեան է գեղարարական յանգիստեան:

Ս. ԳԱՐԳԻՆԵՐ

Արգիլի անդին կընդին օրհնուրում է Արգիլի 13ին, պատման ինքնարարութեան մը են հանգիստեանը: Գաւառարար օտար տաւան են օրտան քանակութեանը, այսպէս պահպանելով փակուրան է հանգիստեանը:

ՀԱՄԻԼԻԹԵՐ

Աղեկապատմութեան օրհնուրում է Արգիլ 26ին, սուրուրն Հայ կղզուրն մէջ, նշուան է Արգիլի անդին կընդին Գրգր տարեկը: Նախ տեղի օրհնուրում է հանգիստեան արհեստի Մուսա Նարան Ինքնարարութեան տարեկը յաջորդ արհեստի զարգացումը արտադրում է Արգիլի անդին կընդին Գրգր տարեկը: Գործարարութեան է գեղարարական յանգիստեան:

ԳԵՂԱՐԻԶ

Արգիլ 26ին, սուրուրն Հայ կղզուրն մէջ, նշուան է Արգիլի անդին կընդին Գրգր տարեկը: Նախ տեղի օրհնուրում է հանգիստեան արհեստի Մուսա Նարան Ինքնարարութեան տարեկը յաջորդ արհեստի զարգացումը արտադրում է Արգիլի անդին կընդին Գրգր տարեկը: Գործարարութեան է գեղարարական յանգիստեան:

Կու գան միտքը, ինքնը բերանները սուտ հոտող մը պիտականութեան մեծութեամբ... ինչպէս գտնել անոր փնտրումը միտքով յաջողանալու մէջ կապանք ինքնը արհեստի զարգացումը արտադրում է Արգիլի անդին կընդին Գրգր տարեկը: Գործարարութեան է գեղարարական յանգիստեան:

Ա. Շ. Պաղարար - ուսանող

...Բոլորը յանգիստ ենք մեր մեծ ըլլալով, հարգուրում կատարած ըլլալով, կան լուրիկութեան վաւերացումը: Եւ կ'օրհնէ այս յանգիստին փրկութիւնը:

Ի. Քէթին - իրաւաբան

...Քէթին կընք. տակաւին շատ չկեր. բայց հանգիստէն կը քաղուանք: Պիտի շահմանը քաղանքայն սինքան մը Արգիլ 24-ը մէկ մարդ կ'ընտան, բաժնի գալ: Որդեկն ունենալու մեծութեան վիճակ մը որով ոչ որ գերազանցուր. որդեկն կ'ընտանք բնկարար տարեկը...: Ն. Մուրադ - տնտեսական

...Քիւրեք ցեղապատմութեան մաս

Հետեւ պաշտօնական անկապակից թիւերը հնարահան անկի քիչ կ'օգնէ անկից կ'ուսնան: Որովհետեւ տաւան տարեկը կարճ էլլաւ: Արհաւորութեամբ կ'ընտանք ինքնութեանը մէջ հասարակաց է պաշտօնական տնտեսով շարունակ խորանք ելլալու քանակութեանը: Եւսէ՛ աշխատե՛լ մեկ իրականութեանը հարգուրը ինքնութեան անոր պահանջած զարգացումը յանգիստեանը ունենալու ցանկութեանը: Այս երկու տարեկները պէտք է տալուորդին յանգիստէն մը մարդուր, ինչպէս ինք մը իրականութեան հանգուրութեան: Հետեւայ մէկերուսները տալուան է Արգիլի տնտեսական վարչութեանը:

Անկեղտ օր խումբ մը բնկերներ որդեկները կ'ընտան, Հայաստանի տաւանին վրայ հանգիստեան ունենալ մաստարականերու, գործընտան, խաղաղութեան պաշտօնականութեան, կ'ընտան, երեստարակներու: Նախ Արգիլի մարդկները տալ իրարու. ցոյց տալ օր արհեստի մեծութեան մէջ մարդկ ունենալ վաւերացումը քան ինք:

Պատի վրայ օրհնուր մը կայ: Արգիլ 24-ին էլլին արհեստի կ'արհեստը...

Ներգալութեան կը ինքնը...: Երեստարակ Ա. Պիրատ

Հարին հարգուրութեանը, միտքանքներու մասը իմ մէջն էլլալով շարքեցներ. որովհետեւ միտքին մը մարդու անկարարութիւն տալուարար կարելի է զգացումի մասնարարով ընկալել:

...Ինչ ինչ պէտք է ընել, ըստ իմ թուր ցեղապատմութեան պէտք է համարուէ 1915-ի պիտականութեանը, ներգալութեան ինքնը: Պէտք է ցեղապատմութեան յանգիստեան օրհնուրում ընտանք: Գաւառարարութեանը մեծութեանը օրհնուրում է հանգիստեանը փակուրում է հանգիստեանը:

Ռ. Մուրադ - իրաւաբան

Մեր հասարակութեան մը բուն հանգիստեան կը ձեւանքութիւ, վերին զէպի վրայ պատմը կը կատարուէ Նախ կ'ընտանք ինքնը: Նախ հասարակութեան մաստարակները, արհեստագէտները: Արհեստ անցալին Հայկերու փորձաւորութեանը կընք, ներգալութեան փորձաւորութեանը կընք: Եւ այս հարցին մէջ արտապատմութեան օրհնուրում կընք ինքնը: Եւ կ'ընտանք ցեղապատմութեանը մէջ կ'ընտան: Նախ պատմութեանը մը մեր արհեստները հանգիստեանը ներգալութեան կը ինքնը:

Ի. Արգիլ - գրող

...Անտարդին միտք լուսանքութեան քաղմութեան վերակալութեանը: Արգիլ 24-ը: Ինչքան, երբ երեստարակները մարդկութեանը իրականութեանը մը մարդուր, աշխատելով, պարզուելով: Ինչքան է, երբ Անտարդին յաւանքան թաղանք է իրականութեանը, անկեղտէն:

Գ. Իրիկին - տնտեսական

Վիտանքը ծանր օր տալ մէկ է: Գիտանք աշխարհի մէջ պատմութեանը, կատարում է անկի մանրակերպ լուսանքութեան հասարակութեանը: Եւ այս հարցին մէջ մարդկութեանը փորձաւորութեանը: Նախ կ'ընտանք ցեղապատմութեանը մէջ կ'ընտան: Նախ պատմութեանը մը մեր արհեստները հանգիստեանը ներգալութեան կը ինքնը: Եւ այս հարցին մէջ արտապատմութեանը օրհնուրում է հանգիստեանը փակուրում է հանգիստեանը:

Ռուր: օր նախը, նոյն քանակը

Երեստանի միտքին, Սիւրուրի մը միտքին, վերին օր փակուրում է անկից կ'ուսնան: Որովհետեւ տաւան տարեկը կարճ էլլաւ: Արհաւորութեամբ կ'ընտանք ինքնութեանը մէջ հասարակաց է պաշտօնական տնտեսով շարունակ խորանք ելլալու քանակութեանը: Եւսէ՛ աշխատե՛լ մեկ իրականութեանը հարգուրը ինքնութեան անոր պահանջած զարգացումը յանգիստեանը ունենալու ցանկութեանը: Այս երկու տարեկները պէտք է տալուորդին յանգիստէն մը մարդուր, ինչպէս ինք մը իրականութեան հանգուրութեան: Հետեւայ մէկերուսները տալուան է Արգիլի տնտեսական վարչութեանը:

Այս տարեկ արհեստեան յարգութեան Պիտակը օր խումբ մը բնկերներ որդեկները կ'ընտան, Հայաստանի տաւանին վրայ հանգիստեան ունենալ մաստարականերու, գործընտան, խաղաղութեան պաշտօնականութեան, կ'ընտան, երեստարակներու: Նախ Արգիլի մարդկները տալ իրարու. ցոյց տալ օր արհեստի մեծութեան մէջ մարդկ ունենալ վաւերացումը քան ինք:

Նորութեան ու հետազոտութեանը օրհնուրում է կ'ընտանք ինքնութեանը մէջ հանգիստեանը: Արգիլ 24-ին էլլին արհեստի կ'արհեստը...: Ներգալութեան կը ինքնը...: Երեստարակ Ա. Պիրատ

Հարին հարգուրութեանը, միտքանքներու մասը իմ մէջն էլլալով շարքեցներ. որովհետեւ միտքին մը մարդու անկարարութիւն տալուարար կարելի է զգացումի մասնարարով ընկալել:

...Ինչ ինչ պէտք է ընել, ըստ իմ թուր ցեղապատմութեան պէտք է համարուէ 1915-ի պիտականութեանը, ներգալութեան ինքնը: Պէտք է ցեղապատմութեան յանգիստեան օրհնուրում ընտանք: Գաւառարարութեանը մեծութեանը օրհնուրում է հանգիստեանը փակուրում է հանգիստեանը:

Ռ. Մուրադ - իրաւաբան

Մեր հասարակութեան մը բուն հանգիստեան կը ձեւանքութիւ, վերին զէպի վրայ պատմը կը կատարուէ Նախ կ'ընտանք ինքնը: Նախ հասարակութեան մաստարակները, արհեստագէտները: Արհեստ անցալին Հայկերու փորձաւորութեանը կընք, ներգալութեան փորձաւորութեանը կընք: Եւ այս հարցին մէջ արտապատմութեանը օրհնուրում է հանգիստեանը փակուրում է հանգիստեանը:

Պատարարաց՝ Ա. ԹՈՐՈՅԵԱՆ

CINE-CLUB

« Achik » / UCAF

« Rouben Mamoulian »
Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateur

JEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian
Texte et commentaires
du Professeur J.-P. Mahé
Voyage en Arménie historique,
Kars — Van — Ani
Réalisation et illustration musicale :
Arto Pehlivanian

Assistant : Benoît Bedu
En présence de Messieurs
E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé
Directeur des programmes :
Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

U C F A F

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro : République

(Շար. Ա. Էշեմ)

գեներալ Կոնստանտին, որ 1944 Օդեսոսում 15-
ին ցամաքահատում էր քաղաքը, չհեռա-
կով : Ֆրանսիայում եղած իր անունը իր
զառանգները որոնք մեռած վերականգնե-
լու համար պարտություն անօրին, վե-
րականություն համար դրանք անհետանում
էին : Ժամագրություն այ տեսա Յու-
նիս Գին Նորմանտի, որ Օպումայի հետ
պետի ողբերգին ցամաքահատում, հերթ
տարբերակներ : Անհիմա Մարտիկի պարա-
դոքսներն անի մի Ժամ չեստ, Բարիկ
Բորգանդիի հրապարակներ վրայ, ցույց
մի կ'ընեն անհիման խախտելու ուղիներ-
ները, թողնելով ահա տարբերակներ
զեմ որ կայ իրենց և Ֆրանսացիներու
Քաղաքներում միմե : Արցախի, հարա-
գուտ Ֆրանսացի ամիր 600 երթ կը
տասնայ, սենկապել խախտելու ուղիներ
այ՛ 150 երթ :

ՊԱՐԵՄԻԵՐ արևելա, իր շրջապե-
տային ձեռնարկից Մալիս Տին, հերթ
Ֆրանսացիներն ուրիշ Մալիս 11ին կ'անցը-
նար : Բառակա, փափակ աշխարհներն
մեծ է և Բենեդիկտին ԳԶ : Կամ ուշա-
ղի պարտ ըլլալ ընթերցել անո՛ւն
մեկ խոսքին : Պարտի սիրաշունչ Արա-
նդը որոշ ըրտուրիս վերադարձ էր
չվաղանել չընտրել Ժողովարան, և
պիտակապես Ռուբենի և Պոս ԺԻ-
սի պարտաճաճ հարցերով և ինչպե՛ս քրի-
ստեաններուն : Կայ նաև Պաղատանցի-
ներու պարտան, պետք չէ գտնապարտ
Բարեշունչ, Գաղաթի խորհրդակց. համար
և զեմ այլ թարգ. հարցեր : Պարտ չիկ
որ կը մնայ Բարաթի և աշխարհներ
կը սկսի Շուշի մեծարարի Նաո Վաչեմ
առիկ իր խոսքերում :

ՊԵՐՄԻԵՐ մեջ, Մալիս 10ին, Անիկա
Մերիկ և Նիկոլա Մարտիկ ձեռք ձեռ-
քի զուգը հիանալի Ներպալի, մերձապե-
րտություններուն առիկ : Ֆրանսացի
Նախապետը դառնալ էր մանապես հա-
տարակաջ հանրապետի մի Գերմանի
ապագային : Հետ : Մարտիկի համար
Ֆրանսայի և Գերմանիայի քաղաքական-
թիւր ամենին թանկագին զանն է և
ըստայի և աշխարհի համար :

ՖԻՐՄԵՐՈՒ ՄՈՆԻՏՈՐՈՒ Նախապետ,
Մալիս 9ին կըցու խոսքերի, Մերի Ժաո
Սի : Շուշիի մարտը մեջ, Ներպալի
հիմադրիկն : Ռուգը Շուշիի չընտրել
ժող, հակառակ Մարտի շրջանի ՌԻՒՒՒ
Փեկ պարտությունն արեւելին, որ ա-
պագային պատճառաբանություններ
ներկայացուցան էր : Պարտ, հրապար-
կի վրայ է այս միջոցին, գլխավորապես
իր հարցերին : Բիանալիս լուսնադե-
մուտն պատճառով, որ կը վերադառնա
ուշա Պարտիկի կառավարման վարակ-
յակերին :

ՆՈՐ ԿԻՐՈՒՄԻ (Ա. ԱՆ-1 — ԷՆ-1) 15
պարտական խոսքերում և Ֆրան-
սայի մեջ, ըստ Մուշեղյանի և Պոս Նա-
խապետի Մալիս 11ին խոսքերում
են : Անիկա խոսքերում երկրի և
Մուշեղյան Նախապետի 6554 հիմադրի :
Մեծարարու թիւն է 48, որոշմե՛կ
կը՛ Գաղաթ :

Sous le parrainage
de la Cathédrale Apostolique
Arménienne de Marseille
et l'égide du CCAF Marseille-Provence

L'Union des Combattants
de la libération d'Artsakh

L'Association des Anciens Combattants
et Résistants français
d'origine arménienne

ont l'honneur de vous convier
à la célébration du

17e anniversaire
de la libération
de Chouchi

Dimanche 17 mai

— 11h30 Messe de requiem en la
Cathédrale, en hommage aux
combattants de la guerre de libé-
ration de l'Artsakh;

— 12h Dépôt de gerbes devant le
khatchkar situé dans la cour
d'honneur de la Cathédrale;

— 12h15 Allocutions sallo Ardzrouni
Tchepachian-Centre Culturel Sahak
Mesrop;

— 12h30 Projection d'un film sur les
combattants de la guerre d'Artsakh
présenté par le Conseil National
Arménien;

— 12h45 Déclamations Association
Artsakh Jeunesse et Culture Armé-
niennes;

— 13h Réception Salle Varoujan Bo-
zadjian - Centre Culturel Sahak-Mes-
rop.

339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՌԻՍԱՆՈՂԱԿԱՆ
ԱՄՐԱՆՈՒՄՆԵՐ ՆԱԽԻՐ՝

ՖԻՐՄԵՐՈՒ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒՆԻՒՆ 13ին 26

- Դասախոսություններ, գրչոյցներ
  - Այցելութիւններ պատմական և
մշակութային վայրեր
  - Պատկերի շալասանի տեսար-
ժան վայրեր
  - Գիշերային հաճելի և բնկեր-
լի միջոցառում :
- Արձանագրութեան համար գիշերի
ՀՈՒՐԻՍ ԳԱՐՏԱՄԱՐՆԵՐ՝
— 01. 42. 29. 10. 24
— 06. 14. 74. 92. 97

«ԱՆԱԿՈՒ» ՏԱԽԱՆԱՌՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՃԱԶԻ ԵՐԵՎԱՆԵՐ

«ՏԻԳՐԱՆԱՆԱՆԱՆ»

ԵՐԵՎԱՆԻՆԻ ՀԵՏ

Մայիս 18 երկուշաբթի,
Մայիս 19 երեքշաբթի,
Ժամը 20ին

Տեղերը առանձնաբերական են : Գիտնալի
համար՝ հեռախոսային
01. 42. 06. 74. 26 կամ գրի՝
info@penicheanako.org

Հասցէին :
Տարածարտ, կը գտնուի Անիի քաղա-
քին վրայ, թիւ 63ին, դէմ, մեթրո Սթա-
նիկյան կամ Ռիբէ :

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa
Colonie de vacances, qui se dérou-
lera du 3 au 23 juillet 2009, des
animateurs et animatrices titulaires
du BAFA.

Pour déposer sa candidature,
prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

Date à retenir

Samedi 23 mai

REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombres activités sportives et découverte de la région destinées aux
adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la
C.B.A.F. :

Tél. : 01. 53. 34. 18. 18
Fax : 01. 53. 34. 12. 13
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

***

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour
à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

● Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA.

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

L'UGAB PARIS/IDF

organise son PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire,
religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs
ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PROGRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par Gilbert Sinoué
de son roman Eravan et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte
«Le Prince Tisserand»

16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde
avec le géopoliticien Gérard Chailand, les historiens Claude Mutaflan,
Yves Ternon et Raymond Kévorkian, le politologue Gaide Minassian
et Bardig Kouyoumdjian

Dimanche 17 mai à 15 heures :

Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé,
auteur du roman à succès Miserable

Le Salon du Livre est organisé lors de la Brocante annuelle
de la rue de Courcelles, à Paris 17e. Présence d'un stand vendant
les portes du Centre Culturel Alex Manoogian
avec vente de produits artisanaux.
Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB
118 rue de Courcelles — 75017 Paris
M^o Courcelles — Bus ligne 84

Les Activités du Mois de Mai
du Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

RECITAL DE PIANO
AVEC

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30

Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris

Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0689 K 84976

3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527

ըն վկայություններ, Գուրգեն Մա-
հարի, Գարայր Սեւակ, Սախա-
րով... Այդ որոշումն այդ եղանակն ա-
րի մատուցողներն, որոնք դիմա-
ցած են զորքեր քառասուն մեկ իրա-
րեցի թվով վերաբերումներու դեմ,
որոնք, ըստ նախնիների տուգա-
նեղում, միշտ գրավելու ունենա-
նք 1366, Կոմիտասի ծննդեան 100ամ-
նակի յարեւելիքի հանդիսանալու ըս-
տեպես Արաբաշենի կը զգէ:

«Բայց մենք, ախր հենց մենք,
կարծես խաղաղամտութեամբ մտնե-
լանք մեր մեծերին, անտեսելիք
երուսաղէմ Օտեանի ու Լեւոն Շահ-
բին: Շատ էր ճնշել մեկ այն, որ եր-
կու թուրքի ու սուղապարտ զորք-
ները մտնողութեան մասունեցին:
Չէ՞ որ նրանք թատերուութեան մէջ
մեր ազգային ու պատմական կեր-
պարների մարմնացումը կար, մեր
մոլորելով որդէ քնաւորութիւննե-
րի գծերի բացառաշատում (պոստա-
կա թէ իշխանական) Կիլիկիայի է
նրանց երկրորդ, մեր հոգեբանու-
թեան մշակարար արտածումը: Ին-
չու՞ անցանք լուսիններ:

«Չէ, չէինք մտնողներ: Բայց լու-
սութեամբ անցանք:

«Նրանք էլ ծնունդ էին հարիր
ստորի տալ, 1869ին: Անհաղթիւս
մարդ էր Ստեփան Կուրսիկեան ու
մշակույթի հարցում արեւմտահայ
գրականութեան, լեզուի, ուղար-
գութեան, բեմական արտատի ա-
ռաւելու թիւերը միշտ յանձնում էր
արեւմտահայութեանը և հիմա ա-
մէն ժամ բողբոջում էր Հայաստանի
մշակույթի նախարարութեան, զը-
րուներին ու կոմպոզիտորներին, թա-
ւաթական ու փոփոխական և Ստեփան
Վարդիկեան ըստ անհամբերին որ
այդ անհամբերները մոտազուգե-
ն, - բոլորն էր բերաններին կողպէք են
զրկել»:

Բանի մը տող անդին կը շարու-
նակուի տառածումը, այս անգամ
Հայաստանի Կոմիտէի առաջին
քարտուղարին մօտ:

«Առաջինը մեկ ընդունեց Ան. Բո-
չինեանը:

«Գուրգենիներ ճառաւոր առաջն-
քանի» ասեց:

«Հայաստանը իրաւունք չունի
էր տառադրուած գաւազներին
մասին մեծարար, միւս մասին
թողնելու չուէր սակ,ստուգում...»

«Անանկալի եկաւ Բոչինեանը:

«Առանց այդ էլ իմ դէմ չառ
բողբոյն կան, հիմա էլ դո՛ւք:
Ինչ է պատահել:

«Բոչինեանի պատասխանն էլ
անանկալի բերեց ինձ: Բայց չկա-

րողաբան հարցանել, թէ ինչպիսի՞
բողբոյններ կան:

«Եթէ Օտեանն ու Շահբը արեւ-
ելահայ լինէին կը մոռնալիքն
նրանց, երբ երկուսն էլ առանձնակի
սեղ ունեն հայ գրականութեան
մէջ»:

«Երբոյնք ընթացքին, Ստեփան
Արաբաշենի կըսէ: «Մենք աղա-
ւել ենք Սալիկին, բայց ոչ ստա-
րիտականներ...» (էջ 137): Մա-
նուստ որ կը վկայէ ոչ միայն անմի-
ջական անցեալի մասին, այլ նաեւ
ներկայի, և, ընդհանրապէս մեր
հոգեբանու մէջ պտղած ապշալի,
ստրկացածի հոգեբանութեան մա-
սին:

Սիրան հետազոտողներն է Անդրէյ
Սախարովը հետ հանդիպումը,
Ստեփան Արաբաշենի յարկին տակ
(էջ 179-180):

«Եւ հարցիր.

«Ի՞նչը մեկ թիւարկեց, որ քեզ
նախաժեք մեր հասարակարգը:

«Սիրան, - ասաց նա. - քանի որ
տեսայ, թէ մեր երկրում ամէն ինչ
պիտանում է պատմական է պե-
տական, իսկ պիտանութիւնն էլ
պատմական է կոմունիստական
կուսակցութեանը: Իշխանութիւնը
սկսած ամէն ինչ տէր կուսակցու-
թեանն է, որը չմտաւ ստեղծել են
մաքիմ, ինչ մտաւ մաքիմ, իսկ
մայաքած ըստն ու ամէն ինչը մը-
նում է մտապետողը մէկ բանում:
Այնուհետ ուր մասնաւոր քննախնու-
թեան չկայ, անտէրութիւն չկ լի-
նք...»

«Ուրեմն մաքիման երկուր չի դի-
մանայ:

«Այս կուսակցութեանը կ'այդրի
այն քանի շնորհէ, որ մէկընի երկու
հօր ու մ'ունի, մէկը ԲԱ. ԿԵ. ՊԵ. և
է պետական անկախագործութեան կո-
միտէն էր մտադրելին ու ինքնա-
կան միջոցներով և Եկնալիզէն
(ներքին գործերի նախարարութիւ-
նի) քննախնուութեամբ ու ստեղծա-
նական գործերով: Առաջինը գործա-
կաններն ունի նաեւ պաշտպանական
քառանկերում. պնդախնու, մար-
շալներ:

«Ապաքինելով այն հօր ու մ'երին,
կուսակցութեան չէքին մեր ազ-
գային հարստութիւնները, հանգը
վայրերն ու ոսկու պաշարները վա-
ճառում, ապառնում և են կնամու-
ններ տալիս են ուսումնականներին
ու տեղեկագրագրութեան մրցոյ-
թիւնը ընդդէմ կաթողիկոսի, մո-
նախարար մոլորելի կացութիւնը:

«Կուսակցութեան չէքին մա-
քիման չի վարենում, որ այդ հօր

ու մ'երին մէկը, մէկն ու մէկը կա-
րէ է երկրի գեղեր վերցնել կը ձեռ-
բէ...»

«Երեւի վարենում է, որ նրա-
յից Սախարովը էր գաղափարական
լրտեսներն էր նշանակել այդ ուժե-
րի վերահսկումը: Կուսակցական
մաքիման գերհօգը է կնամուտն և
նաեւ միւս հարստութեաններին
ընդդէմ, բայց ամէն մէկն էլ էր մա-
քիման է տեղեկէ, ունեւորներին մա-
քիմ մասնաւոր պատուարի ըն-
դառնում, բամպակի, նաւթի, ար-
տարեւելան դրամաների, խաւարի,
գարեւի, մսի, ա՛յ: Դրանք մեր թըշ-
նամները, սրանք են, որ չեն թող-
նում սրբէլ քան փոխել, ինչպիսի
կուրսն ու հազուադէպի անտարի
մէջ...»

«Այդպէս ո՞ւր կը գնանք. -
հարցրեց Լեւոնը:

«Օմբը - յորձանուր կամ աւելի
վաթմար» փուշին, ճառաւոր. և
որպէսզի չգնանք, նամակներ գրեցին
և առաջարկեցին տանելուր կէտ...»

«Իրանը գորդի են. - ասացի եւ.
- գորդ Ինչ պիտի անի առաջար-
կը... գորդերին քանում են...»

«Չէ, - ասո՛ւս, զա՛ նպատակ
չունի: Կարեւորը նպատակ ունե-
նուն է: Գորդի կը ձերբակալեն ին-
չու՞ն, նոր գործողները տրեւան-
ւում, թէ գործողները վերացնելու
չաւար, լեռնա՛յ: Ինչ է լինելու
գործացած պարանքը որ նորիցէս
պիտանան է ինչպէս գործողները. երբ
գործը ձերբակալում է գործացածի
մասին մտանում են, թէ իրենք են
գործողներ... այստեղ էլ Երեւա-
նում, է...»

«Մեր բոլոր հարցերի պարզ ու
մեկին պատասխանում էր Սա-
խարովը: Եւ վերջում ասաց:

«Սոցիալիզմի նկատմամբ եղած
համակրանքն և այն պատճա-
րով, որ սոցիալում ունէր, դարձաւ
չիտի: Տեսնեք այդ գերոյին, ի-
րենք ենք կը հասնեն...»:

Ստեփան Արաբաշենի «Երազը-
քութիւնները ոչ միայն լույս կը
ստանան անցեալի միջոց, այլ անալի-
զներ են հասնելու համար ներկայի,
նոր լաւագույն կը խոստի կառուարե-
թեանը և ապագայում բարեփոխ-
մանին, ինչպէս կ'ըստի զորքու-
ցալիչ - «Վրտումպագներով» նաեւ
իւրան - բայց զի ուր կը կրցա-
յայն ստեղծ մասնաւորական ձա-
մարի միջոց, անհամաձայնական
քննութիւն կատարելով անախառ
հարստացումներու և իւրաքանչեւ
նոր հարցերով, որոնց համար որ
մը, վարչապետ մը, ըսաւ թէ «առ-»

ՀԱՅԳԱՎԱՆ ՏՈՒՄԱՐ

1885, ԱՊՐԻԼ 18... Ծնունդ Գարե-
գին Նովիկի: (Մահ՝ 1955ին):

1915, ԱՊՐԻԼ 18... Սկիզբ Վանի
ինքնապաշտպանութեան:

1851, ԱՊՐԻԼ 20... Ծնած է Պե-
րոս Դուրանը:

1884, ԱՊՐԻԼ 20... Ծնած է Դա-
նիէ, Վարդապետ (Զօրագրերական):

1903, ԱՊՐԻԼ 20... Տ. Սահակ
Եղալի. Խաչապետան կ'օծուի Սեփ-
ճան Կիլիկիոյ կաթողիկոս:

1907, ԱՊՐԻԼ 21... Մահ իմաստա-
գէտ, մանկավարժ Ռեֆէկա Պէր-
պէրեանի:

1934, ԱՊՐԻԼ 22... Մահ ՅՅԴ-ի
գաղափարախոս Միքայէլ Վահագնե-
անի:

1915, ԱՊՐԻԼ 24... Պոլսոյ մէջ կը
մերթապալուին հարիւրաւոր հայ
մատուցողներն ու կը տարալար-
վին:

1915, ԱՊՐԻԼ 27... Ծնունդ հայ
քառասունեցի Յովհաննէս Շիրազի:
(Մահ՝ 1984):

1749, ԱՊՐԻԼ 27... Վաթանաշու
Միխիլեան Միքայէլեան Միքայէլ
նալի Միխիլա Արքայ:

2399, ԱՊՐԻԼ 29... Ծնունդ Սուրբ
Գրիգոր Լուսաւորչի: (Վաթանա-
շահ 326 թուին):

1858, ԱՊՐԻԼ 29... Հիմնադրում
երուսաղէմի հեմարանի:

1891, ՄԱՅԻՍ 1... Հրատարակ-
ելի կը սկսի ՅՅԴ պաշտօնաթիւթ
«Դրօշակ»:

«Ինչ է ինչը... և այդ «առաւի-
թը» չենք, քանի որ այդ որդու-
կայաններու կուրծանները, առաջին
ներքին, երեքն թիւարք պիտի ըլ-
լան նոյն այդ «առաւիթ»ին:

Ապագայ պատմարանը մեր ժա-
մանակ ըմբռնելու և դատելու հա-
մար Ստեփան Արաբաշենի «Երա-
զութեան» ինքնապաշտպանութեան
պիտի գործածէ, ինչպէս համա-
կրտի դատա եղբայրական արժանա-
գործողները կարողանալ քանակա-
նալ թմամանակակիցները մենք մեկ
հասնելու համար պիտի կարգադ-
րենք Ստեփան Արաբաշենի չէքը, որ-
ոնք հասանելու պիտի չմտադրա-
կան բարեփոխումը կը բարեփո-
նեն...»

Մենք: Չգաղափար հայրենակա-
րութեամբ տարածում, պիտի շարու-
նակեն խաղաղութիւն և յուրովի:

«Մաքիմ» և յուրում գարձա՛մ
են երկրորդ բնութիւն... Յիւնչէք
Արեւմտեանը:

Յ. Պ.

5 Մայիս 2009

Գարձա՛մ կը տեսնէր, սակայն առ տակաւ
հասնելու այն ամէնը, ֆրանսերէն քա-
նուր չարտակալ լեզուի ու ստղծելու: Պա-
րայ չէին թողուր գիրք խաղալիքն էլ,
անցեալում տարբեր այս բոլոր ինքնա-
պաշտպանութեան մէջ մեկը որն էր փո-
խարքի մէջն էին իրենք:

Ե. զինքը երբ այս բոլոր մտքը գաղ-
քը ու միշտ մտքը ընդարձակ խաղա-
նքն էլ, զարմանալ ու հետաքրքրել, կը
խաղալ, կը շարունակ հասնելու կը շար-
քը, կը շարունակ հասնելու կը շար-
քը ինքնապաշտպանութեան մէջ
որն էր մեկը, այս կանանց յղապարհ:

(Շար. 2)

ԱՅՐԻՆ

ԳՐԻԳՐՈՐ 2021ԱՊ

Բ.

Բերայի մէջ նորութեան մը եղաւ այս
նորից պահագաւոր. կինըք հնչանք ու
գաղափար այս երեստապարհի վրայ,
որում ամէնու համառոտութեան նոր ու
կանանց համար միայն հասնելու հա-
ղաւ էր կը հալ տրեւ:

Վաթանաշու համար ձգողութեան
պատճառ մը եղաւ այս պատմանի մարդ-
կեր միայն, Հայաստան այն հետաքրք-
րաւ մասնաւոր խաղաղութեան որոնք
ենթակալ էր ամէնը համակրելի կը զե-
նէին զինքը ու չէին քաղաքը բացէ թ իսկ
կը երեսին քանու աշխարհի անհասնելու
համարականութեամբ մը որուն վրայ կը

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAÏNE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'après la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : William Orrego Garcia

Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi —
Jérôme SauThéâtre de Nesle, 8 rue de Nesle,
75006 Paris
(M° Odéon)Les Dimanches 17, 24 et 31 mai
Réservation : 01.46.34.61.04.

Conférence sur l'informatique arménienne

Présentation du Lexique e-LEXIQUE
MACHDOTZ (CDM) par l'informaticien
Stephen STEPANIAN, participant à l'éla-
boration du lexique.A savoir, ce lexique informatique per-
met de retrouver et représenter plus de
trente mille mots en arménien et en
français même à partir des mots mal
écrits ou bien transcrits.La conférence aura lieu le **vendredi 15
mai à 20h30**, au Centre Culturel Saint
Grégoire.Adresse: Paroisse arménienne catholi-
que Saint Grégoire l'illuminateur : 26,
rue Sibié, 13001 MARSEILLE.

La Péniche ANAKO pour vos projets professionnels ou festifs

La peniche ANAKO : un lieu excep-
tionnel et idéal pour réussir vos projets
événementiels et festifs : mariage,
baptême, anniversaire, soirée dansante.
Pour les professionnels : cocktail,
banquet, séminaire, formation, exposi-
tion et lancement de nouveaux produits.Au cœur de Paris, sur le bassin de la
Villette — Paris 19ème, une salle de
100 places équipée de jeux de son et de
lumière et muni d'un écran et vidéo-
projecteur.Contact : 06 10 46 08 83
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

(Ես - Ա. Էշեմ)

Ներդրվելու խնդիր Ռաշիսա Տաթևին,
որովհետև ըստ էր Քե Սթրազուրի
պիտի ընթացի (Քեխանու է երազական
ընդունվելներուն) որովհետև, անկ ժն
է ուր ցամաքա լիցա և ժաման լանմա-
խուսներ կան: Թ. Տաթևի ալ պատասխա-
նած է որ Փան-Պէտրի Եանդեանի պա-
հանդ անձ ժն է:ՀԻՆԱՆԴԱՆՈՅՆԻՐՈՒ Տարբի մէջ, Սար-
գիսի բարեկամութեան շնորհ, արտին
գինին մէջ ըլլալ լիցուց, Նանդալանդե-
տ, Նամար, Բիլիկներ: Արարիկ, արա-
ք, կը պարտերը այն կարգադրութեան,
բառ որուն հեանդանոցի մը անհր, ու ան-
կանդը անդին է ժաման: Ներկայիս
այդ անդինը պիտի չընդադառնի անո-
նէ Բարդուղի մը, որու հետ պիտի տըր-
պի որդանները:ԻՐԱՆ, Բնակչութեան կրակոյնի Բի-
րախ դարձեցած է Բուրգիոյ Նարու-
սարեկեան ծաղկաւարի զրաւան շրջա-
նը: Բուրգի գինդական ուժեր չեն մի-
նամած, կամ Նահապարհ: Ըստ բըր-
սակաւ, ապրիլներու, Բրանտեան կրա-
կոյնը, Արարիկի Նամանդուր, Բրանտեան
կատարած են, նորապիսի անհանդ
սամանիք երկու կողմի արտական ընա-
կալարները պարտի: Նահապեհ ալ Է-
րանեան, կողմի սամանակի զրաւանի
յոտին անհանդուն է:

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԻՍԻ

Կապույտ խաչի Իսիի «Տ. Սէրգիսի»
ժամանակից Տաթևինի գաղտնիքները
կը սկսին երեւոյթի Սեպտեմբեր 15ին:
Դարձեցները ունին տարբեր խախ-
րակներ:— Նահապարհան (6 տարեկանն ը-
կեան),— Միլիանդար — Երեւոյթական,
— Պաշտպանի, Նահապարհապա-
հան և, Պաշտպանի,Դրանտեանի Բիլիկները տեղի կ'ունենան
երեւոյթի արդէր ժամը 18ին սկսելու հաջ
Մահալիի Տան մէջ

45 rue de la Défense,

92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրութեան և, անհանդի

տեղադր լիցա, կամ հեանդանի

01-46-42-45-25 / 06-82-89-16-44

Բիլիկեան, Տաթևի Կրակոյնի:

CINE-CLUB

«Achkar» / UCFAP

«Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de
Robert GUEDIGUIAN
réalisateurJEUDI 14 MAI A 20 HEURES
2008 — 1h04

d'Arménie en Arménie

Film documentaire d'Edouard Vardanian

Texte et commentaires

du Professeur J.-P. Mahé

Voyage en Arménie historique,

Kars — Van — Ani

Réalisation et illustration musicale :

Arto Pehlivanian

Assistant : Benoît Badu

En présence de Messieurs

E. Vardanian et du Prof. J.-P. Mahé

Directeur des programmes :

Arto PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAP

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Métro : République

«ԱՆԱԳՈՒ ՏԱԿԱՆԱՌՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՃԱՂԻ ԵՐԵՎԱՆԵՐ

«ՏՈՒՐԱՆ ՀԱՄԱՆԱՆ»

ԵՐԵՎԱՆԻՆ, ՀԵՏ

Մայիս 18 երեւոյթարքի,

Մայիս 19 երեւոյթարքի,

Ժամը 20ին

Տեղերը սահմանափակ են. գիտումը

Նամար, հեանդանի

01. 42. 06. 74. 26 կամ գրել՝

info@penicheanako.org

Տաղանի:

Տաղանաւ, կը գտնուի Սէնի բարա-
փին լիցա, Բիլիկ, դէմ, մեքո Սիւա-
նիկեան կամ Իսիի:Vous êtes invités à une soirée spéciale
éducative

Dites, où est notre faute

La question sera adressée aux jeunes
Arméniens invités ce jour pour exami-
ner, débattre et attirer l'attention sur
d'importants points négligés.Organisé par le Comité Culturel de
l'Eglise Evangélique Arménienne d'Ar-
nouville:

le 15 mai, à 20 heures PRECISES

Adresse : 5 avenue de la Concorde

95400 Arnouville-lès-Gonesse

RER D : Villiers le Bel-Gonesse-Arno-
ville — 5 min. à pied de l'église.

(ligne) directe : Afortville, Gare de

Lyon, Châtelet les Halles...)

Tél. : 06 61 79 56 05

01 39 85 78 72

L'UGAB PARIS/IDF

organise son PREMIER SALON DU LIVRE LES 15, 16 et 17 MAI
de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire,
religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs
ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

— PRO GRAMME —

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par Gilbert Sinoué
de son roman Erevan et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte
«Le Prince Tisserand»

16 heures : Anahid Sarkisian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde
avec le géopoliticien Gérard Chaliand, les historiens Claude Mutafian,
Yves Tonnin et Raymond Kévorkian, le politologue Gaidz Minassian
et Bardig Kouyoumdjian

Dimanche 17 mai à 15 heures :

Dédicace exclusive de Jean Christophe Grangé,
auteur du roman à succès MiserereLe Salon du Livre est organisé lors de la Brocante annuelle
de la rue de Courcelles, à Paris 17°. Présence d'un stand devant
les portes du Centre Culturel Alex Manoogian
avec vente de produits artisanaux.
Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manoogian de l'UGAB

118 rue de Courcelles — 75017 Paris

M° Courcelles — Bus ligne 84

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak—Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

RECITAL DE PIANO

avec

Anahid TERBOGHOSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30

Au Centre Culturel Sahak-Mesrop

339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux
adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la
C.B.A.F. :

Tél. : 01. 53. 34. 12. 18

Fax : 01. 53. 34. 18. 13

E-mail : cbaf@wanadoo.fr

★ ★ ★

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour
à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

● animateurs diplômés BAF ou stagiaires BAF.

Candidatures à adresser à :

CBFAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,

par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83 rue d'Hauteville 75010 Paris

Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0900 K 84976

Ներկայիս աւարտած են ռազմափորձե-
րը, որոնք աննախադէպ մասկարադա ու-
նեցած են: Անոնք անդամ մը եւս փա-
տած են թէ ԼՂՀ բանակը պարտաւատ
է իր ստջն, զրոտած խնդիրները լուծելու:
Նախարարը պատասխանած է նաեւ լը-
րագրողներին հարցումներուն:

ԱՐԵՎԻԿԱԼԻԼԻԿԱՆԻՍ
ԵՐԱՇԽՈՐՀԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ
 Կարգադրող Սուրբ Խաչ հիպոկրատ
 Երգչախումբ
 Ղեկավար՝ Բենամբ
 ՄԿՐՏԻՑ ԻՄՊՐՏԻՑԻԱՆԻ
 Երգիչ Գրիգորյան Համբարում
 Կերպիչ, Մայիս 17 ժամը 17h
 «Հանդիս Տիգրիսի վարձարանի»
 «Օսկան» հանդիսարանին ներս:
 — Մարտիկու մասնակցություն —

ՀԱՄԱԲԱՐՁՈՒՄ

ՀԱՄԱԲԱՐՁՈՒՄ
ԱՐԵՎԻԿԱ

ՀԱՄԱԲԱՐՁՈՒՄ, Մայիս 21
 Պատարագ՝ ժամը 10-30ին:
 Կը հրապարակվի բոլոր մանկաները Ս:
 Հարգություններն ստանալու յեթեպես Ս:
 Հարգություններ:

ՀԱՄԱԲԱՐՁՈՒՄ
HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»
 d'après la vie et l'œuvre
 d'Arthur Rimbaud

Mise en scène : William Orrego Garcia
 Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi —
 Jérôme Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle,
 75006 Paris
 (M° Odéon)

Les Dimanches 17, 24 et 31 mai

Réservation : 01.46.34.61.04.

Conférence sur l'informatique arménienne

Présentation du Lexique «LEXIQUE
 MACHDOTZ (CDM) par l'informaticien
 Stephen STEPANIAN, participant à l'éla-
 boration du lexique.
 A savoir, ce lexique informatique per-
 met de retrouver et représenter plus de
 trente mille mots en arménien et en
 français même à partir des mots mal
 écrits ou bien transcrits.
 La conférence aura lieu le **vendredi 15**
mai à 20h30, au Centre Culturel Saint
 Grégoire.
 Adresse: Paroisse arménienne catho-
 lique Saint Grégoire l'illuminateur : 26,
 rue Sibié, 13001 MARSEILLE.

«ԱՆՆՔՈ» ՏԱՓԱՆԱԴՈՒՆԻ ՎՐԱՅ

ՃԱՋԻԵ ԵՐԵՎԱՆԵՐ

«ՏԻՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱԲԱՐՁՈՒՄ»

ԵՐԵՎԱՆԻՆԻ ՀԵՏ

Մայիս 18 երեկոյանքի,

Մայիս 19 նրբեպարի,

Ժամը 20h

Տեղերը սահմանափակ են՝ գիտնով
 համար՝ հեռագրահեղ՝
 01. 42. 06. 74- 26 կամ գրել՝
 info@penicheanako.org

Հասցեն՝
 Տարածար կը գտնուի Սեփի քաղա-
 փին Վրայ, Թիե ճիւղի գէտ, սեփի Սթա-
 լիկիցառ կամ Ռեդի:

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa
 Colonie de vacances, qui se dérou-
 lera du 3 au 23 juillet 2009, des
 animateurs et animatrices titulaires
 du B.A.F.A.
 Pour déposer sa candidature,
 prière d'adresser CV à
 hduzian@agbueurope.org

**CROIX BLEUE
 DES ARMÉNIENS
 DE FRANCE**

SEVRAN - LIVRY

La
 Section «D. Missakian» de Sevrans-Livry
 vous propose une journée en Picardie
 le **dimanche 14 juin**

Au programme :
 — Croisière déjeuner sur la Somme
 — Visite de la Cathédrale d'Amiens

Départ en car à 8h30 de la mairie de
 Livry-Gargan.

P.A.F. : 55 euros

Réervations auprès de Madeleine :

01 43 04 04 96

Attention nombre de places limité.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de
 France, Section «Astrig» du Val d'Oise
 organise, mensuellement, un après-midi
 «Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et
 de rien... La parole est donnée à chaque
 personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans
 notre local situé 71 avenue Henri Bar-
 busse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le **lundi 8 juin** — Thème du jour :
 les origines de la Croix Bleue

A noter que d'autres sujets peuvent
 être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignement :

Anita BOGHOSSIAN :

01. 39. 90. 76. 19

La Croix Bleue des Arméniens de
 France, Section Astrig du Val d'Oise,
 vous informe que la CHORALE ASTRIG
 (adultes) se produira le **samedi 6 juin**
 à 20h30 à l'Eglise catholique — avenue
 Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse
 sous la direction du Maestro Haig SAR-
 KISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un
 cocktail dans le local de la Croix Bleue.
 Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable
 soirée.

Renseignement :

Anita BOGHOSSIAN :

01. 39. 90. 76. 19

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
 vous propose une

JOURNÉE DE DETENTE
A LA MER

le **Dimanche 31 mai**.

Au programme :
 — Départ à 7h45 : Rendez-vous Place
 de la Mairie à Clamart;

— Retour prévu vers 20h.

Inscriptions auprès de :

● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33

● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԻՍԻ

Կապույտ Նաչի Իսի ՎՍ. Սերգիևիչան
 մասնաճյուղի հայերենի դասընթացները
 կը սկսին երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15ին:
 Դասընթացները ունեն սուրբեր ժակար-
 ղակներ:

— Նախադասարան (6 տարեկանից ևս-
 կանս),

— Միջակարգ — երկրորդական,

— Պատրիարկի Նախապատրաստ-
 կան և, Պատրիարկ,

— Չափազանց:

Դասանդամները սուրբ Կիսկան
 երեքշաբթի օրերը ժամը 18ին սկսույալ Հայ
 Մշակույթի Տան ճեղ:

45 rue de la Défense,
 92130 Issy-les-Moulineaux

Արձանագրություններ և տեղեկություններ
 տեղադրվում կամ հեռագրահեղ՝
 01-46-42-45-25 / 06-82-89-16-44

Քիչերուն Նաչի կերպարաններ:

L'UGAB PARIS/IDF

organise son **PREMIER SALON DU LIVRE** LES 15, 16 et 17 MAI
 de 10 heures à 19 heures.

REGARDS CROISES

est l'occasion de présenter plus de 300 titres : romans, récits, histoire,
 religion, BD, contes, beaux-arts, DVD... et de réunir des auteurs
 ayant écrit sur l'Arménie ou les Arméniens.

PROGRAMME

Vendredi 15 mai à 19 heures : Présentation par Gilbert Sinoué
 de son roman *Erévan* et séance de dédicace.

EPECIAL ENFANTS

Samedi 16 mai à 14 heures : Laureen Topalian pour son conte
 «Le Prince Tisserand»

16 heures : Anahid Sarkissian pour une Animation Spectacle

MEMOIRE ET HISTOIRE

Samedi 16 mai, à 18 heures : Table ronde

avec le géopoliticien Gérard Chailand, les historiens Claude Mutafian,
 Yves Ternon et Raymond Kévorkian, le politologue Gaidz Minassian
 et Bardig Kouyoumdjian

Dimanche 17 mai à 15 heures :

Dédicace exclusive de Jean-Christophe Grangé,
 auteur du roman à succès *Misere*

Le Salon du Livre est organisé lors de la *Brocante annuelle*
 de la rue de Courcelles, à Paris 17°. Présence d'un stand devant
 les portes du Centre Culturel Alex Manooagian
 avec vente de produits artisanaux.

Bar avec dégustation de spécialités arméniennes.

Centre Culturel Alex Manooagian de l'UGAB

118 rue de Courcelles — 75017 Paris

M° Courcelles — Bus ligne 84

Les Activités du Mois de Mai du Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

RECITAL DE PIANO
 avec

Anahid TERBOGHOSSIAN

Mercredi 20 mai à 20h30

Au Centre Culturel Sahak-Mesrop

339 avenue du Prado — 13008 MARSEILLE

Au programme : Bach, Chopin, Beethoven, Babadjanian

— Entrée libre —

**CROIX BLEUE
 DES ARMÉNIENS
 DE FRANCE**

CAMP ITINERANT EN ARDECHE

DU 12 AU 26 JUILLET

Dernières places sont encore disponibles.

Nombreuses activités sportives et découverte de la région destinées aux
 adolescents nés entre le 1er janvier 1994 et le 30 avril 1995.

Date limite d'inscription : 20 mai 2009.

Renseignements et inscriptions auprès du Conseil d'Administration de la
 C.B.A.F. :

Tél. : 01. 53. 34. 18. 18

Fax : 01. 53. 34. 12. 13

E-mail : cbaf@wanadoo.fr

RECRUTEMENT

POUR LE SEJOUR D'AOUT 2009 A BELLEFONTAINE (JURA)

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son séjour
 à Bellefontaine du 31 juillet au 14 août :

● **Animateurs diplômés B.A.F.A. ou stagiaires B.A.F.A.**

Candidatures à adresser à :

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS.

par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HATCH»

83 rue d'Hauteville 75010 Paris

Street : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0600 K 84976

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ԱՆՏԵՐԻ ՈՒ ԱՆՊԱՇՏՊԱՆ Է ԱՅԼԵԽՍ...

ՎԱՐՎԱՆ ՄԱՏԹԻՍԵԱՆ

Վերնագրեր կ'ընթերցանակներ Լեւոն Շառախանի դիպուկ յօդուածն (Ճառագիւղ, Ապրիլ 28, 2009)։ Բայց ճարգման նշանը հանած ենք։

Այո՛, հայերեն լեզուն պէտք է անհէրու անտիրական նկատել ալիւս, երբ տիրութիւն ու պաշտօնաւորութիւն ընելու կոչուած մարմիններն ու անհատները պարզապէս կը դատաւանեն անոր։ Ու այստեղ վերահաստիւթեան տեղիք չկայ։

Հայերենի մամուլին մէջ, բացառելու են յօդուածներն ու կոյնիկները, որոնք կ'անդրադառնան գրաւոր թէր քանակուոր հայերէնի անհոգեայ խոշտանգումին։ Իրանագէտ Գրանդի Ասատրեանի «Աղջալայի քարոզչութիւն» խորագրուած նորատիպ յօդուածին մէջ ամէն էլ ըստուած է քանի մը տողով։— «Հայոց լեզուն պարզ, յիշատակ, գանձուած է աղէտային վիճակում։ Եւ չափ քիչ է հայերէնը Հայաստանու անհատական լեզու լինելու մասին աւսման նպատական յայտնի գտելը լեզուներու լեզուով բաւարարուելը։ Փողոցային լեզուն, ժողովրդին ու անդալոր վայրէջքի քարոզչութիւնը պէտք է օրէնքով պատրուակ մեր է կրկնակները։ Ի վերջոյ, ինչի՞ համար են Լեւոնի պետականութիւնն ու Մալիկիի նախարարութիւնը։ Գուցէ ժամանակն էր անոնցն ալ այդ բոլորը վերահսկող լայն իրաւաստիութիւններով օժտուած պետական մի օրգան» (Աղջալ-Մալիկի, Մայիս 9, 2009)։

Միւրեղի մէջ, սակայն, այլեւս անծառն կը թուի հայերէնի վիճակի մասին ուղղութեամբ յօդուածներ գրելը։ Գրեթէ թերթն ու գիրքն է միայնակ, որուն ընթերցումը իր խաղաղութեան մը շրջան, իսկ քանակուոր միակողմանի պարագային նախորդներն է լռել։

Բայց բուն ճարգը այդ չէ, այլ՝ Լ. Շառախանի գրութիւնէն ելլող յանգուող հասարական ձեռնմաստիւթեան գագաթները, որուն լայնի կ'արժէ խորհրդածել։

***

Տասնամեակներէ ի վեր, հանրապայտ երեւոյթ է, Միւրեղը մերթուրած է։ Միջին 15-20 տարի առաջ, հիւրուեր, թէ Միւրեղը մայրուն է, այսինքն, օր մը տեղի պիտի ունենայ վերադարձը, բոլորս պիտի Հասարակներ մեր պարտականներն եւ ճամնա քարով։ Սերիւցը։ Սերիւցը, մերթնով գալն, նաեւ կը մերթուեր ինչ որ կընար անոր հարկաւոր արտադրութիւնը ըլլալ։ Երբովեան անրդեանիւն էր, որ անհոգ Միւրեղը կընար վաւերական մախրով ստեղծել։ Ինչ որ հայրուրտ էր միայն հայերէնի հոգին կըրնար ըլլալ։

Ան թէ ինչու է այսօր, օրինակ, նորաստաստ Միւրեղի նախարարութիւնին խնդրելու պէն կը պատահուի, որ Միւրեղի համար կըրնանք ծրարող պարտաւորել, կարծէր թէ Հայաստանը մեղքէ աւելի քան փառաւոր, թէ արեւմտիկ են անոր կարեքները կամ իւրապատկութիւնները։ Այդանոր էր բաւելու անց

եալ նոյններին, Գուգնու Ալբէս կայացած Հայ կանանց միջնադարին իրաւերկրութեան ճրդ համադրմարին, սիրաւորայ գեղեցիկարեր մը (դժբախտաբար անունը չի տուած էր Ընկերակցութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ) առաջարկած էր, որ Հայաստանի մէջ կայացրատու կրթական հասարակաց ծրարող մը Հայաստանի ու Միւրեղի համար, արեւելահայերէնի հիմար (Արմինիւն ու Բիւրիւն, 2008 Նոյեմբեր 29)։ Գոնէ միջինըրականն է, որ այս անհիմնութեամբ Եւրոյի տեղի տուած էր լայն իրահարկութիւն։ Ինչպէս կ'ըսեն նման պարագաներու, մեկնաբանութիւնները տւելորդ են։

Միւրեղի նախարարութիւնի ՀԵՐ-թանոջ Յակոբեանը, կառավարութեան խորհրդացում գեղեցիկ մը մէջ, կը յայտարարէր, որ «Զօրաւորութիւններ կան հանրակրթական (իմա՝ անհոգեայ Վ. Մ.) զարդները պահելու իմաստով, ուսուրեւրական էլ գարկի տալ կրկնաբարեալ զարդները, զարգացան» (Ճառագիւղ, 2009 Փետրուար 21)։ Այսինքն, հայերէնի ուսուցումը պէտք է վերածել շարքութեայ կամ կրկնաբարեայ մարզանքի։ Ու իսկ նախարարութիւնը մեղք չունի, երբ մենք մեր ձեռքով զարդ կը փակենք մեր նիւթական դժուարութիւնները թէ որակական անկումն էր մասնակցի, արդիական օժանդակի ինքնը չենք զարդարել կամ հրաշալուրներ, առակ ուսուցիչներ չենք պարտաւորու կամ դանդնեղութիւնը անտեսական միջոցներ չենք արտադրել։ Ինչ կընայ ըլլալ արդիական, եթէ ոչ՝ հայրակրթութիւն կարելութեան հիմունքը։

Տիկին Յակոբեանը վերջերս Թորոնթոյի մէջ յայտնած էր, որ եթէ Միւրեղի կառավարչութեան խնդիրներն (որոնցմէ 33-000ի ցանկ մը ունի երբ միայն 10 տոկոսը տարին միայն՝ ինչպէս պատահի ուղարկէ իր մօտ, կա 15-000 պատանիներ Հայրենի ընտանիքներու մօտ կը տեղաւորուեն, էնմիայն մէջ կ'աղբարեւորէ, Լեւոնիայի ալիւ կը համարուեն, Երեւանի կարեքները կ'ընեն ծաղիկները կը գեղեցին, տեսաթմայ վայրեր կ'ալցանեն, Սեւանայ լիճին մէջ իրենց ձեռքերը կը լուսան, կը հալացնեն իրենց ու ձեղ կը վերադարձնեն» (Ճառագիւղ, 21 Մարտ 2009)։ Այսինքն, մենք եւ վիճակն չենք մեր պատանիները հայացնել Միւրեղի մէջ ու այդ գործը միայն կարելի է ընել երկու կամ երեք շարքով դանդնե Հայաստան ուղարկելով։

Ամէն մարդ ի՞նչ Հայաստանին դիւար կ'ընէ երբ հայերէնը այլեւս անտիրարարելի փորձառութիւնը կ'աղբարեւորէ։ Բայց Յոյ ձեղնեկուր հաստատել, որ «Արեւելահայերէն» տպարարութեան ինքնահարկութեան կարելի է ընդլայնել ու իւրացնել, երբ անտեսուի է... տեսնուի՞նք անոր։

Ու այստեղ կը վերադառնանք վերին անխնդրուած դատաւանութեան։

Արդարեւ, եթէ Աղէտին վերապ

րող թրքախոս կամ արաբախոս սերունդներն մէկ մասը կարելի է որպէս հայախոս ու հայաստան գործընդէլ Լիւթանանէ մինչեւ Արմինիւն, իրենցմանն ուղարկուելու մէջ, ինչ է պատճառը որ այսօր պատանիներն կառուցներու մէջ չենք յաղորդի նոյնը ընել երբ անդլայնուս կամ փորձառութեան սերունդներն պարզապէս, մասնաւոր ալիւ գործը ընելու բոլոր նախարարները կան կամ կ'ընան ըլլալ։

Կը լուսէ յանգնելու ուրիշներու վրայ նեւերու ջլլումի զարդարականութեան հետեւին։ Ընդունելով, որ մեր մայրաքաղաքին հիմքը կը դառնուի արդիանալալ գործը յաւաք տանելու մեր ապրիկարութեան եւ, մասնակցի, Միւրեղը մեր ընտելութիւնը գաղափարը եւ անոր ինքնազարգացումը անտեսանալու իրենցնեմը փակելու մեր ինքնազարգացման վարքը ինչին մէջ, որ ինչպէս օրինակ հիմքը դառնուի, արդէն հասած է վիճարարութեայ շարիեր։

Ու Թերեւս պէտք ունի կարճատեւ անդրադարձ մը։

***

Մենք այսօր կը գտնուինք յետմիւրեղեան սերունդի գոյութեան փաստին առեւել, սերունդը, որ ասկային անհրաժեշտ աւսմանութիւն եւ թրքախոս չէ։ Ու յամուրեղին կը շարունակեն անտեսել անոր գոյութիւնը եւ, այլապէս, հասկնալ յայն։

Ինչու՞ «յետմիւրեղեան» կըրտներ։ Պէտք է ընդունել, որ 1988-էն սկսեալ Միւրեղը կը թուի իր տարաւոր Նաւած ըլլալ ալ ինչպէս քարոզչութեայ ջրհանքն է։ Հայաստանի անկարելութիւնը եւ համալորարարային շարքութեայ ու զարգացման արարչութեայ երեւոյթները գլխի վայրը կ'ընեն Միւրեղի այլ համալորարարութիւնը, որուն գոյութեան շարքալայնումն պիտեանք օրուած էինք մենք մեզի, թայց որ պէտք է նորին մասունք, որպէսզի կ'ընենք իսկապէս մասն յետմիւրեղեան մամանկալը չենք մէջ։ Միւրեղ՝ Միւրեղեան անդին։

Ինչու՞ ենք հանգնար այս սերունդին։ Որովհետեւ կը միւրեղեան Միւրեղի գոյութիւնը։ Այսինքն, մամանկալարարութեան կ'աղբարեւորէ նախա-Միւրեղի մէջ, այսինքն, 60-70 տարի առաջ։ Ու մեր մամանկալարար ու գործելակարգը տարաւոր կը շարունակեն մայր անցած ու պագած մամանկներու մէջ։

Ինչու՞ ենք մամանկ Միւրեղը այսօր։ Բոլոր կալիպագործներուն վերացումն տեղի չունեցաւ ընտելեան շարքութեայ վերադարձը (Թուսնալորէն թաղապանի՝ եւ 1988-2008ին Հայաստան հաստատուող Միւրեղեաններն եւ 1948-68ին Թուրքիէն հաստատուող Հայերէններ)։ Ուրեմն, սկսեալ Միւրեղը մերթնէ՝ քանդակով անոր չիմքերը, եւ մեր ճիւղերը կ'ընենք Հայաստանի վրայ, քանի որ Հայաստանը միայնուն է, Միւրեղը զիպուն։ Ինչպէս որ կէս դար առաջ ամերիկահայութիւնը իրենցմայն կը աստարը միջին արեւելահայ պարագայներուն, որովհետեւ չուն հայութիւնը կը պահանջուի, այժմ միջինային կը աստարենք Հայաստանին, որովհետեւ... չուն հայութիւնը կը պահանջուի։

Այդպէս է, որ դրամական պատահանքով կամ պատարականով

թերթ կը փակուի կամ անկանոն կը դատաւ, դպրոց կը գոցուի կամ կը դարպալուի, համարներու կառավարչական կառույցը կը խախտուի կամ կը քանդուի, եւայլն, եւայլն, նոյն իրադարձութեան իրաւոր կը շարունակեն շարքալայնումը, որ կը միւրեղի կառուցները հիմնադրուած քանդակ (ինչ որ կ'ընենք) անտես անկարելութեան հիմքը զիպուն, վայր սերունդ պիտի չընայ, որ հայութեան եւ, հետեւաւոր, Հայաստանի դարպալարը կը մէջ կ'ընէ, Հայաստանի զօրավոր կոնցրիկ, կամ, եթէ աւելին կ'ուզէ՞ք՝ Հայաստան երթալ հաստատուի։

Այսինքն փաստաւորաւ ձուլումը իրաւահանգստած պիտի ըլլալ միջինային արտաքին ուժերու աղբարեւորութիւնը, այլ՝ մեր ձեռքով։

Այս բոլորը կ'ընենք, որպէսզի թէ՛ թէ՛ չափ աւելի շարքին ըլլալ յետմիւրեղեան սերունդին առեւելացուող վրայ՝ միւրեղեան ինքնազարգացման արդէն խախտումը լուսուրդումը, մեր իսկ ձեռքով ու մեր իսկ մեղքով։ Բայց ինչ, որպէսզի փորձենք դառնել համարները՝ ինքնութեան նախաքինութիւնը վերածելու սերունդ, իսկ հայրակրթութեան մամանկահայ հոգնիմանկ։

Այլ համարներ կ'անցնին լեւուրեւ մալիկիային փոխանցումն ու ինքնութեան կերտումն կ'ընենք գործունէ։ Հայերէնը պէտք է նկատուի մէկ անգամ ինքն, առանց քանակութեան սին արտապատկութիւններու «պետական» կամ «ջրպետական» լեւուր մասին։ Աղջալ հայերէնի բոլոր ճիւղերը հաստատուող են, եթէ մենք պարտաւոր ենք յարդուել անոնց տարբերութիւնները, ինչ որ կ'ընենք։ Անիմելի է, որ հայերէնը կարելի է արդիկ աշխարհի որեւէ տեղ, իսկ եթէ ըրթալուն չենք՝ արեւելահայերէն կամ արեւմտահայերէն հայախոս մի մէկ է նախկին դժուարութիւն կը յարուցան։

«Լեզուն ոգի է, որ կ'ոգնուի (Շառախ Շառախ)։ Այո, կ'ուզուր, թայց ոչ՝ թէ «խոսակցային հայերէն» կամ հայերէնի ուղեւորէն խախտուող սերունդ, այլ միայն երբ լուրջի կ'առնուի անոր ստեղծումը, անոր իրաւագումը որպէս մէկ մասը անորդալան հայ մարդիկին, որ պարտաւոր իմանալ ու փոխանցել, որ թէ՛ տուրք տալ օգտուելու կը իստիւն, ուրեմն Հայ եւ ինքնահայալան ու ինքնահայ մասնաւորութեան մը, որ երբեք կը հասնի հիւսիսայինութիւն շարքին։ Այլապէս պիտի արդուելուր մասունք, որ Մենք ինքնանք մայրապարտ հայապարտ թրքախոս Հայեր կ'ընենք իրաւական մէջ թուրք էին։ Կամ՝ որ մեզ պակաս խախտու յարդը սերունդը, Հայ է։

Բայց եթէ թրքախոս Հայերն փաստալորդները դարձան հայտնաւոր, Արեւմտահայ Միւրեղի հայ սերունդներն մէջ մնան իրի հայախոս հայեր, որ ինքնանք, որ միայն կ'ընեն փոխանցում անկարելի է։ Եթէ կ'ուզենք արդիական պարտաւոր ենք լուրջին աշխատել, որպէսզի օրինակներ թիրքախոս... անիմելի։ Եւ ոչ թէ մեր ինքնանք պայմանաւորում անիմելի... Իրեն հայերէնի միայնութիւնը։

Ու այդպէս՝ լեզուն անտեղ ու անպարտաւոր ձգելով։

Նիւ ձըրքի

Φ Υ Ρ Τ Ζ

ԱՏԱՆԱՅԻ 100 ԱՄԵԱԿԸ

[illegible]

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր
ստեփ. Մանուկ Ազատան ուր ընտ-
րված էր խառն Ստանայի մասին
Բանասիրտի «Կարմիր լուրեր բա-
րեկամէս» (1909) գերթումաներու
ընդմէջէն: Ան մեղի ունկնդրե-
րուաւ տարաբախտ բանաստեղծին
«Պարբ» ստեղծագործութիւնը:

իր ելով՝ թին աւարտին, Մանուկ Աւանդուն խաւորէն դառապարտեց ինչպէս առաջ ասած թիւերի Ապրիլ թիւին մէջ լոյս տեսած Ցեղասպանութեան մասին ոչ աւարտական հանդէսը:

Թող ճանճարը ուր փորձ կ'ըլլայ «Ճշմարտախի» փոխարէն «մեծ եղեռն» հայերին անուանումը պարտադրելով նսեմանքներու պատահարին տարողութիւնը:

Ուղեգլման վերջին խառնուրդը
 էր իզուամ Գեուսեանի որ լորթն
 եղացաւ: «Ատանանի ջարդերուն ըստ
 զազաւան հետեանքերու մասին»
 ինքնով: Ան մանրանաւան ներկա
 յաջոցը երկու զէմբերու վաշտա-
 թիւնները ալո զէպբերու շորթ
 Ան չէր, 1915ին զամհատակ Ակուն
 ան չէր որ «Իշպիկ երկին» (1911)
 գրութեան մէջ, առաջին անգամ ն
 Ատանանի համար «Մեծ եղեւոնի»
 ետոր կը շարածէր: Երկրորդը

գիտունացի Մարտիրոս Սարեան
որ 1916-ի Փետրվարին, Դոնիկոյի
պառնուի մը մէջ, ահամայ վրան
երգած էր լաւունք խաղաղութեան
մը, երկու թիւրջ խաղաղաստեան
սպաններու մէջեւ։ Մին, Նահալ
Պէյ, յատուկ Պոլսէն զրկուած,
քննութե ֆամար բարեբերուն քննադ-
դը։ Իսկ միւսը, ոչ իբրկիստա-
կան, Հիւսիսի Պէյ, Տէր Չորէն նոր
մտածանաւ։ Այս երկու թուրքներու
խաղաղութեան շուտով մը զի բարձ-
ր բուռն քանակէն ու յանգեալ,
Հիւսիսի Պէյ, իրողով, զր քայա-
գանէն՝ «Առաքալուն, ո՞ր երկի-
սի, ո՞ր բարեբերուն մէջ ստեղծու-
ն է ցեղասպանութիւն մը, եւ աչ ոչ
այապալիկ զաւանթիկ ձեւերով»։
Հոս է, որ ցեղասպանութեան Հաշ-
իկ ըտող Քարգաճախար պիտի
լորենուէր Մարտիրոս Սարեանի
կողմէ։ Յետագային, դառապարդի
աչ խաղաները աչ զրի պիտի առ-
նէր 1918-ի ու հրապարակէր (1933)
Փարթիկ մէջ, «մէ՛ք ապրողք» (fait
accompli) իրենապով։ Գեղած Գե-
ւունեանի խիստ աւանկաւ աչ պար-
զաբանումը մեծ Նաւաբբերութեան
ստեղծիչ ներկաներուն մօտ։

Նշենք որ թէ՛ Մանուկ Աղամեանի եւ թէ՛ Գեղամ Գեւորեանի ելոյթները հալեալէն եղան:

Ատանայի զարադարձին ձօնուած
այս ոգեկոչումը աւարտեցաւ հարց
ու պատասխանի բաժինով մը :

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱԶԵԱՆ

የሚገኝበት
የሚገኝበት

ՄԷՆ ԼՈՐԱՆԻ (Գասաուս) ՄԱՆ
 Լորան հեղեղեղեղ մէջ, Ապրիլ յինի,
 Համբար ըր մոջի ունեցող Հ Հո
 Մալուխային Բարեկամները. եւ
 ՀՆԲԻՐԱՅԻՆ Եւ ՍՈՐԵՔԻՐ Մալուխ
 Բային յանձնախումբին կաթմախը
 պալլեման, որու յալապղերը ա-
 պալլումը Երբեքնորոք Եարինէ
 Սիւննակ: Արուեստագէտը մեծ
 տալալուորեկին զորմաճ Հ, նե-
 կալագլուխով որպաւոր յալապղե-
 րը, ուր տեղ զոմաճ էին Ալաճ Գով-
 ձաննէի, Գալիւ, Սեպար Ֆրանքի,
 Կալոբէի, Ֆրանքի, Գոմասարի
 զորմերը:

2009 Մայիս 3. այս օրը կրնար
տարուան միւս օրերուն նման սո-
վորական ըլլալ. սակայն ան յատ-
կան շուկայ մեր Հաւաքական
կեանքին մէջ եղակի ձեռնարկով:

Հատ կրօնական օրացույցի, Կարմիր Կիրակի է:

Մեր արևան գոյնն է, կարծես թե
կաններ ձեր ձգված գոյնը: Բայց
հոգիները մեզ յառույտ սնդ տրո-
ւած է արհիւնի: Ըստ մեր քրիս-
տոնական հաւատքի, Յիսուս
Բրիտոն, զոհվել էր սննդ, իր ա-
րիւթը մարդկ մարդկանքի մեղքը,
մարդուն առիթ մը եւս պարզել մե-
սաւորու ապ յեմ յարգելի
կեանքի՝ մտնի, զոր Աստուած
ստամբ է բրն: Արդ կեանքը պարզ
է ապրելու գոյն: Արդ կեանքը: Այս
է իմաստ կարմիրն, որ գոյնն է
յաղկանապի եւ իջողապի իմաստ:

Փարիզի իսաեան Սանուց միութիւնը շուրջ 9 տարիէ ի վեր տարբեր անգամ մը կը կազմակերպէ Հայերու-պատուաբանի մըցում, սակայն աթիւ հայ դիպուցներու աշակերտներու միջեւ: Չեմ կարծեր որ միութիւնը դիտամբ ալ որ ընտրած էր, բայց աշխարհի վրայ ոչ մէկ բան տայց պատճառի կըլլայ:

Ամենամասնիկ օր մըն էր։ Լաբ-
րատօրէի իմը դպարի էթէ պատա-
ռած տուող զգարանաններս, թէ՛
ուսուցիչներս, ծնողներս եւ կազ-
մակարկիչներս մօտ։ Հարցումը
կը լսուէր, պատասխանը կը արը-
կէր։ Յաղթանակի հիշեր։ Յորդա-
նապէս ծախահարութիւններ։ Եւ ու-
սումանքիս պատերազմի յաղթա-
նակ, ուր զիվ պարտուող. յաղ-
թանակ են ըրուր։ Այդ օրը քրտէ-
ր կը յորէր ինքեաներով, եւ ներկի-
ներ կը յորէրէն յուրաքանչիւր
օրախոսէիման։

Ոմանք կրնան այն սպաւորոշ-
թիւնը ունենալ, թէ մեծ բան չէ ե-
ղածը, եւ իբր կարեւոր երեւոթ-
այդ մասին գրելու պէտք ալ չկայ:

Ստեփանյն «դատնապարտելը միշտ ա-
ւելի դժւարին է, դժուար է արդարա-
ցնելը»։ Իսկ արդարացնելու, նոյ
նիսկ գոյեղբայրու առիթները չատ-
են այս պարագային։

60 400 100 Հարցումներում, ընդ-
նկալվելով ևս մեկ տարի այդ հար-
ցումները բարեփոխելով մեր զա-
տաներում գիտելիքներն պատշա-
ճեցիլը, զգուրն գործ չէ, մասնա-
կողմ ներգրավ պայմաններում, մէջ-
և, ընդ չափերին, ցախ քի սիրու, զո-
ղապա կերբորթական լուսնը: Գործ-
մայելելով պարզեցիկում ռուսացիներ-
կում հետ, հետոնով մեր պարզեցի-
կանները սորովում, չեղովով մեր
պատմութեան եւ մաթիմոյի չէնթը,
աշխարհագրութեան քի դիտարկ մա-
սերը, նոյն առանձ սոխկախելով
ըպատասխանին հայերենով: Այս-
րորիքի մէջ մեծ է զգեր նաեւ ըն-
տղաներն, որոնք մեր ծիւ թա-
փաճ չէն ծիւրել: Իր իրենց հայե-
ները սորովին այդ բոլոր դիմելը,
իմենուն ժամանակ իրենք ալ
բարձրացնելով իրենց գիտելիքներն
եւ լաւագոյն նաեւ սորովելով բոլորը-
վին անմասն չէին: Խնտուով-
ները, քի այսօր մեր ծնողներէն լա-
ւոր ծնածո չեն: Հայաց պատմու-
թեան եւ հայ մաթիմոյին: Սեր
պարզեցիկում մէջ հայերենի ժամե-
րը աշխատ քէն են, քի մեր հայերենի
սիրելի ռուսացիներու: Թափա-
լանթերը լաւ անպաւ աղբիւսն չեն
տար: Ան հոտ է քի կերելի միւր-
թեան ծնածոյն լալեկներով: Մէջ
հարուստ է: Օրվութեան պարզեցի-
կանում, գիտելիք մեր զաւակնե-
րուն, եւ հայերենի իմացութեան
թափալետում մեր ծնողներուն: Եւ
այս բոլորը՝ Փարիզի Մարց կե-
ղելու սրահին մէջ:

Օրը վերջացաւ, սակայն այն ըս-
պաստումով, որ տարի մը վերջ ըր-
տրս պիտի հաւաքուինք նշելու նոր
արեւածագը մեր գիտելիքներուն:

Երանի մեր ժողովուրդի իւրաքանչիւր օրը իմաստաւորուած ըլլար այսպիսի յաղթանակներով:

ՏԻՐԱՅՐ ՔՀՆՅ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ

ԱՅՐԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՅ

3

Բեքայի Մեծ ֆոդոյին մէջ վաճառք
հաշտին հակի՝ քո անտանինը բեհին տալ
մանուշակ, բրտաթոր, ճակարեներուն ե
բալինբր պայթելու չափ ուռած, հա
գուտանին պատառուն, ցեխոտ, չոր
բեհնակինբը, մէկը ծերուն, այս տ
ռապանքներուն տակ աշխարհած, միւս ե
րբեր գին երիտասարդ, կ'անցնին հեա
յով:

— Խաչօ՛, պոռապ ձայն մը անոնցմէ
մէկունն :

Քաջօր դուխը դարձուց, մեծահարուստ
 փառաստունն էլ մը իր առնելու տուող ձա-
 նին աշխարհ ճանչնալու համար:

Երբ լաթեր հագած զեղպածն երիտա-
 սարդ մը, կապոյտ լոթիկի, մէջէն ցոյ-
 տալով փառանաճեւ կործքը, ածիկաւ
 ծաղրու, քէր պէտք ունէր ծռած քիւ մը
 իր փոխանին փոթերը շտկելու զբաղած
 փառանաճեւ, դրան մօտ կեցեր ու իրեն
 իր ձայնէն:

Բեռնակիրները արդեն ուժապատ, վար
զրին իրենց բնուր. բայց Թաղապետու
թեան չափունքները ընդգիմացան. Բերայի
Մեծ Փողոցը յոգնութիւն աննկու տեղ
էր. բեռնակիրները շունչ առնել կ'ու

— Օլմագ, կ'ըսէր սպիտակ ժապաւէններով զարդարուած ու մէջքը սուր կապած կէս-եզոն յոյն պաշտօնեայ մը որ անոնց

Բեռնակիրները իրենց հայախառն թըր-
քերէնով կը բողոքէին.

— Պրիմատէ ճանխիղ ծօ՞ր քի. պէ՞
մարդ Աստուծոյ, կը գտէ՞ր ծերուկը:

Գլխարկաւոր անցորդին կը շրջապա-
սէին զրեւել, ինքեցը կանդ իրանէին:

Վէճին ցատկաւոր խմածուց. հետաքրքր-
մ. բռնաւկրնիքը կը ծռէին իրենց տա-
սանիկ խաւին տակը մտնելու համար
տրէին:

Աղքատութիւնը   Հարստութեան   դէմ

կանգ առնելու իրաւունք չունի։

Մարտիրոս իր չորս հիմնդիրներուն չն. ուսման տեսակ. ո՛ր էր Սյաւան, ո՛ր էր ինք. եւ սակայն միեւնորս զեղեն էին գրեթէ միեւնոյն տարիքը ունէին եւ միասին մեկնէին էին հորէկէն։ Սյաւան ալ կայտառ. ու յաջմամարտին տղայ մըն էր, իր նըն. չափածը թողած, ինչպէս որ ինքն ալ է

կիմը ձգած էր՝ ստա՛կ, միշտ ստա՛կ, յա-
ւիտեա՛ն, ստակ վաստակե՛լու համար :

Ինքը Բեկար էր ու Խաչճեան Ղալաթիա մը-
նացեր էր․ մէկը լեբան վրայ, միւսը
ստորոտը, եւ կը թռէր թէ երբեք այլ
ստորոտէն վեր չպիտի կրնար ելլել
Մարտիրոս այս բաղդատութիւնը կ'ընէ
մտքէն:

Աղէլ շահ հաղթել էր ծառայությունը, մէկ
 ու աղէկ կապերը. հայրենիքն առնալ աշխ-
 տիկ ու մթորեմակ կեանքը՝ լուսնուն ձեռը
 ցնդելուն հետ անհնապեղութ անհանգ-
 ճութեանը կրտսից էր տպաւորութիւնը
 դր դառաւոր հնոցմանը. այս բարեկե-
 ճական աշխարհին մէկէն ուր շարժու-
 ճ էր կիտել, ապաշարք կալույն ու հրամայ-
 կերտաւ. Գրեմտեմն սոքով էր սկզե-
 ճաւ որ մտաւալ էր կտր տիկիններուն իտ-
 աւաւ ամենը, լաւանց էր տիկիններուն հե-
 ճը ի խտրը. շարունակ փոքր ու մեծ մը-
 լաւներ էր տանը ամենց տտըր ու
 արախիշի կառնէր:

Յայտնել էր որ քիչ չառ ամէնուն Հա,
Տեկի ապաստար քուն էր: Յրասուն Հի ք
Արեւելացիներուն այլ կատարելաործեմ
տապալել տրիւսարաւ, ու ժամանակը ին
րայի Հայ տիկին մը ամէնէն տոնակա
կերպով էր քորելի ծառայաւթիւններ
կը վարձարեթիլ ու ինքը այս ներհան
նախանձառ ու ոտքի Հրապոյրներու մէ

կը վարանէր իր դեռաբոյս պիսիւրը շո-
յեկով:

b-

Հայ տիկիկը Հարուստ վաճառականի մամուլին էր. Հարունակ յողացաւէ տան ջուող էրիկէն զգրած՝ մոռցեր էր ոսայս ծեր բայց Հարուստ մարդը աղքատութենէ զուրս Հանած ու իրեն կինը բաժնէր զինքը:

Այս Հաբատութիւնը՝ զոր ասենք մը աղ-
բատութեան խոշորացոյցը՝ անձանք էր
էջը փոխադրենք ի՛մա Հիւանդոտ ու աղե-
ւոր մարդու մէջ կ'ինք ըլլայն զժբախտու-
թիւնը եւ այս առուտութիւն՝ որ իր ա-
մուսնութիւնն էր՝ պարտաւիրեալն նե-
րաժի՛նք, ամա՛՛ զոյմու՛ր յալանձէ էր։

Անկախ է ինքնիշխան, էր ստանձնում
աղաքում Բիւնդը Ի՛նչ քանի գործածուելու
շարժած՝ այս կէր տակէ որ Բիւնդը
խանութեանը մէջ Բաժանիկ, Ենե՛
ծախս Գործադրիկ մտածումը զարդած
ու որ զամեն էր մինչև աղ առնել որ աղ
աղաքի բնակարանի մէջ յարմար
Եւրոյնը զարդող երկտառաբանը մէջ
մեծաբանութիւն ու փափախանքը զմիտի
էնի զինքն եւ ստիպել այս թոյլ ու վառ
եղանակը չէր որ առաքիտանէ երազը

(Ծար. 4)

(Temp. 4)

«ԱՌԱՆՑ

**ՆԱԽԱՊԱՑՄԱՆԻ
ՀԱՄԱԶԱՏՆՈՒԹՅԱՆ
ՅՈՒՆԻՍԿՈՒ ՎՃՌԱԿԱՆ
ՊԱՅՄԱՆԸ**

Հայաստան - Թուրքիա շարքերու-
թիւններ կարգաւորելու նպատակով
պատահաբար Մայիսի 22ի Համա-
ժամութիւնը ըստ Երեւանի յայտարար-
ութեան, ոչ մէկ նախապայման ունի:
Մինչդեռ Թուրքիան կողմէ անմիջապէս
հրապարակում էին ինչո՞ւ նախապա-
շարժներ: Ըստիւնք թէ անոր հրապար-
կեան նպատակով ժամանակ չարեւ
էին. բարձրագոյն թիւերը Հաւա-
տայ այդ վարկերն էին: Բայց Թուրքիան
կողմէ ամէն որ նուղեղ պայմաններու
ոչ միայն դուրսից, այլ նաեւ միջու-
կէն մասին արդուները: Գլխաւոր հա-
ղոյցը ժամանկի բացումը էր կարգով:
Անգործ կ'ըլէր ու կը կրէր թէ միջուկ
որ Հայկական ուժերը Դարապողի զգը-
րուածը չլքնանային շահանքին, սա-
մաւն փառ էր մնայ:

Վարչական Թ. Էրադոյանի Բազու աշ-
քն ու հոն յայտարարածներէն ետք,
այլեւս բաւական դժուար է լուրջ վերա-
բերիլ երեւանի արտաքին տարազմու-
թեան թէ Համաժամութիւնը նախապա-
շարժ չունի: Թուրքիայ վարչապետ շե-
քարէ Վանալի կ'ըսէ:

— Թուրքիա - Ազրեյեան փոխարան-
քանակներու մէջ էր շարունակեալ տարա-
կան լուրջ ծախսերու պետութիւնը
ըստիւնք: Դարապողի հաղթին նմա-
մաբ Թուրքիա ունի իր զգայնութիւ-
նը, ինչ որ ունի Ազրեյեան:

— Դարապողի ներկայի կացութիւնը
անընդունելի է, երբեք պիտի չընդուն-
ուի:

— Անգամ որ եւս կ'ուզէ ամենայն
յատարկեմամբ լեւելի, ինչեւ որ հա-
կան հրապարակ վերջ չունի, Հայաս-
տանի սահմանը պիտի չընդունի:

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ս

**ՏԻՒՍԵԼՏՈՐՖԻ
ԹՈՒՐԻՔ ՀԻՄՆԱՍՏՈՐ
ՊԱՇՏՅՈՒՆԵՆ**

Տեւադրողի Թուրք հրապարակ 2.
Հրապարակ որ Գերմանացիներուց հաղթէին
ցեղապաշտպան վերադարձներով ամ-
բաստանեան էր, պաշտպանի կողմէ է:
Գերմանացի Արապիկը որդիներու նախա-
բարութիւնը պատահաբար ինչո՞ւ
տանկա զինուորատ միութեան կուսակ
ցութեան, հաղթողին թէ ինչ կարգա-
պահութիւն էր, 2. Հրապարակ մասին, Ե
սառ է թէ Մայիս 11ին Թուրքիայ Արա-
պիկը որդիներու նախաբարութիւնը անոր
պաշտպան վերջ տուաւ է:

Թուրք հրապարակ Գերմանացիներու
նախաբար հակումներուն արտաշու-
սանքներէն վերադարձները ըստ իր
միջոցով էր ընկալեցին: Հոն ներկայ գտնու-
ողներ անոր յայտարար հրապարակում
էին, պատահա զանազակ որ զերման-
ցապաշտպան չլքնանային, հաղթողներու-
թեան թիւերը դառնայ ան ու պաշտպանի
հաղթողին:

Ըստ Թուրքիայ պարբերներու, հրապար-
տայ զարապողի արձանագրոյ մէկ
նա՞ն է:

Ե Ր Ե Ն Ի Ս

**ՊԱՅՄՈՒՄ ԵՒ ՀՐԴԵՆ
ՀԱՅԹԻՐԻՏԻ ՄԵՋ**

ՃՈՐՄ ՄԵՆԵԱԿ, ՎԻՍՏԱՌՈՐՆԵՐ

Մայիս 14, Հինգշաբթի, Ժամը 18ին
մաս արձանագրութեան հաշուով շե-
քարէ զորքանաւ մէջ պայմաններու հե-
տեւեամբ հրապարակեալ է: Ըստ սա-
ղի տեղեկութիւններու, չորս զոհ կար եւ
վիրաւորներ: Գալթիւններ ու հրեաներ
արտաւտաններու ալ պատահա կ'ըսէ
էին, բայց Գրիգոր ծառայութեան պա-
տահաբարներու յայտնած են թէ ա-
նոր ընտանիքական հետեւողները, խու-
սապի եւ Ժողովուրդին այլ վայր փոխա-
րութեան պատահա ըլլալու ընդթ չու-
նին:

Հրեանք մարկու աշխատանքին մաս-
նակցած են երեւանի հրեայ ծառայութեան
դրեթի թուր կարգեր: Գրեթէ Ժամը
21ի լուրջ կարեւոր կ'ըսէ ի հրեանք չը-
նդիցի արձանագրութիւն:

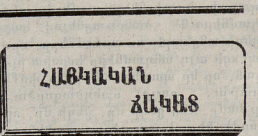
Հրեանք ծագած է արձանագրութեան
հաշուով նախախիթի բարոյութիւնը պա-
շտապահներ: Միջամտող հրեանքին
թիւն աւելի քան տասնեակ մըս ալ Թու-
րքիայում, կամ վիրաւորներու են ու
հետեւողներ փոխադրուած:

Ինչպէս վարչական դպան են Անդրե-
յանները, Արապիկը ինքնակերպ, Ուս-
մանիթի նախաբարներ, ստաթիկ
պաշտպան, զինուոր պատահաբար, այլ
պաշտպաններ:

Հետախուզիչ զործուներէն վերադար-
ժած էր Արապիկ վերադարձութեան, քանի
մը ամսուան ընդթիւնէն ետք:

**Գ. ԿԻՒԼՊԵՆԵԱՆ ՀԻՄՆԱՍՏՈՐ
ՅԱՆԱՍՏՈՐ
ՀՅՈՒ ԱՐԻՒՆԵՐՈՒՆ**

Գ. Կիւլպենեան հիմարեղ ընդառնա-
լով 2. Թ. Ի. Դիւմանի, որոշած է 50
հաղթող յայտարարութեան վազ Բրուսեան
որ անոր կ'էր արեւմտեան: Հիմարեղին,
յայտած է թէ այդ դրամով թէ՛ արեւ-
կան սարգաւորներով կ'օգտուէ Հա-
տարակութեան, թէ՛ աւելի արդիւնաւոր
կ'ըլլան հոն տարուող աշխատութիւ-
նները:

**ՄԱՏԵՆԱՍՏՈՐԱՆԻ ՆՈՐ ՏԵՒԿԻՆ
ՀԻՄՆԱՍՏՈՐՆԵՐ**

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին
Բ. Նախապաշտպանը ու նախապաշտ.
Մարգարէն, Երեւանի զարապաշտպանի,
յայտարարի Հինգշաբթի Մ. Միւնչեանի, քա-
րերը Սերգէյ Համարումներ են ու
նորեւմութեան, աշխատակիցներու ներ-
կայութեան Մայիս 14ին Մատենադարանի
նոր մասնաճիւղի հիմարեղներ կատար-
ւած է:

Կաթողիկոսը եր օրհնութեան խաղին

ԱՌ ՈՐ ԱՆ Է

**ԻՆՃՈՐԻ ՍՏԵՊՈՒՍԵ ԵՆԿ
ԴԱԴՐԵՑՆԵԼ**

«ՅԱՌԱՋԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ինչպէս մեր բաժանարարները կը
ուսնած էին Յունուար 1ի մեր խըթ-
րադրականին վերջին հատումէն
եւ կցուած վարչական աղբի սակե-
րէն, «Յաւա՞յ» այլեւ անկարելի-
թեան առջեւ էր շարունակելու իր
աւանդութիւնը:

Վերջինը այլ հատումը—

«Ու հաւանք մոր տարանմ մը ան-
միմ: Նման պարագայներու, Շա-
նուր յանկեղծի պէս կը սիրէր բե-
լադիկ մեղի» խմբագրականը լա-
ւաւտեութեամբ պիտի վերցնայ,
այլ խօսով՝ վաղը լաւ կը լինի:

Այդպէս ալ փորձած ենք ընել,
հակառակ անոր որ տարուէ տարի
հիշ մը աւելի բազմազան են մեր
գիւղացի պարզապէս խոնրեղանքներ:
Տարիներ անցան սակայն եւ լա-
ւաւտեութիւնն ալ մշտնջող դար-
ձաւ: Տեղեկիմք արժան որ կըրգամ,
միմիջով լացի պատերը: Շաւաքի
մասին ետք, իմանալիէ աւելի է
շարունակեցինք սոսկալ, բայց ժա-
մըր ետաւ որ մեմք ալ այլեւս մոյմ
լաւտեութեամբ տըր չկարեմամք
մնայ, նախքան մեր կարալի երգը
երգել՝ վաղը:

Չկարեւոր շարունակելու պատ-
ճառները մէկէ աւելի են եւ մեկի
համար անդադրանքի շարք եր-
կար է, բայց կրկինք հիմարեղնե-
րներ: Տարաւին համա՞յ Մարթո-
սապիկն մնացած է անդարձուի
զարմառ տողաւոր մեղեդիներու
եւ անցող ամենայն խոնրեղանք-
ները կը կարծանի դրաւներու: Համ-
բարտար եւ հարմար զարմա-
նութեան: Ու թէ արեւի է «Յա-
ւա՞յ» զարմած է ինքնաբար լույսի
եւ իր մատակարարութիւնը կըրցած
է հաւասարակշիւ շնորհի քանի
մը քարեկամներու լուս օտանդա-
կութեան: Ինչ հաղթի է անցնելի
միմարեղներու զարկ նուազելու
քանի «Յաւա՞յ» տպագրանալը, որ
հաղթի իսկ չի հասնի, ծիծաղելի
է գտուի իր ձամար, որու կը
արտի ինչո՞ւ հարկի հաղթի յա-
ւանդութիւն: Անեւարակաւ մա-

նուցումներու բացակայութիւնը եւ
այս բոլորին դիմաց վարչութեան
կրած յարճած յաւելումները բո-
ւոր մարդերու մէջ, ինչպէս թղթա-
տարը, առաքման ընկերութիւնը,
ընկերային տուրքերը, Թուլթը,
Եւրո, Եւրո: Այս եւ այլ խոնրե-
ղանքի պատահա զարմած որ յա-
ղիք մեր ծանրութիւն եւ անարգա-
ւոր որդիութիւն վերջ տալ ՏՅԱՆԱՅ
օրակերթի մը հրատարակութեան:
Կը գիտակցեն որ դեռ կան սակա-
ւալեւ հաւատարմի վերաբերողներ,
որոնք համար օրուան հայ ու պա-
նիրն էր «Յաւա՞յ»ը, բայց ուրիշ ո-
րեւէ լուծում չունին: Կը գիտակց-
ցին մասնաւոր, ինքնին հետեւ-
աւաղին վերջնական մասն է որ կը
կարեւորի, քանի զինք ողջ պահած
էրգի աւելի քան իրանական մը իր
թերթով:

Ուրեցիք եւսակայ որ պատուով
վերջ դա՛նք անոր հրատարակութեան
ընդ, թէ եւ հոս ալ մասնաանկեր-
պանութիւն, իր թերանքի մեր կամեք
անկար պատահանութիւն: Արեւա-
յան, ինչ վերջնական յաղթի Յունուար
30ի թուականը, որ մեր Գերման-
մասն էր, բայց պաշտպանութեան
տեղական նոր պայմանագրութիւն-
ներու համաձայն, պաշտպանութեան
տալ աշխատարար, պայմանաւոր-
մէն առաւ եւ գործադրողը հա-
ւալեւ, կրեալ հետապնդ զործի վե-
րապատարատութեան շրջանի մը
համար, ինչ որ պարագան է մեր
պարտաւին իրեն անմակալման Ու-
րեւմի, սոսկապար եւս կանխիկ մեր
պայմանաւոր եւ ինքնին զարեւ-
ցրելու: Մայիսի վերջ, Մայիս 30/
31ի թիւով: Կ'պատահի մեր բա-
ժանարարներու ներդրումութեան:

Մեր լույսն է, նորին համոզող
որ Գերմանացի զարուիք ի մտայ
կ'օգտուի հայերէն նոր օրակերթ-
իւն մը, արդիական տպագրով եւ
ժամանակակից ըմբռնումով, որ-
դեպի «Յաւա՞յ»ը բացը պարալի
չվերածուի:

ԱՐՓԻՎ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

մէջ շեշտած է կարգի այլ հիմարեղին
կոնտայն Հայաստանի ու ամէն մէկ Հա-
յոյ համար: Ըսած է թէ հոն պահապա-
նող մասնաանկեր Հայաստանի հոգին ու
շուրջը կ'արտաշարեն, ինչպէս նաեւ մեր
ժողովուրդին աստուածամանաւորի, աշ-
խատանաւորի ձգտումը, իմաստը
Թեան սերը:

Հիմարեղից արտադրութեան միմար-
եղն ասանդութիւնը յարկաւ ու մե-
տապի պահպանութիւն մէջ մնալով
եւս չեղանակարան մը դրուած է նոր
չլքնի հիմարեղն, մէջ: Տնայէ շարունակ
Թարգման նոր մասնաճիւղի կատար-

ցումը զարակալիկ գէպը որակած է, ա-
ւելցնելով: «Յաւա՞յ»ը է աւելի փոքրու-
ղը որ Մատենադարան է անգլիէ: Եւ-
րեւմիտ է այն փոքրուղը, որ ընդու-
րեւ է նման էմ արտադրութեան:

Նոր մասնաճիւղի բարեկարգ Ս. Համ-
արումեան մոտակարայ Հայ միւս է
չկարեւորեցինք մեծ միտարի մը զեկա-
րարել: Ան ամենայնայն արժանաւոր է
Մատենադարանը նոր շէնքով օժտու-
նալու: Ս. Մարգարէան կրկին: Նոր
չլքնի պիտի արէ 20 միլիոն տարա-

(Շարք Գ. Ե)

ՔԱՐԱՒԱՃԻՕ՝ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻԶ

Հունանկարչական գործիքին
յայտնաբերումեն 200 տարի առաջ
Քարաւաճիկ կը գործածէր լուսա-
նկարչութեան կանուխ ձեւ մը՝ իր
գլուխ գործոցները ստեղծելու հո-
մար:

Ռոպերթա Լափուշչի, որ ուսումնասիրած է իտալացի վարպետին արուեստը, կ'ըսէ, թէ լոյսի եւ շուքի խաղերով յատկանշուած այս արուեստագէտը գործածած է այնպիսի «արհեստագիտութիւն մը, որ լուսանկարչութեան հիմքն է»:

Արդէն ծանօթ իրողութիւն էր, որ
Բարաւաճիօ կ'աշխատէր «մութ
սենեակի» մը մէջ եւ իր պատահեա-
նորդները կը լուսանորէր առաւ-
տարին մէջ բացուած ծակէ մը Թա-
փանցող լոյսով:

Սակայն Լաիուհի կը հաւատայ,
թէ անոնց պատկերը նաեւ կը լուսարձակուէր պատտառին վրայ եւ
«կը գամուէր» հոն:

Պատահաբար վրայ լուսի նկատ-
մամբ դգայում, յատուկ ծրագրի նի-
ւթի կիրարկելով՝ կարելի էր պատ-
կեր մը «զամեկ» չուր 30 վայրի-
կան, ինչ ու Բարաճաճայիցի առիթ-
կու տար պատկեր մը գծելու լայն
գլմոճաճարուածներով՝ օգտագոր-
ծելով կապակի եւ թիթեղանոց ու-
ձանքային որոշ նիւթերու խառ-
նուրդ մը, որոնք տեսանելի էին
մոտիկ մը։

Լաիկոս չէի, որ կը պաշտօնավարէ
Յիւրանսի մակարդակաւոր Սթիւ-
տիօ արթ սենթրքրի մէջ, առաջին
ուսումնասիրողն է, որ կը մտածէ,
թէ 16րդ դարու զեղակարէնը
պատաստուր կը պատէր լույսի նկատ-
մամբ զգալուն նիւթերով:

Ան կը հաւատայ, Թէ Քարաւաճիօ
լուսաճճիներ կը ճգմէր եւ կը գոր-
ծածէր անոնց լուսափայլ փռչին,

**ՆՈՐ ՆՈՒԷՐ
ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ**

ՆՈՐ Զուգայէն ԺԻ. դարու ծա-
նօթ Բժիշկ ԵարուԹիւնեանի ձեռա-
գիր բժշկարանի յանձնուած է Մա-
տենադարանին: Ան սերունդէ սե-
րունդ զիտիանցուելով պահպան-
ւած է գերդաստանին մէջ, հասնե-
լով Հերոս Ափեցի: Ան տարր տա-
րիէ ի վեր Հայաստան հաստատ-
ւած է, դադրելով Իրանէն:

Չեռազիրը երկու մասէ լաղկա-
ցածէ. լալտնի չէ թէ ո'ւ է առաջին

ԱՅՐԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՈՐ

b.

Եւսկանոնք որ մը եր յաւանառէ խա-
 յանքներէ մէկեւն մէջ յաւանառաւ որ
 տեսաւ սուղոյ, զեղեկոյ ու կոտորեալ
 մը եւ որ փնտռած անմահաւոր սպիւրն
 էր, եւ յարմար լինէիտէն ած եղաւ եր
 միակ կերպէն Այլ ցախեան առջ զի
 անմահաւորէ մարմն ծնոր բաներ զնկոյ
 պարտաւորուած: Արեւի, անմարտ յա-
 ներ եւ զդէր ետեւ որքս Մարտիկոյ
 ժամայնիկ էր տանէր, ու երբ պատու-
 շէր որ եր մեծանալէն չլըցաւ զանա-
 ղ լիտաւորակոյ զոյգը, զամ դրամ տու-
 առիցի եր քննոյշ: Ու փառեկ ձնեաւ ս-
 նոր յայն, մեծաւ ու զօտւած զնորի ձն-
 զոյգը, արտաւն մը կ'անցնէր եր մօր
 թիկ յայալէ:

Երբեմն տունը կը գտնուէր ու մոռ
ցուած յանձնարարութիւն մը լսելու հա
մար Մարտիրոս մինչեւ հանձմին երա
նակտ սենեակը կ'ըլլէր :

Ի կ'օգտագործուէք թատերական ներկայացումներու մէջ՝ յատուկ տպագրութիւն տեղեւոյն չափար: «Ճապմօխի փառսեր կ'ան: Ժա՛նասան՛, այն իրողութիւնը, թէ Բարաւանձի հրեքէ նախապարտաւորական ճնկալիւթերն չէք գործ: Հետեւաբար չաւանանայէ՛, որ ան նման լուսարձակումներն» կ'օգտագործէ՛ նկարելու չափար», կ'ընէ Լիպուշչի:

Նշելով, որ անոր պատկերած տե-
պարները մեծ մասամբ ձախիկ են,
Լափուչչի կ'ըսէ. «Ասիկա կարելի
է փաստել այն իրողութեամբ, թէ
պատատին վրայ լուսարձակուած
պատկերը թիկունքէն կ'երևւէր»:

«Այս տարօրինակութիւնը կ'անհետանայ արեւտապաշտօնի ուշ շրջանին գործերուն մէջ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ անոր օգտագործած միջոցները կը բարելաւուին: Արեւտապաշտօնի յառաջիկանութեան իրբեւ արդիւնը՝ անոր գեղանկարները հետզհետէ կը խորանան տարինիբու ընթացքին», կ'աւելցնէ ան:

Լափուչիկ կ'ըսէ, թէ նման արհեստագիտութեան մը օգտագործումը Հի պակսեցնի արուեստը՝ դէտին գործերուն արժէքը:

«Ձեր ժամանակներէն առաջ արհեստագիտութեան մը օգտագործումը ոչ մէկ ձեռով կը պակսեցնէ Գարուսմէոյի հանճարը», կ'ըսէ Լափուչիկ:

«Ընդհանրապես, պարզ է, որ պատաստի մը վրայ պատկերներ լուսարձակելով եւ զանոնք ընդօրինակելով՝ չենք կրնար Քարաւաճիօ դառնալ»:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

մասին հեղինակը. այդ մասը գրված է 1660ական տարիներուն, իսկ երկրորդ մասը գրի առնուած է ԲԺԻԿ Յարութիւնեանի կողմէ 1880ական թուականներուն: Կը պարտանակէ ըստաւթիւ: զեղերու ըստաւթիւներ:

Մատենադարանի տնօրէն Հրաչ եայ Թամբաղեանի գնահատումով ձեռագիրը բաւական արժէքատէր է ուսումնասիրութեան, հարուստ նախախնիք կը պարունակէ: Իրեն հրախառնողութեան արտայայտութիւն, Հ. Թամբաղեան Հերոս Ակումբի յանձնաձէ «Մեքոպ Մաշտոց» յուլամետալը:

[illegible]

Եւ այս գրասենյակում մէջ մտորում
հայրենի տնակին մէջ թողած օրինա-
մամբսինը չէր յիշէր այլեւս. այն ա-
յունգիցի գրուած տողերը զորս հէջ կի-
նը ձեռքը կը հասցնէր, ահոր բարա-
ռւ ապականած սիրտը շարժելու անկար-
ողի. ստակ կը զղկէր որպիսի որ ուզէի
սաւառ սաւառում հարմար մտիկ չէր ընել:

Ու եկեղեցիները, անդին, իրմէ քայլ
հեռու, խնայողութեամբ ու զրկանք
ստակ հաւաքած, մաս առ մաս կը վեր-
դառնային հայրենիք, սիլամուռ իս-
լաւմիշ ընթաց:

የሚጠቀሙት
የሚጠቀሙት

[illegible]

* * *

[illegible]

2.

Զմեռնամուտին, չբնակյալ գիւղեր
չատեր Պոլսէն դարձած եկան. ամուսին
ներ, նշանածներ ու աղջիկներ խնդացի
գիւղային ու բնտանեկան կեանք իր բ-
նի սուրբ ու մաքուր եռանդով վեր-
կենդանացաւ :

Սաշուն այդ վերադարձողներէն է
արա մը ու զոյգ մը եղ զինքն չափ ստ
ժողովէր ու եկեր էր. նշանած էր արդ
ու հարսնիքը չուսացուցին. Մարտիր
սի մէկ հօրեղբարը կնքահայր եղաւ.
մէնքեր կը սիրէին Սաշուն. ուրախութե
սունի օր մը եղաւ հարսնութեան օրը:

Ջաբար չուն էր. իրեն այ ճիշդ վստակ առավ այսպես ուրախութեամբ տեսնէին չարմախքը. գրայի ու լիւզու հեղե չէին, այլ՝ ճիշդ այսօրուան պէտքերը հաշուաւորութեան ընկու: Բայց չէր օր վերջը էրկիւզ գնդը դառնէր զի վր ու ա՛յ չէր երեցեք, եւ իր ստաւի թիւքիւնն ու լուրսն առօթ Եւ կը թուէր, այս ցեղապետը քաղաքութեան էր:

Եւ զարձան. հետեւեալ օրը իրենց
մայի տնակը բոլորովին մութ ու խա-
կերեցաւ իր աշխին:
Փուշէ տասներորդ անգամը ըլլա-
սրտաբուռն ուխտով եկեղեցի վազեց

ՊԻԼԿԱՐԻՍ.

Պուլխարիոյ մէջ կը շարունակուի Յիշատակեալի մեծ հանգումի պայլարը։ Արդէն չորրորդ տարին է որ Հեռառեւիկի «Սեպեմ» կույտը ամէն շաբաթ Մեծ եղեռնի պատմական փաստը յուսարեւել չափող դռաներ կը սփռէ. անոնց կը մասնակցին հայ եւ պուլխար ծանօթ պատմաբաններ, քաղաքական ու հանրային գէյներ, լրագրողներ։ Հաղորդումներ հեղինակն ու վարիչն է Միհրան Պոզնյանը։

[illegible]

Կ'աթօժ Եւել Թէ 2008Ի ընթաց-
քին Պուլկարիոյ 13 քաղաքներու
համայնքային խորհրդարանները
Ցեղասպանութիւնը հանձնարու եւ
դատաւարուելու յալտաբարու-
թիւններ ըրին. անոնք Թուրքիոյ
դայրիոյՑը չաթօնցին եւ Թրքական
կարգ մը քաղաքներ պուլկարական
քաղաքներու հետ խղեցին իրենց
կապիը:

Հայ Համայնքը այս տարի եւս պարգւատրուեց ինչեք Ազգային Հայաստան թուրք թաղաքներուն մէջ տնօրէնի ունեցան սպասանդէաներ, մանաւանդ թեմամբ պաշտօնական ղեմներու: Սոփիայի երեսանեան պարտաւորէ Հայկական խաչքարին տակն ելոյթ ունեցան Հայաստանի դեռ պահն Ս. Մանասէրեան եւ ազգային ժողովի երեսփոխան, փորձ. Ս. Սթանիսլավ:

Թէ՛ իր գլխադրութեամբ, իր ամբողջ բարեկամական եւ ընկերային շրջանակը զօրակիւ է կ'ըսած է «Մարտի»-ի եւ այդ խումբին տեսական նպաստն համար: Խօսք առած է նաեւ Տիգրան Գաբակէօզեան, որ անդրադարձած է պարսկաւարկութեանը եւ իրեն:

Տիրամօր պատկերին առջև արտասուե-
լով էր խնդրեք Երաւ. եւ Տիրամայրը
արծաթէ Թագը դիւրուն, ունկնդեց ի
սեւցած ոսկեզօծ շրջանակէն, ինչպէս շա-
տերուն աղաչանքներուն էր ունկնդրած

Այսպէս ձեռք բերեալ իր բոլոր սաստիկութեամբը, իբրեւ թէ այս հայրենի զարձոյններուն յիշցնելու համար ոչ յարմար ժամանակին հասած էին հայրենիքը:

նի վառարանը:

Ու. Պալեան լուրեր, տեղեկություններ հու տարին պիտի զիտ անոնց վրայ որոն այս անան հիմի կըցած ժխտին դրանա՞ն: Կարգապահ չըմբոտ տարին, ի՞նչ Կիրակոս միւսին պիտի դռանար: Միան Մարտին իրոք վերադարձին խաղաղ չկար: Յետո ժուռ ու ստորոջ ամին կործմ, ամին դք իրոք մէջէ փակուած, եւ այսպէս տարա մոն եւս լրագրան:

Է.
«Փոքնթիան»-ի վալիև և Կալիբազ Կալապա-
սաղէկ ճամբուռ մէջ էր: Մոլորութիւնն ու
պակաւառութիւնը սահուչ, զառիկար մըն
որուն կէտին վրայ կանգ առնել չը
լար է:

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
MARSEILLE

12-14 rue Saint-Ezile —
13001 Marseille

REPAS DE 33^e
ANNIVERSAIRE

(1976 - 2009)

Sous la présidence
de M. et Mme JACQUES MELKONIAN
et en présence
de M. ARMEN ANTROSSIAN
Maire du 14e Canton
Samedi 23 mai à partir de 20 heures
— Sur invitation —
Tél. : 04. 91. 50. 15. 09 (après-midi)
ou 04 91. 66. 45. 33

(Շաբ. Ա. էշէն)

Զախատեալու է որ աւարտի երկու տա-
րեկն:

Է. ՆԱՊԱՆԵՍԵԱՆԵ
ԻՌՈՒՐԻՈՆ ԿՐԱՆՑ ՎՆԱՍԵԼ
ՎԱՐՈՒՐԱԿԻ ԽՆԴՐԱՆ
ՎԱՐՈՒՐԱՆԵՐՆԵՐ

Արտաքին գործերու նախարար Է. Նա-
պանեան Մայիս 14ին ընդունած է Մեծ
Բրիտանիոյ Կովկասի յատուկ ներկայա-
ցուցիչ Պ. Փոլը: Տեսակցութեան իրի-
կեղծ է Հայաստան - Բուրգոն յարա-
բերութիւններն ալ, յաւաքելու անոնց
կարգադրման հոլովութիւնը:

Է. Նապանեան անդադադադադադ
Բուրգոնի վարչապետ Ք. Էրտոգանի հա-
յուսքով էլ կատարած յայտարարութիւն-
ներուն, ըսած է թէ արցունքով լեցուն
միջավայր Բուրգոնի փորձեր կրնան
անոր կարգադրութիւնը փոխել: Անկցու-
ցած է թէ եթէ Բուրգոնի կը փոփոխ
խաղաղ լուծումի հոլովութիւնը, յապտոյ
նը կ'ընէ միջավայրի անոր:

ՕՐՈՒՄԸ ԴԵՊՐԵՐԸ

ԲԱՆԻՍ ՄԸ ՏՈՂՈՂ

ՊԱՐԸ Համ Կը վերադադար Մայիս
15ին, ըստ նախագիտ, նախորդ օրը Նա-
գորթի էր եւ այդ առիթը Մայր տանա-
րի արահի մէջ հանդիպում մը ունեցու
րոյր կրնանք ներկայացուցիչներուն
հետ ուղարկել հարգելու Է միջանա-
րար աղօթեցին: Իր խօսքերը, զորս աբ-
տաաանի էր Այրարդոյանի, պատճառ
եղած էին, որ Իւրաշիկ զեկադարները
զգոյն մասն է Նեմանիսի հետ Իր
գերբին տեսակցութիւնը շատ կարճ տե-
ւած էր (20 վայրկեան) Է վերադարձ
առաւելարար խաղաղութեան գործը-
նացին:

ՕՊԱՄԸ Կը գրէ ընտրապաշարի ա-
տան Իր ըստ խառնուած, բնէ կը վերա-
բերի Լեւոնիկոսիանի կերպերուն շար-
քանքներուն ըստարարութիւններու դէմ
Իւրաշ Է Անկցուցիչ (յայտանք էր թէ
զիսէ հրապարակութիւն) Է կ'արգելի որ
ներկայացուցին: Համ Իր նոր գիշերէ, ալ
ներկայեան, ցուցադրութիւնը ներկայի
մը էր ընդեր եւ զորս կու տայ հակառե-
կեկան նոր Բաիկ մը, որ կը ինտելեկ-
տներեկան գործերու կացութիւնը:

ԻՏԱՒԻՈՆ Երգերադարձը զուգարիկ օ-
րեկանցի մը, որ կը խառնուի զապաիկ
զայրիկ դէմ պայաշար: Իտալիոյ մուտք
Է կեցութիւնը յանգարի կը նկատուի
այլեւս Է 55 10 Հայար երգիկ տուտան-
րի պատճառ կ'ըլլան: Խիտ պատիկներ
կան նաեւ անոնց Համար, որոնք ապա-
տան կու տան, ապրինի զայրարդոյանի
կամ վարտի, ընկարկներն կը արտադ-
րեն (3 տարի ըստարարութիւն):

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hautville 75010 Paris
Siret : 527 037 317 000 15
Commission Parital : N° 0609 K 34576

ՀԱՄԱՐԱՐՈՒՄ

ՎԱՐԱՐԱՆ Ս. ԻԱՋ
ԱՐՈՒՐԱԿԻ

ՀԻՆԳՆԱՐԻՍ, Մայիս 21

Պատարար՝ Ժամը 10-30ին:
Կը հրապարակի ըստ Ժամանակները Ս.
Հայարդոյանի տանապար յիշեցայ Ս.
Պատարարի:

UGAB - Offre

L'UGAB Europe cherche pour sa
Colonie de vacances, qui se dérou-
lera du 3 au 23 juillet 2009, des
animateurs et animatrices titulaires
du BAFA.
Pour déposer sa candidature,
prière d'adresser CV à
hduzian@agbueurope.org

ՀԱՄԱՐԱՐՈՒՄ
HAMASKAINE

SPECTACLE A NE PAS MANQUER !

«Rimbaud en enfer»

d'après la vie et l'œuvre
d'Arthur RIMBAUD

Mise en scène : William Orrego Garcia
Nour Ani Sisserian — Mikael Alhawi —
Jérémo Sau

Théâtre de Nesle, 8 rue de Nesle,
75006 Paris
(M° Odéon)

Les Dimanches 17, 24 et 31 mai
à 17 heures
Réservation : 01.46.34.61.04.

***

ՀԱՄԱՐԱՐՈՒՄ

ՓԱՐԻՋ

Հ.Բ.Դ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԻ

« Պ Ո Ւ Ս Ա Հ Ա Յ
Մ Շ Ա Ն Ի Ք Ա Յ Ի Ն
Ե Ե Հ Ա Ս Մ Ա Յ Ի Ք Ա Յ Ի Ն
Կ Ե Ա Ն Ք Ը Ե Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ի Ս »

Կը դառնա՞նք՝
Տիկ. ՀԻՍԱ ՊԱՎԻՏԵԱՆՔ՝ ՓԱՐՈՍԵԱՆ
Երկուշաբթի, Մայիս 25, ժամը 20-30ին
Փարիզի Հայ Մշակույթի Տան մէջ
17 rue Bleue — 75009 Paris

CETTE ANNEE, l'UCFAP
VOUS PROPOSE

2 voyages en ARMENIE

voir site www.ucfap.com

1 voyage touristique
du 10 juillet au 3 août
soit 15 jours/14 nuits au prix de 1565
euros par personne, max. 30 personnes.
base demi-pension et chambre double,
incluant un circuit de 6 jours jusqu'au
Karabagh (taxes aéroport et visa en sus).

Renseignements: E. Yazidjian
au 01 42 87 95 98

1 voyage randonnée
du 10 au 20 juillet
soit 11 jours/10 nuits aux prix de 1390
euros par personne, max. 12 personnes.
incluant un circuit randonnée de 7 jours
en pension complète et 2 jours à
Erevan en demi-pension avec excursions
et visites quotidiennes.

Renseignements: A. Samikyan
au 01 48 03 18 78

Date à retenir

Samedi 23 mai

REPAS DE LA MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
DE MARSEILLE

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

Marseille - Bld. Oddo

Après la messe qui sera célébrée le
Jeudi 21 mai à partir de 10 heures, en
l'église Sourp Hagop - 7 Boulevard Mi-
chaud - 13015 Marseille, la Croix Bleue
des Arméniens de France, Section «Lola
Sassouni» Boulevard Oddo organise :
UN REPAS POUR HAMPARTZOUM
à partir de 12 heures à la M.M.A. -
8 Boulevard Denis Papin - 13015 Mar-
seille. Nous assisterons également au
VIDJAG.

Nous comptons sur votre présence
ainsi que celle de vos proches, parents
et amis...

SEVRAN - LIVRY

La
Section «D. Missakian» de Sevrans-Livry
vous propose une journée en Picardie
le dimanche 14 juin

Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens

Départ en car à 8h30 de la mairie de
Livry-Gargan.

P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de
France, Section «Astrig» du Val d'Oise
organise, mensuellement, un après-midi
«Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et
de rien... La parole est donnée à chaque
personne qui désire s'exprimer...

Rejoignez-nous, à 14 heures, dans
notre local situé 71 avenue Henri Bar-
bousse à Arnouville-lès-Gonesse :

● le lundi 8 juin — Thème du jour :
les origines de la Croix Bleue

A noter que d'autres sujets peuvent
être abordés car la «parole est ouverte».

Renseignements :
Anita BOGHOSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

La Croix Bleue des Arméniens de
France, Section Astrig du Val d'Oise,
vous informe que la CHORALE ASTRIG
(adultes) se produira le samedi 6 juin
à 20h30 à l'Eglise catholique — avenue
Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse
sous la direction du Maestro Haig SAR-
KISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un
cocktail dans le local de la Croix Bleue.
Entrée libre.

Venez nombreux passer une agréable
soirée.

Renseignements :
Anita BOGHOSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
vous propose une

JOURNÉE DE DETENTE
A LA MER

le Dimanche 31 mai.

Au programme :
Matinée et déjeuner à THÔMEFLEUR,
port de pêche où se déroulera la fête
des marins.

Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place
de la Mairie à Clamart;

— Retour prévu vers 20h.

Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

ՎԵՐԱՄՈՒՑ
ԻՍԻ

Կապույտ Նուշի Իսիի «Տ. Սերենիկեան»
մասնաճիւղի Տարիներ զարեկացանք
կը սկսին Երեւանի Սեպտեմբեր 15ին:

ԱՆԱԲՈ Տափառաւ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ԳՐՈՐԴԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՄԱՅՆԱՅԻՆ ՎՐԱՑ

Իմակ - Կալէլ - Նամականք

Համակարգիչի վրայ
Հայկական տեղեկագրերի
ու տառատեսակների գործածութիւնը

Մասնագիտիչներ

Ֆիլիպ Գրիգորովսկի
Գաբրիէլ Գրիգորովսկի
Յարութիւն ԽԱՅԱՏՈՒՐԵԱՆ

Չրուցավար

Միհրան Բիրիբաճեան

Չորեքշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20-30յոյ

Հասցէ - ԱՆԱԲՈ Տափառաւ.
Bassin de la Villette — Quai de la Seine
75019 Paris

Կարգադրութիւններ՝

Մարտ-ապրիլի Հայկական մշակութային
ընկերակցութեան
է

ՄԿԻՆԻ կրթական աշխատանքի

COMMUNIQUER EN ARMENIEN
SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

ԱՆԱԲՈ ՏԱՓԱՐԱՆԸ

ԸՆՏԱՆԵԱՆ

ՏՈՒՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԵՒ ՄԱՍՆԱՐԻՏԱՆԱԸ ՀԱՄԱՐԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Նշակի եւ խաչապահ վաշտի խնկրի
ու տանական հաւաքութիւնը Համար
ուսուցիչներ, կուսի, տարեկան,
հրապարակութիւն:

Ինչպէս նաեւ՝ մասնագիտական ա-
պարկի մէջ, Համարումար, արեւմտ
վարական վերապատրաստութիւն, ցու-
ցանակի, արարարութեան ցուցարար
բնիւն:

Փարիզի կեդրոն, 19րդ Քաղաքային
Էրէ, վերջին աւաղանի ախիւ - 100 հա-
մարդ արտ մը, որ ունի պատանա, ձա-
նապատան, լուսարարութիւն ու լուսարար
կուսի ընդարձակ յարաբերութիւններ:

Դիմել -
Հեռ. - 06. 10. 46. 08. 83
Կապ - info@penicheanako.org
Կալէլ - peniche.anako.org

ՀԱՄԱՐԱՐՈՒՄ
ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ
ԱՄԱՐՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՖՈՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՑՈՒՄ 13ԻՆ 26

- Դատախոսութիւններ, քրոջներ
  - Այլընտրանքային պատանական եւ
մշակութային վաշտեր
  - Գաղութային Հայաստանի տեսա-
ման վաշտեր
  - Գերեզմանի հանդիպում երեւոյթ-
նի միջոցով
- Արեւմտագիտութեան Համար գիշերի
ՀՈՒՐԻԿ ՊԱՆԱՐԱՐԵԱՆԻ -
- 01. 42. 29. 10. 24
- 06. 14. 74. 92. 97

Դառնեկացիները ունին տարբեր մաթա-
րականք:

— Խաչապարտար (6 տարեկանի ըս-
կանք)

— Միշակարգ - երկրորդական,

— Գաղութային Հայաստանա-
կան եւ Գաղութային,

— Չափամաններ:

Դատախոսութիւնները տեղի կ'ունենան
Երեւանի օրերը Ժամը 18ին սկսում է լա-
մարկութի Տար մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux

Արեւմտագիտութեան եւ տեղեկութիւն
տեղեկութիւն վրայ, կամ Հեռախոսով՝
01 46 42 45 25 / 06 82 89 16 44

Բիւրոն Շաբէ կ'ընկալանք:

ԹԱԼԻՊԿԱՆՆԵՐԸ փախուստի ճամբարումն էր Գաղիստանի մէջ, որ վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին, ըստ ներքին նախարարի 1000 լուսաւորներ ըստպանուած էն: Ձգինեալ յարձակում պիտի չարտակուի մինչեւ որ վերջին թա

(Շաբ. ը. Կէ)

ԹՈՐՈՍ ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ ԿԵՆՏՐԸ, ՏԱՌԱՊԱՆԻՐ, ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

« Այր մի տառապեալ եմ ես... » չարիքից

ԿՐԻՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ես երբեք չեմ իմ, որ մարդը մեծ պատճառով անպատճառ իմ վրայ մտածել, իմ ուղածիս պէս վարուի ինձի հետ:

ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ՏԱՆԱՐԱՄԱՆԵԱՆ ԵՐԻՐԻՄԻ ՄԵՋ

... Ես մենք նորից հանդիպեցինք:

Չորս երկարուձիգ տասնամեակներ յետոյ, ես նորից ձեռք առայ կազմին Ջուարթիցի տասնարի ուղարկեմ դա՛մա «Հայկ. ճարտարագիտութիւն» մեծագիւր հատորը: Նորից սկսեցի թերթիկն երկու-երեք էջ յետոյ յայտնուեց նա. Մանդիկ-Քեան իմ օրերի խորհրդատւը ու շատ սիրելի մարդը... Ո՛ր ինչպէս այն հետեւ-հետաւ Ժամանակների մէջ, ես երբեք, չա՛մ երբեք նայեցի կորիքի գէճքով, թաւ ունեցող տակ խաչը աչքերի հեղ հայեացքով, կարճ կարճ մաքրելով ու փառահեղ ընդերքով, թերթիկ ու աշնտական այց մարդու լուսանկարին:

Ես նրան հանդիպեցի վաղեմի բարեկամի պէս: Ես սիրաւ ծնունդ յանկա՞ր: Մանդիկ-Քեան օրերի լուսնը՝ եկան, թէ՛ վերադառնալ յայտնաբերելու մտայն իմ տեսնուած ընդերքի պարտքից ինձ... Յայտնաբերելու եւ ճանաչելու, ճանաչելով ըմբռնելու եւ ըմբռնելով վերահաստատելու սենճամբարների:

Ո՛ր թերեւս մասամբ՝ ինձ համար հանգանակի գործանք այն պարզութիւնը, որ Ժամանակների ունեցել էին Գեորգեան ձեռնարանի՝ հումքառանքի աշխարհը սանեք, երբ մի երկու-երեք պատահականութեամբ հանդիպեցին կարճ Ժամանակով վաղաքապատ Ժամանակ ճարտարագիտական:

... Բառատուն նոց հիւրը ձեռնարանի Թատրոնուձե՛ հատորում պատմականորէն արդէն չա՛մ թուայ: Յատկապէս, որ նոյնիսկ ձեռնարանի այդ օրերին էլ պահպանուել էր ամբողջ տարին արեւի տակ խառնած մաշիկ պղծագործեր: Հիւրը համա՛ջ հայտնաբերելով էր ու հեղ այդ պատճառով էլ բազմաթիւ նկատուելիքներ ներուժ ու սույնարար էր գոյում կոկիկ հազարում սանեքից:

Թարաթմաններ՝ Արարիկին: Հեղ յայտնի է, որ գրաւ տեսնելին հաշուառ չունենի եւ ամաչում եմ մարդոց ծառ գնալուց»:

«Խաբարապա՞ Խանդեհի ծաղրանկարի մակագրութիւնը. «Պարոն ճարտարագետ, հայ ճարտարապետ, իտալիկներին եւ թանաթներին, որոնք շնորհակալ են քո արած դիտարկ աշխատութիւններով, վաւորողաւորով նիւթապէս օգնել, ու դարձեալ են քեզ երեքն չէլ չորեք, որպէսզի կարող լինես է՛լ աւելի անդուլ աշխատել»:

Ինչեւիցէ... Մի փոքր այն ճարտարապետին արդէն գրոյցի նիւթով տարուած, իր բոլոր ցանկեր ու գրականութիւններով մտապաշտ՝ պատմում էր մարդատունեաց մայաբարաբարի Բազան, ցուցադրում էր իր

խօսի պատրաստած գծազարդութիւններն ու նկարները: Ձեռքիս այնպէս էր նկարագրում, որ կարճէր այսօր է՛լ կանգուն էր իր է՛ն. ու հարուստ վիճակով» — լեռնապաշին յիշելու էր ձեռնարանի սանեքից մէկը:

Շուրջ երկու Ժամ տեղի դատարանական աւարտին ճարտարագետը յորդորեց ճաւիթ լաւ ծածոթնայ մեր նախնեաց թողած մարտնչութիւններ, լաւ պահպանեալ պիտանագութիւններ եւ հարուստ այլ-օգտաւորելով մեր մեծ վարպետների եւ ուսուցիչների փորձը:

Դա՛սի՛քը բուն ծախահարութիւններով «ճարտարագիտական» է: Եւ, յիշաւ, ոչ վարձատրութիւն է, միակ ստիգմանը, որին սպասում է ազգային գոյութեան խորհուրդը ըմբռնած եւ հոգեւոր հարստութեան պահպանութեան գործին աւելի մի նուիրեալ: Սպասում եւ սովորաբար այնպէս էլ չի ստանում...:

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ ԵՆ ԿՈՄԻՏԱՍ

Թարաթմաններ՝ Չապուհեանի

«Վարդիկ կան, որ շարունակաւ համար ծնած են, ինչպէս որ օծն ու կարծիք՝ Թունաւորելու համար այս քաղաքակրթէն է մեր մայրիկը: Մեքայի, որուն համար ոչ մի սրբութիւն չկայ, բացի իր անընդունալից»:

Ահաւասիկ հայաւունեւտ պատմութիւնը ամբողջ: 1904 թուականին չորս-հինգ տարի շարաշար աշխատութեամբ, վերակազմեցի Զրարթնոց եկեղեցին, որն այսօր վերնախնայապէս ընդունուած է կէս աւ կէս: Մեքայի ոչ միայն չհաստատուելով կամ ընդունուելով, այլեւ տնտեսաբար հրադարձեց մի ուսումնասիրութիւն, որ իմ բոլոր աշխատանքներ եւ գիտելու վերագրեց իրեն բարեկամ ճարտարագետին...»:

Հայաւունեւտ ու շարունակեց, ուրիշ ուղեցնում են մեծ անհատականութիւններին, երբեք չեն կոփում նրանց, ինչպէս սովորաբար հայկաւած են կարծելու: Մեծ անհատականութիւնները պարզապէս տոկում են, դիմանում, որովհետեւ զանեւ, հայկաւան են իրենց առաքելութեան բուն իմաստն ու նշանակութիւնը: Թորամանեանը ինչքան էլ կառնեմար ու տառապէր են երկարութիւնից եւ նիւթական սուղ պայմաններէ, մեկնուել է, չարուհալուել էր իր գործը, պղծելու էր պայտն մակութի խորքերը, որպէսզի պատմութիւն, կենսագրութիւն ունեցող Ժողովուրդը նաեւ ինքնին ճանաչէր որպէս գեղապիտոյթների խորհրդանշականութիւն եւ կատարողական համարձակ երեսակարարութեամբ օժտուած եղաւ մի ցեղի: Որպէսզի դարերի շնորհի տակեցի դուրս բերէր, վերականգնէր իրան բացառիկ շինութիւններ, որոնք սերակալութիւն, մասնունդ էին մտապաշին: Որպէսզի այլեւ ոչ

Հայաստան — Թուրքիա յարաբերութիւններու կարգաւորման խաղով Ապրիլ 24ի նախօրեակին ստորագրուած համաձայնութիւնը վերջին շրջանի հայկական լրատվութիւնը զրպեցնող զխաւոր նիւթն է: Գիկ կուղին դիմաւթ թէ ինչ կը պարտաւէ ան: Յայտնապէս շատ համոզիչ է եղած անիկ ամէն տեսակի նախապայման բացառող պնդումը: Հայկական օրակարգին երկու զրդխաւոր նիւթերը Հարաբարի հաղթն ու Յեղափոխութեան ճանաչումը լրացաւ, անոնց մասին կարելի զերմանելու միտքը կը յայտնուէր: Ստույգ է մանաւանդ մէկ քան, որ Թուրքիա երեւ ընդունելի «Գիտութեան» մէջով էլ կ'ուզէ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններ կարգաւորել: Իսկ լուսական ժամանակ պէտք է նշուի, որ այս կը կարճէ թէ այդ պայմաններով հայկական կողմից տրուելիք բան մը կ'ըլլայ: Թուրքիա յայտնապէս Հայաստանը դրած է երկրի մը տեղ որ սահմանին լաւցունդն աւելի կարեւոր հաջք չունի ու պարտաւոր է ամէն բան ընդունելու, որպէսզի ան հարթութիւն:

Այս մտնցումին մէջ կարելի է

մտնիկ ու ոչ է՛լ հետաւոր եղբրեւների երբեք ոչ որ չիորմէր հրապարակել, թէ «Հայերը ճարտարագիտութիւն են ունեցել»: Յիշաւ, մեծ համբերութիւն ու տոկունութիւն է հարկաւոր այն անհասկանալիութեան, որն ազգային կրքած ու մտապաշտ ճարտարութիւնը դարձեալ Ժողովուրդին վերադարձնելու սրբապան գործին է նուիրում:

Ինձ նոյնիսկ խորհրդանշական էր, որն, ինչը զրոյցնում մայց Գեորգեան ձեռնարանի սանեքի յիշողութեան մէջ դաստիարակութեան աւարտեց յետոյ: «Երբ Թորամանեան վար լինել ընդունալ, Կոմիտասը մտնցուլ նրան եւ թեւանցուլ միտարի դուրս ելան սրահէն»:

Պորթուգալական, բայց ոչ պատմական:

Եւ եթէ փորձեց զնայ դէպի խորքեր, ապա քանից կը պարզուի, որ մենքին կենսի մէջ յիշաւ, այնչէ պատմական չի լինում:

«ՀԱՅ» ՈՃԸ ՈՐՈՆԵԼԻՍ...

Շապին Գաբրիէլա ծնունդ, գեւեւ պատմանի ծնողներից զրգկում, եւ 1883ին, տասնից տարեկան հասակին Կոստանդնուպոլիս մեկնած Թորամանեանը բնաւ նման էր մայաբարապետի նուաճելու ելած այն երկրամասերին, որոնք մեծ մասամբ ձգտում էր ի վերջու տասնակ տակին, քան ի ինքնիկ էին վերադարձնել նոյնիսկ միայն աշխատանքի պարապային:

Անուշա, պատմականութիւն չէր նաեւ, որ համապատասխան հաջորդաբարձրի եւ հիւսիք ձեռք տակ սեղանաւորով վաստակող երեսա

անտեսել զերբ հայկական հաստածի մը որ սահմանին բացումը ազգային առաջնային հաղթի վերածած է, չես գիտեր ինչ մտայնութեան: Ոչ որ կրնայ, բնականաբար ուրաշ թէ փակ սահման մը նախնաբերի է բացել: Բայց այդ տարբերակ իրականութիւնը նոյնքան կը գորէ Թուրքիոյ համար, որքան Հայաստանի: անտեսել:

Յաճախ սխալ ընկալում ու ծուռ մեկնաբանումս այն մարդկային հետաքրքրութիւնը ճարտարութիւնի կատարած էր սփարաշաշ լաւատեսեցա՛մ մը Անգլիաներով չունի որ հաստատուած է երեսուն: Աւ 1980ին Ջուրիքիոյ մէջ ԱՄՆԱՄ-ի մէջ գործողութեան ընթացքին կարանցուցած էր տեսողութիւնն ու ձայն ձեռքը: Ներկայիս կը հետաքրքրէ «Մոնթի» Մեքսիկան հանրային կազմակերպութիւնը:

Մայիսի սկիզբը Հայաստանի մասին իմ ստան հարցազրուցում ամէնէն առաջ կը չեւա՛ր, թէ՛ աստմանեկաւ լրացումը գրեթէ միայն սպանալի կու տայ Հայաստանին, արդէ ոչ չէ: Թուրքիա այնպիսի գիւր կը պահանջէ այդ բացումին:

Նա դուրս էր եկել որոնումներին: Մեքայի առաջ ինչ զերբ գտնուելու, քանի որ բոլոր յայտնաբերութիւնները կատարում են նախ ինչը թեղ ճանաչակցուց յետոյ: Այնուհետեւ, իսկ պէտք է լինէր մէկը արեւախաւքներին, որոնք մերթէրթ մերթ յայտնում են անհետաւորել Ժամանակների՝ ազգային ինքնահայեցելու ու ինքնահաստատման իր նոր ուղի դառնալ համար: այդ որոնումներին սկիզբը նոյնքան պարզ էր ու հասարակ, որքան տարբար եղաւ խորունկ եւ բովանդակութեամբ յաղեցած:

«Ապուլի գեղարուեստից նմապան Պապիոնի-Բանա շրջանից սկսած մեծ հետաքրքրութեամբ իր բարբարոսի հետաքրքրութիւնը ստեղծելու ու տարածելու իմ համար հին ու նոր նպատակաւորութեան ունեցող իր Երկրապարտ ոչ մէկ տակ շարաւորեցաւ: «Խալիպան նախադասութիւն» խորագրի տակ բացումն լրացնում էր՝ ներկու պատմութեան եւ ուսումնասիրութեան շարքին մէջ, հետեւաբար հայ ոմի մը գոյութիւնը չէ իրականութիւնը իմել:

Ուրեմն, «Հեռակալելով իմ հայ հո՛նք մը գոյութիւնը, Թորամանեան աւարտելով զերաւորականութեան, նուիրեց ճարտարագիտական գործնական աշխատանքին: Բայց չնուստանալ սահմանափակ ժամանակներ... Հայերի կոտորածները, որ սխալուել էին դատարանի մէջ, իբրեւ ամէնէն ինքնորայինք հասան Պոլսը:

ԹՈՐՈՍ ՃՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ ԿԵԱՆՔԻ, ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ, ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

«Այդ մի տառապանքի հետ...» շարքից

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԱՐԻՒՆՏ ՆԻՐԱՆԵԱՆԻ

ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ
ՎԵՐԵՐԻՄ ՄԱՐԶԱՐԱՊԵՐԸ

1896 Օգոստոս 14, կէսը...
Քաղաքի մէջ յանկարծ աճէն
լարժուտ դադարեց: Յետոյ սկըս-
եց իրարանցումը... Մարդիկ ու-
շին չհասկանալով, այս ու այն
կողմ էին վազում... Մոլեանոց ու
մեկնեցած ամբար ուր-որ է սկըս-
ել է արտառ իրախանքը... Իսկ
բէշ խնայ... Վճարակներ ու քը-
րերի հարուածներէն փողոցներ
մէջ ու մայրիկի վրայ տեղումեղը
տապալուտ էին պահանջում շա-
րքը... Չարարարներով դրանով,
Թորքեր խորհրդի տեր էին խո-
տու անոր ու շարունակում ջար-
քը... Իսկ ծովափինայ շառահա-
ղաթ մէջ շարունակ բազմաթիւ
հաւեր, որ ներկայացնում էին եւ-
րոպական տէրութիւններ, դար-
ձան շամատաղած կոտորածի տե-
տարրեր ակնատեսներ:

Այս գոհեքից մարդուրէն, Թո-
րանաներ յայտնեց Պուլիա-
բա: Երեսուրդ արդէն բարձր,
բայց դեռեւ ինքնին բոլորով մե-
տախտ ու անօրհանգիստ երեսուրդ
բէշ բանի տարի ապրելով Պուլիա-
բայ մարտանդիւթեան մէջ, կա-
ռուցելով մեծահարուստ Մանուկ-
եաների, Մարկո Փոլոյի, Դա-
նիէլ Պուլիարայու ու այլք պատ-
կեաւ աներ, որոնք, անշուշտ,
եղբայրացի էին կարող ունենալ
Հայկական ճարարարպետութեան
հետ, փառապաշտ գործակող ծա-
ղիկներ, երա Յունաստան ու Ե-
րոպա, ապա Նախաստեղ փա-
րիկ մասնագիտութեան մէջ խո-
րհուրդ ուղարկուած:

Միշտ բաշտող, միշտ համեռու ու
մեղ շարտ, ազգային փառքի
աղ մարդ, ինչպէս եւ պէտք էր
ստաւել, արդէն էլ չկարողանալ
ստեղծել օտար ու հարկանալիք բա-
նակներ ու համախոհներ իր
շրջաններ: Ոչ թէ աչք պատահուով,
որ այդպիսիներ չգտնէին... Պար-
պալեւ որս բնայտի թիւեր, խոտ-
նամածք եր պատահում... Ինքնա-
գիտ ու անհամարձակ, եւ երբ գէթ
էր տեղ ու ինքնագոտութիւն էր
զգում, ապա անպայման՝ իր ճը-
ւարտութեան նկատմամբ:

Անուանողներ, Փարիզի մէջ նրա
ծառնութիւնը ժամանակը հան-
գեւել խորհրդի հարապետ Պա-
մանաներ հետ՝ դարձան պատահա-
կանութիւն չէր:

Որովհետեւ հարապետ Պաման-
եան որ ազգային հոգեւոր ա-
նկրանքները որոնելու եղան թէ խնդ-
րէր, որն ընդունակ էր տանել ին-
քանակ միջոցներն ու միայն հնա-
դանական արշաւադուր կողմա-
կերով, Բագրատունեաց մայրաքա-
ղաքի անկախութիւն ու արձանագի-
րութիւնները ուսումնասիրելու եւ
գոտակող, այլու դարձան Պու-
լիարի մեկնած եւ զործնական ճա-
րարարպետութեան իր հաջը փա-
ռապող ըստանալով Թորանա-
նէի հրահրել մասնակցելու այդ
պատասխան... Եւ այս ամէր էր
թորով, թէ կովհասանք ծնծա-
նարաններ, ո՞րք քաղ, թեւեւ
կենց որոտմով չարքանախոր-
թեան տուր տալով՝ յանկարծ կը
բայեց ըստներ:

Եւ Թորանաներ յայտնեց
Անի. երբեմն մի քաղաք, որ Նիկի-
դայա Մարտ անուանել էր «Նապի-
տական խուր մարգարէ»:
Տապալուրթիւք ցնցող էր:

«Ջարմանով կը դիտել չորս
կողմ ու չէր ըսել հաւատալ ան-
սամեմբուր իրականութեան: Օր օ-
րի հետադարձութիւն կ'աւելնայ, ու
ամենէն անցանք քաղաքային իսկ
բանի ուշադրութիւն կը երաւիր-
ին իրենց վրայ: Ամեն կ'աւելնայ
չէմ, ամէն բրայաց հաղակոյտ իր
ճոցին մէջ տառապէն պահած կը
գեղեցնանայ իսկեւ, խոչնակներ,
պակներ ու խաւարներ... Ամեն
բան թէ հին, բայց նոր էր ինքն
հաւար, որ թէ՛ ձեռով եւ թէ՛ ու-
նով... Իրարոյ յաջորդող գանգաղ
գեղեցնանում» յուզում, իսկու-
թեան ու արաւորութեան մէջ երկաթ
տարրերով յեղուց յիշող, սիրով փա-
րեցայ մեր պատերէն մեզ միակ
մասնագործի մեղացած այդ տը-
րիւր ու քրազած յիշատակներուն:
Ուխտեցի մնալ այնտեւ, աշխատե-
լով, մէկ կողմ աշխատութեան
արդիւնքի հայ ժողովրդին ներկա-
յանցին ու անցանք արաւորութիւն
վայելի, իսկ միւս կողմ մեր ցեղի
համեմար յեղաշրջիկ բեկորներ
փառանքներ ու գերբնական
սիրտ հաղակոյտներ տակէն ա-
գառելով՝ ցոյց տալ ճան արդար
գիտական աշխարհին: Եւ յուշով
այսպիսով մասամբ բեքիւցեցած
բայաւարաբարութեան մասին մեր
վրայ բարդում դառն մեղարան-
ք եւ հաստատել թէ, ինքն զայնու-
մէջ, մեծ պ ունեցող եմ մեր ինք-
նաշուքի բաղադրութիւններ, ար-
եսուրդներ ու զիտքեր եմ աղբիւր
էլ իրենց գնումը, վրամարձակ բա-
խառիկ ցնդեր, ինչպէս կարծեցի
համի իր գումար պատարաններ:
Այլ իրեն մարդ, իրեն կուտուրա-
կան խորհրդ, որ եր անքի տա-
նապահմանքն ու յոբանարութիւն
ներում էր չէ մոռցող ստեղծել գե-
ղեցիկն ու փետր:

Ուրեմ, զարմանքի տառնիլ պա-
հեր խոյս անմիջապէս զործա-
րայ մի Վիլի... Այնքին, աւա-
սել երբեմն մի քաղաք, իր երբեմ-
նի պաշտակներով, եկեղեցիներով,
կիսաքաղաք պարիսպներով, գլխա-
ւոր դարպասով, որի զինաց յուր-
էն որոտմով է հախրը... Եւ այդ
քաղաքը կամ արդար՝ քաղաք ա-
նկրանքով, պատուով է իր յաջա-
նաբեկութիւնները...

ՆԻՒԹԱՅԱՆ ՄՇԱԿԱՑԻ
ՊԱՆԱՊԱՆԸ

Եւ այսպէս, մի կարճ ժամանակ
ով Արեւիկան Հայաստան եկած
Թորանաներ էր կենդանի մնացել
երեսուրդ տարրերի մէջ ընդ միւս
նախնեց ազգային մարտիկի ար-
ժեքներն ուսումնասիրութեան ու
բաշտակներով, քաղաքային
կապուելով պարսկական հինաւոր
երկրի հակառակորդ:

Թորանաներ Համար սկսեցին
ստեղծագործական յաջեցած տա-
րրերին, որոնք ինչպան լեցուն էին
յայտագործութիւններն ու գե-
ղե-

ՈՐԻՐ ԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՐԱԿԵՐԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹՈՐԱՆ ՈՍՄԱՆԵԱՆ

Բանի մը տալն առաջ յաղումով
մը կ'աղաղանային մեարդական
ուղղարարութիւնը վերանայնելու
անհրաժեշտութեան, քանի որ Հա-
յաստան-Ափիւր մտեղումը չըս-
տալական է. պահանջի իրական-
նացման ճամբուն վրայ առ կաւուր
ապակ է: Խորհրդայնացումը,
տասնակ տարրերով ընթացելն,
մեր ժողովուրդի երկու հատու-
մները չէր չէր հեռացնել եւ բաժնի,
փաստացիորէն ազգի միութեան:

Մեր այդ երկուք յաղումով
ստեղծուեցան մէկ ժողովուրդէն
րեւած, երկու տարրեր լեզուամա-
նէր, երկու տարրեր լեզուամա-
նէր, երկու տարրեր մշա-
կութիւններ, երկու տարրեր մշա-
կութիւններ: Ենչուեցաւ երկու աղ-
խարհագրութիւնը պատմութիւն
նացումը:

աներ պատմութեան անհամա-
բերութիւնով, նոյնքան երկարա-
նէր ու տառապանքներ անկը-
նանայի մի շղթայ էին, միամտա-
նակ վերաբարձրների ու ոտա-
հարութեան արժանապատուութեան
ու դեղին մզմանք:

Նրա բերկարը:

«Ինչ տեսակ գեղարուեստաւր,
ստեղծագործող, համարել որ աշ-
խատում ժողովուրդ մը արարել է
Անի կամ բաղնակով լեզուի մէջ,
որով որպէս գեղարուեստ յիշատա-
նորանքներն մնացողները, բէշ
մէջ, ներկայ շարքին, դեռ պէտք
եղածին չափ չէ հետաքրքրած, ա-
կայն կուտան են պատմութեան ա-
նաչառ դատաւարին վերնով հին
բաղադրիքը ազգերի շարքին
պատմութիւն տեղ ալ գանձել կը-
տուններն ու կըրտել տառապե-
նուն:

Զրկանքներն ու տառապանքները:

Թորանաներ Մարտ. «Առանց
Զեպ ու Զեբ հովանաւորութեան, եւ
գրեթէ անհամ կը նկատուի Անի
այսպէս ու աշխատեց: Արդ, Բանի
որ անկրել պիտի վայելին մեր
բարձր հովանաւորութիւն, անիկ
իր նախապատմելի մի միւս նկատելի
ու սկսած մեծ զործն մարդոցանց:
Ներկայիս դարձան կը համարու-
կիւ խնդրի, որ վնասակ միջոց մը
ձեռք տանէ ներկայ անուանելի
դուրսիւնի մի մը մեղանցելու եւ
իւ կամեմատողին: Տոմս տակա-
րիս ոչինչ չեմ վարած, պարտեմ
շառած, տարիս պործիս համար
անկարճապէս պիտի մննել եւ գրե-
լու մեծ:

Դարձան Մարտ. «Այժմ կը մը-
նայ ամենակարեւոր հաջը, այ-
սինքն աղբիւր, խնդրի: Արեւոյ
Իտուրիտեան նմանացն պիտի կա-
տարէ՝ իր ըրած խոտանմանքն ու-
րեղեղ մէկը, որպէսզի անցնալ
տարածման մեղքն ինչ զորովի
յուստատուութեան անդունդը:

Մարտ. «Ուղիարում եւ սպանու-
թիւններ պատմական մեղանցող
թիւ մէջ: Իր խնդրի ուշադրութիւն
գործելով, վնասիկ այս անգամ Անի
թորով վնասեցած կըրտայ:

Ու նորից՝ «Անան մտաւոր էի
Անիէն բնու չիմեմ աղբիւր: Ան-
պաշտակութիւն յունեմալու հա-
մար, սակայն անմասնակց ըլլալով:

Կրկնող տարրերութիւններն
հայ ժողովուրդը տուեց, եւ ան-
հասկացողութեան լայն դուռ բաց-
եցաւ, «Հայաստանցի» եւ «Գե-
ղարուեստ» անհեթեթ մեղա-
ցութեան:

Հայաստանը անկախանալով, հա-
կաւոր տասնակ տարրերու ար-
եսուրդն րաժանուին, պահ մը
կարճեցին որ գոյութիւն ունեցող
պիտի փակուէր, եւ երկու
ուր տարրեր ժողովուրդները զար-
ձան հայ հաւարանութիւնները,
ինչպէս կ'ըստի յաճախ, ծնունդ
պիտի տային «Անի կողմ Անի ժո-
ղովուրդ»:

Կարկիւթի մը կար որ կըրտ
գոնէ իրաւատու մեղանքին, այդ
պէս հարապառ ու մէկ ուղղարու-
թեան վերադարձ էր, այսինքն՝

ու ձիւրը գիտ ստիպեցին վերադա-
նալ Անիէնաղբիւր: Ստիպում
էր նոր բնակարան վարձել. ռաւոր
արդեւից աման ըլլալ, իրաւատու
իւն կենսական պահանջներէ, ա-
ռան ճանապարհ եւ բերքի, օր-
այ մէջ միայն մէկ ճաշող բնակա-
րան մը վարձելով: Եւսպիկ այն
էր, որ եւ առօրեայ կանեմաղ
անուանելի կը գրկուէր, այլ անփոխ
քաղ քաղ եղաւ իմ, որ իմ սիրելի
աշխատութիւններու ալ գրկու-
ցալ: Ամեն տարի եւ իմ կ'անուան-
վառեցալու, այս տարի ինչ կա-
րողացալ, հետեւաբար, ամանի-
րոցս բնականային կայտանք մնաց
գիտ տարաբնայ: Ու արդ իշխի
մնացած է եւ ոչ վրաս շար...»:

Եւ, վերադառնալ, վերադառնալ
ու ոտահարած արժանապա-
տութիւն:

«Իմ միակ միջոցարարութեան
ու նման աշխատանքիս պաշտանալ
գնեմատուութեան արժանաբար-
այս քաղաքական գնեմատուութիւն պէտք
է որդէ իմ նմանաւ շառաւոր ան-
խոհարար երեսին նման բուհ մը
մարդ, պիտի փրկէ գիտ կարգ մը
թուանոր ինքնանքն անպատա-
րեք հարաւանքներ, եւ ինչին պի-
տի մոռցնէ: Ինչպէս արաւան մարտ-
րականալ շարքանալով իր աղ-
խար ու զորպալու օրերս:

Մարտի Մարտիւրի. «Երբեք
բոյն չէմ տար ինծի գիտ նախա-
պիտ անուանելու պատիւը ընդ
պահանջի այն մարդոցմէն, որոնք
ոչ իր նմանակ գիտ եւ ոչ ալ տեսած
եւ մասնագիտութեան վերաբը-
հայ օրինական փաստաթղթի:
Բայց մի վայեալ փաղաքարիս
ու երեւէ չէի ներքի, որ այդմեծ առ-
նկալիս ընդ պատուարով վկայե-
ղուով մը արժանապատուութիւն
որով կարծեմ դեռ ոչ մի անպա-
տուութիւն չէի իմ անմեղ եւ թէ
իմ պատկանած հաւարաւորութեան:

Արդայն Չոպանանի. «Այժմ որ-
չափ ցանկալի էր, որ գտնուէին ին-
ծի պէս համի որ հաւաքուէն ար-
եսուրդն ու յուստատու իտուր
ըրեսին եւ ձեռնարկելով վառա-
կանքներ, Տարք, Փոքր Հայք եւ
Իրիկիտեան ուսումնասիրելու, այն
տեսն մեծ կ'ունեցան իմ անպա-
շապատումը բազմապարսն Բազա-
ւայարութիւնը ինչպէս պատկար-
նող կայալայալ հաւարներ...»:

(Շար. 2)

Մերականայն ուղղագրութեան վերադարձումը: Սակայն այն քաղաքական որոշումը, որ պարտադրեալ էր հայ ժողովուրդին խորհրդային օրերուն 1922ին, Ստալինին հրահանգով, վերանկարագրուին ետք մնաց աղբյուր: Մէջ գիւնջերուն մէջ իրականացաւ խորում, Միխոն Են Զայաստան բանականաց, խորում նաեւ տանգիլի դաբերելու գրական մասնաճիւղին:

Վերականգնած Հայաստանի Հանրապետութեան յաջորդական կառավարութիւնները քաղաքական, տնտեսական, մշակութային, ինքն որ կը միացնէր ազգի հաստատները եւ կը սերտացնէր կապերը:

Հայաստանին տեղի ունեցած զանգեւածային արտադարձը դէպքական երկրները, ընդամենը նոր տարիք մը, Հայաստանցիներ, որ սխառ տարանչի կը սորբան ուսմանական ուղղագրութեան Սփիւռքին մէջ, ուր դարձր զպահպանում եւ պահպանեցին հայ լեզուն, մշակութիւնը, կայուն թերթերը, դպրոցները, աւուսները, մոլորուող մը որ վերադարձը էր շարունակ եւ շարունակաւանումին: Հայ մանուկը սորվեցաւ հայերէն, միտքներն ուղղագրութեամբ, նախ կը ընտանիքին եւ լեռնայ յայտնային դպրոցներէն, հարգատուութեամբ դրոշմուեցան, նկարագրի կազմեց:

Այժմ գործնականի էր որ նոր հրատարակութիւններ կ'աւ Սփիւռքին մէջ, աղիւստանկարանատարական ուղղագրութեամբ, եւ այդ որեւէ հակասական աղիւստանկարանի մը ստեղծութիւնը արիւնգահայտութեան մէջ, որ գարեւր շարունակ պաշտպանեմ եւ պահպանեմ է Սփիւռքային ուղղագրութիւնը: Ամերիկային սկսած, որ արտադարձութիւնը մեն թիւ կը կազմեն, մինչեւ միջկարգաւեան երկրները՝ Լիբանան, Սուրիա, Երանդը ճորդաբան Հայութեան վերականգնումի որդարն կ'աւան անասնականներ, ուր մանուկները կը սորբին Մարտապան ուղղագրութեամբ հայերէն, լեզուն ու մշակութիւնը, այժմ հոն կը տարածուին այդ անձուններն ու ամեն ուղղագրութեամբ հրատարակութիւնները, քաղաքները, օդադրոցները, խառնայինները կը հրատարակուին ուր ամենայն անտարբերութեամբ:

Յիշատակ, ուր հին սերունդէն մը անցողիներ դեռ քիչ մը հայերէն կը

կարգան, փոքրամասնութիւն մըն ալ կը յաւանակ մանկորայ հայկական դպրոցը, կամ միտքայ դարձրեցանք որեւէ կը հետեւին, նորերու մեծամասնութիւնը հայերէն չի սորբին, կամ նուազագոյն ճիշդ չուզեր ընել, նպակաւորեցաւ ընտրելով որ հայերէն լեզուն չէ որ իրենց մանկորայն ապրուստը հողային պիտի նպաստէ: Միամասնական, նորերը ճիշդ չեն յետեւին օտար լեզուներ սորբինու համար:

Ո՛ր են այն կարգաւորութիւնները որոնք պատշաճ կ'աւան ան հայ լեզուն եւ մշակութիւն, ո՛ր են դադարի ղեկավարները որոնք ամուր կ'աւան են իրենց ամբողջ, կամ ամբողջակ, ո՛ր են այն հերոսները որոնք հայութիւնը կը զարթուն, յաճախ իրենց կուրծքին զարթուն հայկական դրօշակները: Ո՛ր են կուսակցութիւնները որոնք դադարի ղեկավարելու փառասիրութիւնը ունեն, տապալնորդութիւնը ըլլալու, մասնաւոր կ'աւան են իրենց մըտքերը մէջ հայ լեզուն եւ մշակութիւնը պահպանելու:

Սփիւռքը քաղաքական անտարբերութեան մէջ կ'ապրուի, գոհանումը է Հայաստանի անկարգութեամբ, եւ շարունակաւոր, կամ չուզեր անդադարանալ որ հայերէնը կ'որոշուի համար վրայ է: Կարգաւորութիւնները ինքնագոհութեամբ, քիչ մը հայկական հարցի ծանօթացումով, ճիշդագրութեան անասնուր մը աշխատանքային ինքն ու ինքնին վերջնական նպատակ չէ, Հայաստանի օգնութեամբ, ինքն մասնաւոր էր թէ հայ լեզուն ինքն մակարագի պիտի ունենայ ապագային:

Դպրոցները փախուցան, անտարբերութեամբ դիմադրեցինք աղետը, թերթեր փակուեցան, եւ դեռ եւրոպայի պատմական Հայկական օրաթերթը, որ մօտ իննսուն տարեկան էր, ի վեր չալար տունները կը մնան, Հնչուսից պիտի փակուի, կ'ընկն ընտրել անտարբերութեան դիմաց:

Պարզ է: Հայերէն լեզուն ճիշդ փառանքի առեւ կը դառնուի: Իրարու հետ կը հաղորդակցինք օտար լեզուները, եւ կարգաւորութիւնները նորայն հրապարակ կու գան օտար լեզուներով, նորիցէն երբ կը խօսին ազգի անդամներէ: Կիայ՝ մեր տեսակարար հանդիսութիւններ:

Այսօր, համակարգիչ-համացանցի միջոցով հաղորդակցութիւնը ա-

ՌՈՒՌՈՍԱՆԸ - ՕՐԱՆԸ ԿԱՌԵՐՈՒՄ ՄԷՋ ՎՐԱՌՈՍԱՆԸ ԿՈՒՌԱՆԵՆՁՈՐԻ ԴԵՐՈՎ

Մոսկովա-Մոսկովայի մերձեցումին, որպէս խաղաղիւն աղաղակ իմաստները ՕՐԱՆ-ի վերջին դարձարտութիւնները որոնց վայր ընտրուած էր Վրաստանը: Այդ ընտրութիւնը, յստակ է որ կը միտք որ աշխարհի ցոյց ապրու որ Արեւմուտքը, յստակեց ՄԱԽ-ը, ցոյցից են Մ. Սահակաւիլիէի էշ-խառնութեան:

Ռուսական մամուլի ծանօթ աշխատանքը «Մոսկովայի կոմսոմոմոլ»-ը ընտանի գանձելով հանդիսատէս Մոսկովայի հակադրութիւններ, հարց տուած է, թէ զայն աւելի ճիշդ կ'ընտրուի կարելի չէ՞ր արտասլաւել, փոխանակ պատմական հակադրութիւնը: Ռուսական մամուլացութիւնը մերժելով. ինչպէ՞ս պայակարար նախադասութեան Պրիւսիայի ժողովը, արտաքին դրոշմներ նախադասութեան ժողովը:

Մոսկովայի չեռտակի ընթացքին մէջ, թերթերը հարց իր տայ զի կ'ընտրուած է այն ինքնագոհութեան թերթը թէ ՕՐԱՆ չի կրնար անտեղի, Ռուսականներ, չի կրնար հրատարակ անէ, քանի որ Աֆղանիս-

թագաւած է եւ կարելի է վարկեանքին փոխանցել դրոշմները ինքնարտային նամակով: Սակայն յարմարաւ հայերէն կը դործածուի, նոյն իսկ լաւ հայերէն վաղադրել յարմարեան տունները կը դործածուի, փոխանակ հայերէն վերջին պարտաւորութեան:

Դարձրել իմացելին շնորհի մեր մաստրականութեան, դպրոցներուն, թերթերուն, դարձուցան եւ պահպանուեցան հայ լեզուն եւ հայ մշակութիւնը:

Օտար մաստրակարը կ'ընէ. «Ճորտանքները կրնան ապրել եւ զրտանել երկիր կամ սեփական պիտուութեան չունենալով, եթէ պահպան չեն լցուի եւ մշակուիլ»:

Մենք ներկայ ընթացքով որքան մամուլակ պիտի զրտանուեք, կ'ընթացելով մեր լեզուն:

Թ. Օ.

տանի մէջ կը կարտուի անոր ներկայութիւն: Մամուլայն այսօր, չէր փոխանակ կացութիւնը անման անտեղի աւելի կը շեշտէ այն ներկայի գեղեր, երբ ՕՐԱՆ-ի դործանակները գրեւորեց, ուստիտեղին տանող կառավարը այդ երկրին անցնելու դժուարութեան կ'ունենան:

Ռուսական ՕՐԱՆ յարաբերութիւնները ընտրելին լարող աղաղակ մը կ'ըլլա լրտեսութեան ամառաւ տարմութիւնը: Ան ուղղութեամբ ՕՐԱՆ-ի մօտ Ռուսականներ մասնաւոր են կ'ընկն ներկայացուցիչներուն, ուստիտեղին տանող վարտուած չէին, երբ Կրիմիայի փոխադարձութեան դիմելով ՕՐԱՆ-ի Մոսկովայի կազմին կ'ըլլա պատմաւորարար արտաքին երկրէն:

Դ. Ռոկոլայի ՕՐԱՆ-ի մօտ Ռուսականներ մասնաւոր ներկայացուցիչն է, ըսած է թէ նոյնապէս հակադրութեան մէջ նորիցէն ՕՐԱՆ-ի ուղղութեամբ դու մը կը նշարէ: Դու մը որուն նպատակն է նաեւ Օղասման տարաբանել, խաղաղել լաւ յարաբերութիւններ, մշակելու ՄԱԽ-ու Ռուսական համաձայնութիւնը: Ու այդ գաւին ետին կը կարծէ որ լաւ յաւանակ ընտրութեան անմասնաւորութիւն մը, քանի որ վարտուած երկու ուս պատշառանքները դիմանակներն էին եւ ոչ թէ պարզ լրտեսներ: Անոր երկուսը այլ մասով դիմեցին թէ մէկը ինք տարէ ի վեր պաշտուել վրայ ինք, եւ թէ լրտես կը, ինչպէս կ'ըլլա այդպէս ապահովու վարտուած հոսմար: Առէ՛ք զոս, վարտուած որուն չունին համար հարկաւոր էր որոյր կ'ընտաններուն համաձայնութիւնը, միշտեւ անմեղէ շատեր տեղեկ իսկ չէին կատարուածին:

Ռոկոլայն այս բոլորիցէ ետին կը տանէ իր երկրին ու ՕՐԱՆ-ի յարաբերութիւններուն համար վերջին մայր փոխանակ հետախույզ մը: Իսկ տանելովու ձգտելով վիճակները մեղմագործել համար երբ ներդրութիւն մը արհարելու, կը փախաղէ որ չօգտիլին պատմաւորներ տրուին ուս ղեկանաղմուտներ վարտուածին մասին:

ԲԱՎԼԱՆ

ՊԶՏԻՆ ՍԵՓԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՄԱՆ

Յուլիսի տասանեղմ արեւին ներքեւ, արեւն քաղաքը մասն, լուրիկ ուղեքն յաճաք միտան, ճեղքակ աղակներ ճեղքել, որ մայր փակեմ կը, ցուցնելով մաքուր լաւ կուրծքը որ կ'ընկնէ՛ր ինչ ինչ հեռաւորութեան տակ, ինքնայն ճեղքանք: Չըզգային կը դառնար միտան թէ Սերգեյ, պարագա կ'ընտել վրայ, մէկ ձեռքը մէկը կ'ընէ զոս:

Օր-Մէյսոնիցի լուսակ տարածարկան վրայէն կը յայտնարան խորք զայլափոխելով եւ ետեւէն ճեղքելով կը խորք իրանէ հիշապատուի կարք ստուերը, որ կ'արտաքին կուսին կոնանել, կ'աւարտանալով:

Գիտելի, իր ընդին պատմաւոր, հաւատարակելի կ'ընէ մէկ, դէպ յաւան կ'ընտրուել որ թէ մը տեսակ մը գոհունակութիւն կ'ընտրուելով դէմքը: Բրտանանելով տարեկան հաւաք կը, թիւի նաեւ կը եւ կ'ընտրի. շուրջակ լաւն ու փոք փոք ամառաւ մը հաւան կը ճեղքուի զոտով մը մէջէն իր խորք պիտու: Խուսաղանք հոն մաքուր, մէկ ինքնագր չէր ու մալ Գիտելի վրայէն կ'ապրուէր կը կարծիք թափանակ մը, որուն մէկ մայրը ամբողջ կը դուլէր խուսաղանակ. իր շարժանք մէջ ունէր ըմբռանք

այն արժանաբան ճովը, որ իր գոհունակութիւնը մարդը վրայ կը նմարէր ստ հաւատար: Այն տանակին կ'ընտրուէր զոր կը փառնէ այս մարդիկ մոլու վրայ, արեւին տակ, փողոցները մէջ, կ'ընտրեն աւելի կը զարգեն, կ'ամբողջեն անոնց ունէն ու կ'ընտրեն իրենց իրար ու կ'ընտրեն կենսապարտեան մէջ անդայ կ'ընտրեն մը կը մայրեն, կը բարձր գահաւորութիւնը մարդիկ իրենց հեռաւորութեան հանդիսով անդարձ կը դառն, քաղաքակալ անկարգի Քիչ մը Ստալինով մարդ կ'ընտրեն, այս քանին մէջ:

Այսպիսով գաղտնի կը մայրցէր Հէ-մալ Կիտանով Սերգեյ, անտեսակով դիտութեամբ անցնելով դիտութեամբ այդ աղակին: Սերգեյն մասնաւոր մը մէջ թաղանակ կ'ընտրեն, չընտրեն կը շարժեն երեքներ, թերեւս տանցի կը դիտանալու, ու կը ճուտար:

Պէտքուրէն իր քանակ ընտրելու կը ճուտեն, Հէ-մալ լաւեքից կ'ընտրել կը ճուտեն... մէկ մըն ալ միջ կը պարտէր ինքնագր... պաշտպանութեան տասնէ չորս, պատու կ'ընէ, պաշտպան մակը ճուտար...

Յանձնարար միտանէ փայլակ մը անցանքի պէս, ընդհանրապէս իր մէկին ի մէկ խիստ երեքներ կը տաւ:

Փիճի ինչ ըստ անցում, միտան: Եւ շարունակելով կը ճուտար, ըզգային մասնաւորապէս նեղ փողոցները անցում, դարձում, ինչ, կ'ընտրեն, եւ վերջապէս կ'ընտրեն արտա. միտակով խաղաղութեան մը աւելի, արտա. պատմաւորներն ներս կ'ընտրեն նախ, փողոցը կ'ընտրուէր:

կուրքը դիտելով զնկելով, երկար չունէ մ'աւան իր գոհունակութեան ընտրութեան ընտրելով զոտուր ընտրելու եւ կուրքը ճեղքել ընտրելու:

Կ'ընտրուէր մարդ երբ այդ տուններուն ներքեւ կ'ընտրել տեսանք. աւտակի մը հոտուր կ'ընտրեն ամեն անկեր, ամեն աւտակին, ամեն ընտրելով, ամեն ընտրելով զոտուր մը կը իր լուրք: Գոհունակ յայտնուէր իր յաճախ հոն, ստուեր կը կ'ընտրեն իր տեսնութեան հանդեպ, որ ընտրուէր ընտրելու ընտրելու: Հոն կ'ընտրուէր փոք մը, հոն ծնած սեղան մըն մը, աղիք մարդու պատու կ'ընտրել իր տեսնութեան լաւ լուրքային, անդին ընտրել ընտրելով իր պատմաւորները վերջապէս մը ծածկուած, ամենուրեք հոտուր, աղաւթուած, ընտրուած: Միտակով կ'ընտրեն այդ դործելի խաղաղութեան ընտրելու անցնելու արտաւորները, զեւտել փոխուած մէկ քանի արտաւոր անտեսնելով, մարդ մըն ընտրել, ոչնչութեան վերջապէս:

Փողոցը վրայ նայող խաղաղ իտալ Սերգեյ եւ փոխանակ դիտելով իր խորք մարմնով խոնջելով փակելով մաքուր միտանել վրայ: Յետոյ, զոտիկ մայրեն մէկին իր խորք փակ կ'ընտրեն, որուն պատմաւորներն իր ընտրութեան ամեն թիւի թափանակ կ'ընտրեն:

Հաւանից գոտու, միտանելու հոտուր կ'ընտրուէր փայլակ մը իր ընտրելով իր խորքով: Մանկէն չէն ալ զիւր թափանակ է:

Եւ երբ կ'ընտրուէր զոտուր մը քանիք անտուր մը քանիք հաւան, զիւր

(Գար. 1)

(Gaur n. 7. 48)

ԹՈՐԱՍ ԶԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ, ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ, ԱՆՄԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Այր մի տոտացեալ եմ ես...» շարից

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Գ.- եւ վերջին մաս)

ՍԱՐԱՅԵՆՈՑԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իսկ աշխարհի ճակատագիրը կախաճ էր Սարայից մէջ արձագանքէի մի գնդակից:

Համաշխարհային պատերազմը դարձաւ այն պարտութիւնը, որ պէտք է պարտէր թիւրքերու անմեղ Հայերի հեղուկ արիւնը:

Թորամանեան՝ Գարեգին Լեւոնեանի. «Քացի մաշող ֆիզիքալ-կան ցանրէ, եղեգեղանի անդորրութիւն եւս չունիւ: Գործերու տառապի վառ եւ խորտ դրութիւնը, հայրենիքէն ստացած աղիկաւոր լուրերը գիւ մարմնագրաւ սպառչ ու, խիստագ աշ գործիւն...»:

Մի քանի տարի անց Թորամանեանը չիլիւղով այն օրերը, երբ վերջնական ռուսացական հետ շրջում էր Անիով, գրելու էր:

«Անդրոյ մէջ ամիս տեւց Սթեր-ժիգովիկի ճանապարհորդութիւնը, որուն անձանք էր ինքնաշարժը եւ թէ՛ տալիս էր ինքնաշարժը եւ թէ՛ ցուցնում էր գոհացելու անոր հետաքրքրութիւնները: Քանի որ այդպէս ու գարմանք իրադրութիւնը բաշխուելի վրայ ազդարար Հանքի զիպով մէկէն ակէի հոյակապ շինութիւններու, կը դառնար ինձ ու կըրէր: «Ճեղքապատկան աշխատանքը է կատարելուր յաշտել, ո՞ր է այժմ այս ժողովուրդը: Ինչ պատասխան կարող էի տալ ակի պերճախօս, քան անմահ վիպասան Վ. Էրիկով: "Les Turcs ont passé par là" պատահարը»:

Պատերազմը անհարկ գարծեց հայ ճարտարագետի եւ վիճակագրի ռուսացական համագործակցութիւնը: Բայց Թորամանեանի հաւատած հարաւոր երկրի գտնում էր եղեգի Սթերժիգովիկու մեղքը, եւ 1918ին ուս հրատարակեց «Հայերի ճարտարագիտութիւնը ու եւրոպական աշխարհութիւնը» անուանաթերթին նշելով միայն իր անունը:

Ճարտարագետ Պոտիկ Թորամանեանը. «Ձեր ցանկերին եւ Ձեր մտնագիտութեան որդեւ ճարտարագետ ու գեղարվեստից պատմագրի, շնորհակալ եւ միայնակի հարտարագետները եւ մանաւանդ մենք գերմանացի ճարտարագետներ: Ձեր շնորհիւ է, որ եղեգի Սթերժիգովիկին կարողացաւ մեր առաջ քարծրացնել Հայաստանի բարձրարարական ճարտարագիտութեան վարագոյրը»:

Այսպիսի գնահատականը իրեն կրօնապատմական դրացող Թորամանեանի համար չէին միթերաթիւն: Իսկ ճակատագիրն էլ շարունակում էր իր անողորմ ճարտանոյնը:

«Մշակ» լրագիրը վկայում է.

«Ճարտարապետ Թորամանեանը, որի երկար տարիներ աշխատանքը հնարաւոր է դարձել այժմ ռուսացական Սթերժիգովիկու մեծ անուանաթիւրով, գտնում է մերկայումս Թիֆլիս, իբրեւ գաղթական:

Թողնելով Ալեքսանդրապոլը, իսկ յետոյ Լարսայի մասին, նա ամիսներ շարունակ ստիպում էր քաղաքի լուրացի գիւղերով իր կնոջ եւ երեք փոքրիկ եղբայրների հետ եւ այժմ, գրիտած ամեն բանից, հասել է Թիֆլիս»:

Բայց ինչի՞ տէր էր Թորամանեանը եւ ինչի՞ց պէտք է գրիտած լինէր:

«Երբի հարիւր տակի բնտիր հատարներ բարդութիւն կորած են, իսկ մնացածները, ի՞նչ պարմելի վիճակի են մտնում... Կողերը համաձ, պատկերները միջից կտրւած ամկողները, գնխտած, հնեմիտած... Գալով մեծագործու, ոչ փոխու իր բոժէ գրել եւ ոչ ձեռք, ախպիկ մտնուելից միայն մի փոքր կարգող թուղթ հաւաքեցի, այն էլ ամրոցողովից զիպակալաւ, ճերքերով, պատուում... Տնտեսական կացութիւնը աստիճ վառ է: Ճշմարիտ եզնեմած մէջ եմ, ոչ մի տեղից յոյս ու հոյս չունիմ, հետաւում եմ մի պարտութիւն՝ այն էլ անուայի: Ձեռնարկեցի Անիի հրապարակութեան իրաւունքը ձեռք բերել՝ գրեթէ անօգուտ անցաւ: Այս դիմումներն զիպաւոր պատճառը եղաւ Անիից ստացուած տխուր լուրերը: Թուրքիւ եւ Բիւրստի ամրոցողովի, հանդիւր են բոլոր շինութիւնները... եւ հետաքրքրական այն է, որ Թուրքիւր պարսիկան մտնուելներու վերադարձին, նույնիպ մարդ չեն բողոքում Անիի դարպասներից ներս մտնելու. ասում են, որ այդ ամէնի իրենց է պատկանում... Իսկ մեր գիտնականները թող այդտեղ մտնել ժողովներ անեն անկեղծ եւ գզգայն՝ հաւեր խօսելի, այստեղ Թուրքն ու Բիւրստի իրենց գործը հանդարտ առաջ տանին»:

Բայց մի քանի տարի անց, ակէի տալով 1929 թուականին, Թորամանեանը Ալեքսանդր Թամանեանի, Մարտիրոս Սարգսի եւ էլ մի քանի խոնարհաւոր մարդկանց հետ հաստատուելու էր Հնուի խնամքի պաշտպանութեան կոմիտէ ստեղծելու գործը: Որպէս այդ կոմիտէի գործունե անդամ, արդէն կեսերի եօթնըրորդ աստնամակը ժամած ճարտարապետը գարմանալի առաջարկեց իր մարտնչած աղիւսութեան, առհասարակութեան եւ անարարներու թեւն ունէր:

«Անիի բան մէկ եւ կէս տարի է, որ տնում է Այսիսի դարձարանի ցաւոտ հարցը: Ըստ հնագիտական օրէնքի մենք կարգադրեցինք, որ մէջը բնակողները հեռանան ուրիշ տեղ, պատուով թէ՛ դարձարանը եւ թէ՛ կից եկեղեցու շէնքը, որ վերանում է դարբնոցի եւ գումի»:

Ուրբ Գ. Գարին կառուցուած Արշակունի թագաւորների գործարանի եւ Գարի եկեղեցու մասին էր:

«Օրինա լուր ստացալ, որ Աղւաճնաւոր մօտի բերդը բանդող աղաքը, եպիսկոպոսի իրեն եղած ճարտարաբանաւ, շարունակում է գործը: Դիմեցի գործկոմին եւ խնդրեց, որ պատկաշմանաւորութեան ենթարկեն այդ մարդուն, ինչպէս

մտնի Յովհաննամյանի պարիսպի բարձր բնագործին: Հիտնում եմ արդիւններին»:

«Ինձ լուր տուին, որ գիւղի մօտակայ քարանձախ մէջ, քարի 3-4 արշին շերտի տակից գտնուի են խեցեղէն անօրներ, ինքնաշարժ գնացի քարանձախ, քայց արդէն ուշ էր: Խեցեղէնները բարդակից չարդէն էին: Ուստի քաւականացալ քարնաւ վարպետների յորդորելով, որ ուրիշ անգամ պատանեկիս, աւանց ձեռք առալ»՝ մեզ ինչպէս եւ տեղին վրայ աշխատանքների դադարեցնենք:

ԼԱՍԱՅԵՆՈՑԻՒՆ... Ո՛Ք, ՁԼՐԱՎՆԻ ՄԱՐԿՈՒՄ ՈՂԵՐՈՒԹԻՒՆԻՆ

... Այս գորմանայի մարզու, նուրբայ պարզ արուեստագետի եւ գիտնականի համաւաճակի պարզ կեանքի ու կատարած գործը տասնամեակների հետաւորութեան վրայ չից ճանաչելու, անհարձ է երկրից դառնութեան զգացում շունչեղ աչքի իրողութիւնից, որ հաղորդակցելու եւ խելական իր մեծութեան: Մեծութիւն, որ ծնուել է վերահասակաւոր իր ժողովրդի սպելու, յատկաբնորոշ ու անհասկանալի երեւոյթանքի իրաւունքը: Քանի աշխարհ էլ հեռու չեն մեր ժամանակներից, սակայն առանձին մի բնականայն հաշիւաքի անհարձութիւն էլ չկայ պատկերացելու այն իրաւունք վիճակը, որ պարզ էին երկրի ու մարդիկ անասունների իշխանութեանը ստեղծած ժգածանքի մէջ: Թորամանեանը կեանքի վերջին տարիներին ժամանաւոր համակարգի մէջ զանազան էր ոչ միայն առողջական վիճակից, այլեւ նրբական միջոցներ իրողութիւնից: Եւրոպական երկրների անտարակալ, հարկաւոր չէին ազգային հոգեւոր անցանքը հաստատուել մեծութիւնները: Եւրոպիի հոգաւորութիւնը «ըլուստայն ապագայի» միջոցով ստեղծմանը լուսած կամայ թէ՛ տեմայ մարդկայնի իշխանութեան էր միայն արտայայտուած:

«Յոյս ունիմ, որ միեւնոյ այժմ ուղեկի հարցը կարգադրուած կա լինի, որովհետեւ կարիքներս կա՛վազանք են»:

«Երբի հնարաւոր է ուղարկէ՛ր ուսման մտնողը. զուգէ մի քիչ կարողանալ շունչ փաշի»:

«Թուայից յորդորումն բնիւ քանակաւոր բուժուել եմ, սակայն գլուխս միշտ շշմած ու ալքերիս ծուռութիւնը շարունակում է: Այս բոլոր ցանկերու վրայ, եթէ աւելացնեմ հիւսկական տաղանաւ, պատկերի կարտաքիւր կը լինի»:

Ուրեմն, այդ ի՞նչ ուժ, այդ ի՞նչ

ԶԱՅԱԳԱՆ ՏՈՒՐ

1219, ՄԱՅԻՍ 2-՝ Մահ Լեւոն Բ. Հայոց Մեծադարձ թագաւորը:

1941, ՄԱՅԻՍ 4-՝ Մահ տաղանաւոր նորիշի Գրիգոր Մեծիկեան:

1815, ՄԱՅԻՍ 5-՝ Մոսկուայի Լազարեան հեծաւորների բացումը:

1915, ՄԱՅԻՍ 5-՝ Հայ կամաւոր

կորով էր զորավար նրան՝ ծնացած, հնարած ու նրբական տաղանակներից չեղեղապատմած ճարտարապետին:

Նկատի ունենալով արուեստագետի ու գիտնականի նրա հոր տաղանքը, թերեւս այդ հարցին պէտք է ճշմարիտ մի պատմական ստեղծագործական ոգին:

Բայց ոգեւոր չալի համար քանակագործական ոգին լինելով անհարձ, երբեք չի եղել բաւարար պատման:

Ուրեմն, ստեղծագործական ոգի եւ էլի ինչ-որ մի բան:

Այդ «ինչ-որ մի բանը» տալիս է ճեւակերպիկ Թորամանեանի՝ արտասահմանայն ապրող բարեկամին, եղիպատմայն արհեստակցին դրած նախապէս:

«Մեր հայրենիք կարօտ է լուրջ ու փորձած արուեստագետներու... Բնական է, որ Հայաստանը իր կարող համեմատելի եղիպատման հարաւոր երկրի հետ, որ մասնագետներ ամեն մի բայական լի ուղի իր դիմել, սակայն ճշմարտութիւնն այն է, որ Հայաստանը մէջ ալ արուեստագետներ միշտ վարձարուած են համեմատ չափով եւ խրախուսելու ոչ իրենց վիճակէն գոն են, իրենց պիտիւմները միջի-պարտիքներ տեսնելով այն բանի մէջ, որ իրենք կ'աշխատեն հայրենիքի վերաշինութեան նուիրական գործի մէջ, որ ամեն Հայու պարտականութիւնն է»:

Ահաւասիկ այդ «ինչ-որ բանը»... Ուրեմն, ստեղծագործական ոգի եւ արուեստականութեան, պարզեց ըջ գացում:

Այսինքն, ամէն մի ճշմարիտ քրիստոնեայն ազգային գործի ու երախտաւորի հաւատամբը, որին անկարող են իշխանութեան, փառք եւ ինչից անկախորդ զուրջը:

Հաւատամբ, որ կարող է նաեւ խելական հրաշք գործել:

Այն հրաշքը, երբ չկառուցելով ոչ մի շինութիւն, սակայն արտասանեց արտնայն նախկինների ստեղծած երկրի հողի մէջ, Թորամանեանը զարմաւ ազգային մշակույթի անմահներից մէկը:

... Հնազանդ ժամանակներից ի վեր Հայ ճարտարապետներից զիջի անունների եւ պահպանուել ազգային մշակույթի պատմութեան մէջ:

Մանուկ եւ Տրդատ, Վեցիկ ու Մովսէս, Աղեքանեացի ու Ռաֆայէլ...:

Եւ նրանց հետ, նրանց եկողները Թորոս ճարտարապետը:

Ինչից կը մտնէ վառ:

1916, ՄԱՅԻՍ 15-՝ Ռեզիստանցի կուրիսի կրահաստակների կամաւորական Դ. Գուրին հրամանատար զանազանական Գրիգոր (Արշակ Գալաֆիանի):

1981, ՄԱՅԻՍ 16-՝ Մահ ամերիկացի գրող Ռիչարդ Մարկոնի (Ծնած՝ 1908ին):

1871, ՄԱՅԻՍ 17-՝ Ծնունդը նաւասար Հայազեւ Նիկողայոս Աղեքանցի Սիւրբանի Բոնանիցի գիւղը (Մահ՝ 1943ին):

(Twp. 3)

Թիւերուն, Շաքէ Կիրակոսեանին:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

ՀՄԻՄԱՆԻՐ ԵՄԻԱՐԾ ՄԻՍԱԳԵԱՆ (1884-1957)

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

Directrice : ANPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hosteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

Հասց : 1,20 եւրո

C.C.P. Paris 15066-82 E

84e ANNÉE — N° 22-210

Թ Ո Ր Թ Ե Ր
**ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԴԻԻԱՆՆԵՐԸ
ԲԱՑ ԵՆ ԵՂԵՐ**

Օր չանցներ որ Բերքան ճակատն ծղղատառիկան հիւթին առնչուած յոր մը չհասնէր. ծուռ կամ չուակ: Վերջիններն մէկ կը վերադարձնէր Չանգարձի մարտ 188 ճամարարանին մէջ տեղի ունեցած դատախազական ձեռնարկի մը, խորաշուրթերով՝ «Ըստ օսմանն դեւաններով» հովիտի մէջ չափազայն խոր դիմելով: Գլխաւոր բանաստեղծ եղած է վարչապետարանի պետական դիւաններու փոխ տնօրէն Մ. Պաուսե: Յուշա՛նդդով մըն ալ ներկայացուած են Հայերու կատարած կոտորածները...

Մ. Պաուսե անդրադարձած է Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները կարգաւորելու ճանգրկում. բաւած է թէ անոնք առաջ կը տարուին, առանց անտեսելու Լաբարայի եւ ազգայնական դրական հոգեւոր ճաքը: Այդ հոգեւորին մէջ ընդգրկուած է պատմութեան, մէկնապաշտի յանձնարարները մը կարգով ընկածն ալ, ինչ որ ինք տեղին կը նկատէ: Պետական դիւաններու տնօրէնութիւնը զբաղւող է աւարտած աշխատանքները:

Պաուսե յետոյ կը խորհրդացած է 1915ի իրականութիւնը որոշումներ աւարելի դրժալ, շեշտելով ո՛վ դիմէ քանիորդ անգամ թէ կերպրեն հրահանգուած ընտրուած կոմիտեան ընթացք որ խնդրի տարակալ ի կերպ ըլլայ: Հայեր ժամաշատ են, այո՛, սակայն նաեւ հաշտարար Թուրքեր: Պատերազմ էր, տեղահանութիւն, այո՛, այո՛. բայց օսմանն պետութիւնը թանցարները դատած, պատժած է, մինչեւ իսկ ժամապատիժներ արժանաց: 1918ին ալ աւարտուած Հայերու վերադարձին Համար յատուկ հրամանով կը հրապարակուէ: Ձէ բաւած թանգրախաւարար. «Թող չմոռնանք եւ մեր պատգամը Հային, ո՛վ է քաջապարտը...»

Այս ճիւղերիցից, վրայ գնտեսուած է դիւաններու քայլ ու արտագրիկ ըլլալուն պիտան, ալ: Ոչ, մէկ սահմանափակում: «Պետական դիւանները, ներքաւոր Հայ պատմարաններ, տեղի ապրի չեւապատմութիւնն ապրի. քայլ են ընթել Հայ պատմարան մըն ալ որ կ'ընէ թէ դիմած ու հետազոտուող արտօնութիւն չէ ստացած, կ'ընայ աղային ինքի դիմելը՝ կ'ընէ Մ. Պաուսե:

**Թ. ԷՐՄԱՆԻ
ԻՆՔԱՆՔԱՆԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ**

Բուրժուա վարչապետ Ազգային Ժողովին մէջ կոյրթի մը ընթացքին ինքնաշարժական խօսքի արտասանութիւն է, պատմականորէ Մուրիդ սահմանափակ շրջանին սահմանները մաքրելու որոշումը:

Էրտուար քայլ է: «Տարիներ ի վեր այս կըրկին մէջ քանի տեղ ունեցան: Ազգային տարրեր պատմականութեան տեղինը վարչապետը: Մուկայն արգիւտ չափաւոր սուրէ: Այս հարցումը ողմըր տարիներու զբաղ չեղաւ: Կատարուած իրականութեան մէջ փաշայն ծանցելու էր հեմանակը էր: Այս տեսլանքը երբեմն մնայ ալ արդիները: Մուկայն երբ մարդ ողմըրութեան մասով թէ այլեւս տեղ ինչ տեսլանքը զորոնք են, իրապէս կը նշանակէ պիտանքը...»

Էրտուար ծննդաբան է նաեւ Թուրքի մէջ ներդրուած մատուցութիւն ունեցողները տանք շնորհ ըլլալուն պատճառով դիմելու մեթոդը, արմատը:

**ԳԱՇԱԲԱՂԻ
ԱԶՍԱԳՐՈՒՄԻՆ 17-Դ
ՏԱՐԵԻՄԱՐԸ**

1992 Մայիս 18ին ապառաշտուեցաւ Բաշաբաղ (Հայկ) ու անով բացուողու Արցախը Հայաստանին կողմէր հիմնադրուեց: Կարճ ժամանակ ետք այդ տարածքը մաս կազմեց ԼՂՀ վարչական շրջաններուն, ինքնոր կերպով... Ապառաշտուեց տարեկանը այս տարի եւս տնտեսով է մեծ շուրջով: Ենթադրուելու կարգաւ են երկրորդաններ, Արցախի Ժողովի նախագահը Անտոն Լուկան, Արցախի թեմի տանընորը Պարկե Արք. Մարգարիտեան, Հայաստանին Միւշեթի մարզպետ Սուրբի Քալաթարեան, բարձրագոյնան պաշտօնները, ապառաշտուեց մասնակցներ, հիւրեր:

Օրուան առթիւը նախագահ Ս. Մանուկեանի հրամանագրով՝ «Արաքսական ծառայութեան ժողովով պարգևատրուած են իստիւր զինուորականները, իսկ Միւշեթի մարզպետարանը՝ «Պարգիւն յո՛ւրդեմ» ու «Արկիւ Բակուց» ծառայողները պարգևատրուած է: Վերջին տրուած է Բաշաբաղի զարգելի տնօրէնին: Պաշտօնական կուրսին յաջողութիւն է օրհնուած Հարիւրան ու օրը շարունակուած է աւարտական երդ ու պարզով, մրցումներով:

Դիւանները: Բացառած է թէ զբաւը, դրամատուրը ոչ կրօնի, ոչ ապրուելին, ոչ ցեղ կ'ունենան: Ի վերջոյ, ներքու-մէջ արգիւտ զործառններու մէջ Թուրք բանուորները կ'աշխատին, զործառնութիւնը կ'ընտան, ներքու-մէջ տարբերութիւնները մեկնապատճառ է հիմնած զործառնուն ալ ինչ կերպը հետը տանի:

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՆԱԽԱԳՐԱՄԱՆ ԴՆՈՐԸ
ԳԻՏՈՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է**

Ըստ Բերքանի քաղաքներուն, վարչապետ Էրտուարի Բազորի մէջ Հայաստանի ուղղութիւն յայտարարութեան խորի Թուրքիցի Ազգային պատմութեան խորհուրդը կայ: Ճայտարարութեանը ըստ էր թէ Հայաստանի սահմանը դիմել շրջանին, արժանա տանն որ Դարբարովի զբաղուելի վերջ տարու չէ: Գաւառ մէկ երբ առանց նախադրարին սահմանը բաշտուող թանցարներին կը տարուելի, նման արտաքայնութիւնը, ըստ յորն այդ թիւրքներուն, զինուորականութեան մարտն ընդ եղած է: Ազգային պատմութեան խորհուրդը կ'ընէ 25ի Ժողովին ետք տեղի ունեցած է Թ. Էրտուարի մէջ կողմ-նակցին են Հայաստանը - Թուրքիա Հայաստանին հոգեւորութիւնը յաւաք տեսլան, սակայն որեւէ ձեւով տարիւր ի գլուս Արցախի զինուորականութիւնը չէ ըլլալ: Արցախի զինուորականութիւնը չէ ըլլալ: Կրճատ տեսլան կ'ունենա, տարբերութիւնները գտնուելի, կ'ունենա, տարբերութիւնները գտնուելի, կ'ունենա, տարբերութիւնները գտնուելի: Նախադրարութեան ինչ թանցարի թ. Էրտուարի աղբիւրանախ խորհուրդարանին մէջ Մայիս 13ի կ'ընէ:

**ԱՍՈՐԻ ՀԱՄԱՐՆԻՐԸ
ՎԱՐԿԻ ԴԱՏԱՑ ԵՄԱՆՆ Է**

Մարտին Միքիլիս գաւառական մէջ տարանա Մոր Կարգիկի վանքից հողերը իւրացնելու. ջանքին դիմ բացուած դատը:

ՕՐՈՒԱՆ Ե ԴԵՊԻՐԵՐԸ

ԸՍՏ ԵՈՒԷՍՈՒՅ ԱՐՏՈՒՐԻ ՆԱԽԱԳՐԻՆ

**ԵԿՐՈՐԱՆ
ԹՈՒՐԿԻՈՑ ԿԸ ԿԱՐՈՏԻ
ԿԵՐՈՒ ՈՒՆԵՆԱԼԻՈՒ
ՀԱՄԱՐ ԱՇԵՐԱՐԻ ՄԵՋ**

Յնձնաւս դիւանապետ նկատուած Եւթիտ արտաքին նախարարը՝ Գույո Պիլոթի հարցազրույցը մը շնորհած է Ֆիկիւտայի (Մայիս 25) ուր կը ծանցանայ Թուրքիոյ անդամակցութեան, անհրաժեշտութեան վրայ: Մտածել մը որ Յույս 15ի սիւսկան կ'ընէ անտեսան Համար Եւթիտ կը վարէ եւրոպական Միութեան հերթական նախադրարութիւնը:

Եւթիտային Համար զաւրիք տնտեսականութեան պիտի ունենան Թուրքիոյ անտեսական եւ Ժողովրդականութեան ներուժին եւ արժեն եւրոպային կը բաշտուել Թուրքիոյ անդամակցութեան առաւելութիւնները: Նախարարը կը շեշտէ որ Թուրքիոյ ներկայութիւնը նշանակալից տարր մըն է մասնակցական աշխարհին հետ հարաբերութեան Համար: Դեռ կը շեշտէ՝ «Եթէ կը քանկն որ Կիւրդու եւրոպայէն է, մենք կ'ընէ մըն է Սուրիոյ շուրջ, գիտար է չնկատել որ Թուրքիան եւրոպայէն է:

Գ Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԵՄԻԱՆԻՍՏԻՐ Գանին ԵՐԻ փառատորը վերջ գտաւ Մայիս 24ին եւ բարձրագոյն մրցանակին ունեցած գաղտնիքը արժանացաւ տարրերի բնագոյրը՝ Մեղալէն Հանքէ միլիտարի մալապէրը Փիլի մին Համար: Գաւառութիւնը կը սկսի 1913ին, երբ հնդկահայ ծնունդ Հանքէ թանգարանական վարչապետը, բայց Գանին չուրքն որ ալ թանգարաններին միայն աշխատանք ընդլ ունենայ, այլ ընդհանուր: Մեծ մրցանակին արժանապատիւ Փաշ Թուրքի միլիտարին, ինչ որ անակողմ մը չէր, փառատորին յատուկ մրցանակը արուցուց. Պիլալին Մեղալէն, յաւաքին զերաւանուէին նկատուեցաւ: Ենթադր կ'ընէր, իր սկսելի քան Համարինը զերեւ, Համար «ԵՄԻՐԵՐԻՍԻՅԻ» մէջ, յաւաքին այդ զերաւանը նկատուեցաւ: Գիւրթի վրայ, եւր, հիւս:

ԿԵՐՈՒԱՆԻՈՑ նախագահ վերքարտուած է Զորքի Թեմից երկրորդ ընթացի մը համար: Գաւառունը արտ պատուարի ընթացի, բայց իր վերքարտութիւնը նպատակարար է Անկիւր Մեղից Համար, Սեղաներին ընտրութիւններուն:

ԱՅՈՒԱՆԻՍՏԻՐ մէջ Գրանցանք զերաւոր մը ժաման է Մայիս 24ին, բայց այդ դրուած է որ իր իսկ զերաւոր մասնացած է:

աւարտած է ի նպատակ տարի Համարին: Դատի գլխին մէջ քանկն զարդի երկու զերեւը, այն արտասանութիւնը թէ վանքի երկն հողերը դրուած էր ու վարչապետական տարածք պատճառով էր:

Վիճիւր մեծ ցնծութիւն պատճառուն է թէ Թուրքիոյ, թէ եւրոպայի Առաքինութիւն:

HARATCH
Cessera de paraître
après le 31 mai

Des raisons impératives, principalement d'ordre économique, obligent la direction du journal à prendre l'inconcevable décision de mettre fin à sa parution au seul de son 84ème anniversaire. Pendant toutes ces années, mais celles de l'occupation pendant lesquelles son fondateur Schavarch Missakian a sabordé le journal (1940 - 45), «Haratch» a fidèlement servi la communauté arménienne de France et de la Diaspora en toute indépendance, la liberté d'expression étant son credo. Son histoire se confond avec celle de la communauté arménienne de France et il a été un des véhicules essentiels permettant de maintenir l'identité.

LA DIRECTION

Բնութիւնը, բացուած է Եւթիտ, Համար թէ արժեն է թէ անձնապատկարներին:

ՄԵՆՍԻՐԻՍԻՆ (Արեւելոս Գիւրթի-Լանկեր) Նախկին թանգարանը, որ Նիւտեմիցի է: Կը կաշտակութեան ընտրութեանը անձնակալ ձեւով թանգարանին է, անձնապատկար եղած է իւր-յիւրին: Մէջ, Ժայ Գույո մեծ գլուխներով արտօնակ զորքի գլուխ էր թուրքիային զբաղուելի եւ այդ պատճառով անհրաժեշտան էր:

ՈՒՍԱՄԱՆԻՍՏԻՐ աղային սայահոյժութեան կողմէր պարտաւորուած փառատուրով մը կը խօսէ յաւաքինը ապրիւններուն հիւսկային բնութիւնը յարժ պատկարով Համարանութեան մը մալապէր, ինքուր առանց այդ գաղտնի ունեւորի վարչապետին ներկայացուցած դրամար: Կ'ապրի ու քաղտնի կարեւոր ալիք պատմութեան տիրութեան պարտարը կ'ընայ: Պարտարը իման, փառատուր: Գաւառութիւնը անընդունելի նկատուած է ՕՐԱՄԻ Եւթիտային: Կաշտակչի Պաուսեանի սահմանակց զբաղուելի մէջ: Ունեւորութիւնը արեւելոսներ տիրելու պարտարը համարանը կը նկատուելի: Նաեւ, Միւշեթի Արեւելի, Պարքի ծուր, Կապուտն ապաշտուելի ու կերպրանախ Անիոյ մէջ:

ՈՒՍԱՄԻ (Մարդը) մէջ, Մայիս 24ին նուազանաւորութիւն է, ընթացքին, հիւսկէ տուեց մը 11 հոգի մեղած է եւ 30 հոգի ալ վերադարձու է:

ԻՄԱՐԵԻՆԻ կատարուեցան Մայիս 24ի Կիւրթին, Նիւտեմիսի ու վերքարտարանութեան է զարգացնելու պատուութեան տարածքը: Երկու Համար թէ ջառ Կիւրթային է անոր անդնման նկատմամբ: Գնաւած է նաեւ վերջ այդ Կիւրթային իր զարգացնելու, զարգացնելուութեան կը պարգիւր: Գրաւորութեան ընթացքին, ըստ Օպարային զինուորականութեան: Արցախ, այդ պատճառով է որ հերքումը անթիւնական եղած է:

ԻՄԱՐԵԻՆԻ Ներքաւորութեան հերթան է զերթմանական «ԵՄԻ Եւթիտի» յարմարութիւնը զարգացնելու մէջ յաւաքինութեան, ըստ Եւթիտի Հարքիցի պատմութեան: Մէջ Զնկարային կը ունեցան վրայ: Յայտարարութիւն մը, որ երբ Հաստատուել, զեր կ'ընայ իրապէս: Յույսին իր ընտրութիւններուն: Արցախ, այդ պատճառով է որ հերքումը անթիւնական եղած է:

(Turp. 4

ԱՆՈՒԲ ՏԱՓԱՆԻԸ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐ

- Ձերեղաբեր, Յունիս 10, ամբ 20-30ին, ՏԻՎԱՆ-ԲԻՆԵ, սալ, քանոն երբեմն Ֆրիդի ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ - բուլ, Արտա ՆԵՐԿԱՐԱՐԻԱՆԻ - քանոն Վարդա ԱՐՄԱՆԻԱՆԻ - սալ

- Ուրբաթ, Յունիս 19, ամբ 20-30ին, ՄԱՍԻՍ - Հայկական ու իտալական լեռնաձայնի երգիչ, Եսառն ՏԻՆԱՆԻԱՆԻ - թալուսթակ:

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

- Mercredi 10 juin à 20h30
DILKASH - Trio Saz-peloul-kanone

Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aïda NERGAARIAN - kanone

- Vendredi 19 juin à 20h30
MASSIS - chansons arméniennes et italiennes.

Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԸՆՏԱՆՆԱԾ

ՏՈՐԱՄԱՐԻՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒ
ՆԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Նշանի և խաչապատկերի վարդ խնդրել
ու տանական Հաւարդներուն համար
ամուսնութիւն, կնոջ, տարեկարծ,
հիշատակութիւն:
Ինչպէս ծանօթ մասնագիտական առ-
գարէնի մէջ, համադրում, արհեստա-
վարական խորագրաբարտութիւն, ցու-
ցանկալի, խորագրութեան ցուցադրու-
թիւն:

Գարեկի կերտեր, 19րդ Բազմաթիւ
մէջ, Վերջին ապագան տարին - 100 հո-
գինոց սրահ, որ ունի պատաստ, ծալ-
նախաճաճ, լուսանկարում ու լուսանկար-
չուի բոլոր յարմարութիւնները:

Դիմել -
Հեռ. - 06-10-46-08-83
Կայք - info@penicheanako.org
Կայքէջ - peniche.anako.org

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՎԱՐԴԱԿԱՆ ԱՁԴ

ԱՏԻՊՈՐԱԿԱՆ

Ապրիլի հաշիւ ունեցող մեր բաժանորդ-
ներէն յիշատակել իր խնդրել տեսչապալ
փակել իրենց հաշիւը: Կոն խնդրաւոր
մեր կողմէն կ'ընենք ձեռք, գիտա-
րութիւններ չունենելու համար վարդու-
թեան ծանօթ աշխատանքին:

Ծնորդակցութիւն
ՎԱՐԴԱԿԱՆ ԱՁԴ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ
ԱՄԱՐՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳ

ՖԻՐՈՒՄ 2009

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՅՈՒՆԻՍ 13Է 26

- Գրառութիւններ, գրչոյցներ
- Այլուրիցներ, պատմական ու
մշակութային վարդեր
- Գրառութիւն Հայաստանի տեսա-
ման վարդեր
- Դիւրեւանքի Հանձնի ու ընկերա-
յին միջոցով:

Արձանագրութեան համար դիմել՝
ՀՈՒՐԻՅ ՊԱՏՃԱՄԱՐԻԱՆԻ -
- 01-42-29-10-24
- 06-14-74-92-97

ԱՆՈՒԲ ՏԱՓԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԵՆԻ

ԳՈՐԾԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՎՐԱՑ

Իմալ - Կայքէջ - Նամակներ

Համադրութիւնի վրայ
Հայկական տեղեկանքներ
ու տատանական գործածութիւնը
Մասնակցի
Ֆրիդի ՓԱՊՊՈՆԵԱՆԻ
Գարեկի ԲԵՆԻԲԵԱՆԻ
Գարեկի ինՏԱՍՈՐԵԱՆԻ

Զուգարդ
Միշտ ԳԻՐԻԲԵԱՆԻ
Զարեհաբեր, Յունիս 3, ամբ 20-30ին
Հաշիւ - ԱՆՈՒԲ ՏԱՓԱՆԻ
Bassin de la Villette - Quai de la Seine
75019 Paris

Կազմակերպութիւն՝
Մարն-Կալուի Հայկական մշակութային
ընկերակցութեան
ու

Միջին կրթական աշխատանքին

COMMUNIQUER EN ARMENIEN
SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

ԵՆՈՐԱԿԱՆԻ

Կապույտ Խաչի Գանձեմ-Գանձեմի զէ. Ի-
սառնական մասնագիտացող ծնորդակու-
թեան ստացան ու հետեւալ ուղեւորները -
Տէր և Տիկին ՓոգէՖ Հազիմեան 90 եւ-
րո, Տէր և Տիկին Ալպեր Գասպարեան
100 եւրո, Տէր և Տիկին Վալէ 50 եւրո:

ՅԱՄԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՆՈՐԱԿԱՆԻ

Կապույտ Խաչի Գանձեմ-Գանձեմի զէ. Ի-
սառնական մասնագիտացող ծնորդակու-
թեան ստացան ու հետեւալ ուղեւորները -
Տէր և Տիկին ՓոգէՖ Հազիմեան 90 եւ-
րո, Տէր և Տիկին Ալպեր Գասպարեան
100 եւրո, Տէր և Տիկին Վալէ 50 եւրո:

ՎԵՐԱՄՈՒՆ

Կապույտ Խաչի Գանձեմ-Գանձեմի զէ. Ի-
սառնական մասնագիտացող ծնորդակու-
թեան ստացան ու հետեւալ ուղեւորները -
Տէր և Տիկին ՓոգէՖ Հազիմեան 90 եւ-
րո, Տէր և Տիկին Ալպեր Գասպարեան
100 եւրո, Տէր և Տիկին Վալէ 50 եւրո:

Նամակներ (6 տարեկանէ բ-
կեւեւ):
Միջնակարգ - կրթութեան,
Գարեկալի նախապատրաստ-
ման ու Գարեկալի,
Տախհանքի:
Գառնակցութեան ուղի կ'ունենան
երեւոյթի օրեր ամբ 18Է սկեւալ Հայ
Մշակութի Տան մէջ

45 rue de la Défense,
92130 Issy-les-Moulineaux
Արձանագրութեան ու ստեղծութիւն
տեղեւոր, վրայ, կամ Հեռաձայնի՝
01-46-42-45-75 / 06-82-89-16-44
Բեւեւեան, Շաքի Մարտիանեան:

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
vous propose une
JOURNÉE DE DETENTE
A LA MER

le Dimanche 31 mai.
Au programme :
Matinée et déjeuner à HONFLEUR,
port de pêche où se déroulera la fête
des marins.
Après-midi à DEAUVILLE (Casino-Plage)
— Départ à 7h45 : Rendez-vous Place
de la Mairie à Clamart;

— Retour prévu vers 20h.
Inscriptions auprès de :
● Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
● Alice : 01. 46. 42. 90. 68.

Arnouville-lès-Gonesse

La Croix Bleue des Arméniens de
France, Section «Astrig» du Val d'Oise
organise, mensuellement, un après-midi
«Rencontre et Culture».

Venez discuter avec nous de tout et
de rien... La parole est donnée à chaque
personne qui désire s'exprimer...
Rejoignez-nous, à 14 heures, dans
notre local situé 71 avenue Henri Bar-
busse à Arnouville-lès-Gonesse :
● le lundi 8 juin — Thème du jour :
les origines de la Croix Bleue

A noter que d'autres sujets peuvent
être abordés car la «parole est ouverte».
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

La Croix Bleue des Arméniens de
France, Section Astrig du Val d'Oise,
vous informe que la CHORALE ASTRIG

Կ Ո Չ
ՆՈՐ ՅԱՌԱՋԻ
ՀԻՄՆԱԴԻՈՒԹԱՆ
ԱՋԱԿՑՈՒԹԱՆ

«Յունիս» իր զարդեր ու ստեղծել Մա-
րիս ՅԱՆԻՍ ՍՆԵ և Քրոյ Բլեւի խորհրդ
Քրոյի մը հրապարակութեան նախա-
նորդիկ ստեղծելու: Հայտնիքն և յա-
կալի ստեղծարարութիւնն ու ֆրանսա-
հայ գաղութի պէտք ունին հայերէն Քրոյ
Քի: Գաղութի տեղեւոր Յատույնի բաց
լեզուով Քրոյի մը, նախ սկզբնաւոր-
ւոր խմբում: Ան պէտք և ստեղծարար
ստեղծարար ու ինքնուրու հիմքեր ունենալ:
Անտարակալի ու ար Յատույնի կաշա-
նախալ ընկերակցութիւն կան: Յա-
տույն կըցան և ստեղծել իր ընկերակց-
ողի նախա իտալականներ որոնք միջ-
նակցի հանդիպումն են, ստեղծ: Կայ առ-
կալի Քրոյի խորհրդութեան, ստե-
ղծարարի, աշխատակցութիւնն ու Քրոյ-
կեցիները: ցանկութիւն իրենց ցարկալը:
Քրոյի շարունակութիւն:

Շնորհաւոր զինքն հրապարակի
ֆրանսական օրէնագրութեան համար
ստեղծարարի գաղափարով ընկեր-
ակցութեան իր կողմէ: Քրոյի կ'ունենալ, գոր-
ծարար տեղեւորի մը կողմէ խորհրդ-
ական ստեղծարար կամ մը, երբեք հիշ-
ողի քաղաքացի, որ պիտի վարդ Քրոյի
Հայկական ուղեւորներ: Շնորհաւոր
հրապարակութեան հաւանական, Քրոյի
նախախառնում և Հոնֆլուր մարդ:

Շնորհաւոր Քրոյի տեղեւոր, ընկեր-
ակցութեան մը ալ կեանքի կոչումն է
1901ի օրէնքի հիման վրայ, որու պա-
տեն և ցարկի կանգնի Քրոյի, հա-
տարակալի տեղեւոր պաշտօն ապա-
կայ քաղաքացիներուն, բաժանորդ-
գրութեան ու հանդիպութեան արդու
իր կազմակերպի գործառնալ ու ինքնա-
կալ Շնորհաւորի հիշատակութեան,
պատմական ու քաղաքական յարմար-
ութեան պայմաններ տեղեւոր համար:
Իր հրապարակ մը, որ մեր աշխարհ-
ութեան մասնակցի Շնորհաւորի մը
նախնոր: Յաւանալ տեղեւորներուն
համար կըցան կայ հաստատու հետեւալ
Հաշիւները:

Les Amis de «NOR HARATCH»
Association de Loi 1901
16 rue Mandar
75002 Paris
Հեռ. - 06-24-41-84-64 (արձանագրել)
Իմալ: amis.norharatch@free.fr

Յանի կոյր տարագրութեան.
Կեղա՜ր Կեղձեւեւ
Նորմալ Քրոյ: ՉԻՄԱՐԵԱՆ
Խաչի ՔրոյՈՒՍԵԱՆ
Արձի ՄՈՒՐԱՆԵԱՆ
Մարի ՆԵՆԵԱՆ
Հայր Գարեկի ՊՋՏԻԿԵԱՆ
Գրեկի ՊՋՏԵԱՆ
Անտար ՏԵՐ ՄԻՐԱՆԵԱՆ
ԳԻՐԻ ՏԵՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Գարեկի ԳԻՐԻԲԵԱՆ

(adultes) se produira le samedi 6 juin
à 20h30 à l'Eglise catholique — avenue
Henri Barbusse à Arnouville-lès-Gonesse
sous la direction du Maestro Haig SAR-
KISSIAN.

Cette manifestation sera suivie d'un
cocktail dans le local de la Croix Bleue.
Entrée libre.
Venez nombreux passer une agréable
soirée.
Renseignements :
Anita BOGHOSSIAN :
01. 39. 90. 76. 19

SEVRAN - LIVRY

La
Section «D. Missakian» de Sevrans-Livry
vous propose une journée en Picardie
le dimanche 14 juin
Au programme :
— Croisière déjeuner sur la Somme
— Visite de la Cathédrale d'Amiens
Départ en car à 8h30 de la mairie de
Livry-Gargan.
P.A.F. : 55 euros
Réservations auprès de Madeleine :
01 43 10 04 96
Attention nombre de places limité.

L'UNION DES ANCIENS ELEVES
L'ASSOCIATION
DES PARENTS D'ÉLÈVES
DE L'ÉCOLE BIEBDOMAIRE
vous invitent

Ա.Ի.ԱՆՆԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԵՍԻ
à la Fête Champêtre traditionnelle

Dimanche 14 juin à partir de 12 heures

Animation musicale
Chants et Danses par les enfants de l'école

Khorovadz — Buffet — Buvette
Jeux — Tombola

Information école biebedomaire

— Grand parking —
Tout est prévu en cas de pluie.

au COLLEGE ARMENIEN SAMUEL-MOORAT
26 rue Troyon — 92310 SEVRES
(Métro : Pont de Sèvres)

Réservations - Renseignements : 06 60 53 33 39

ՕՐՈՒՆԱ ՄԻԶՈԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

էն եւ այլ ասեմ է, որ մէկը ասեմազը-
ւած է:

ԻՐԱՆԻ նախագահը Ամասթեմեմա ըս-
տազեց որեւէ խոսակցութիւն մէջ պետե-
մբիւններն չեմ իր հիշակաւն ծրարքն
մասին, ինչ որ պետեմբիւնները աստ-
բարկան էին: Նախագահը չեւառեմ է որ
այդ ինքեմբ մասին միայն Հիշակաւն
ոսմանիւթէ մէկըսը պործարարութեան
մէջ կը խոսեմք, ու՞րմէ զուտը Վեց մեծ
դեմաքիւնները, որոնք Հանդիպումը որ
աստեմբըրը Մեծն Բիստոնիւ, Բուսաս-
տան, Գերմանիա) կը ընտանին Հանդի-
Գործարարներն որ վերջում հիշակաւն
իր գործունէութեան եւ դրական պատա-
խանի մը յայտ ունեն, բայց Ամասթ-
եմեմա Համարը հիշակաւն չապցը քաղ-
եմ է:

Ն. ՍԱՐԳՍԻՆ, որ Ապրիլ Տապի գացած
է, Մայիս 26ին իսկ բացումը գաւառից
Փրանսիայի զինուորական խորհրդի մը
պարտականութեան 225 ԳՔ Հեռու: Իր
սեւակի մէջ ասեմին է Թրանսիայի
սամաններէն դուրս, ամբիկեան անկա-
խութիւններէն ի վեր: Նախագահն չորս
գործարարներ կ'ընթերցանէ եւ քաղաքի
գործարարներ: Ստորագրում Համա-
ժամողութեւն որ իշխանապետութիւններ
չեւ չան առկի Հեռու: Կ'ընթայ ան Բա-
թարի եւ Բուշէթի չեւ ստորագրում
Համաժամողութեւն, քանի Փրանսիան
քանակը յանձնուոյ որ գաւառը իշխա-
նապետութիւններուն քանակն չանդէպ
որեւէ յարձանան պարագային:

ՀԻՄՆԱՍԻՆԻ ԳՈՐԿԱՅԻ արձական
հիշակաւն ուսմը Մայիս 25ին, իսկս
մասնադուրսի պատճառով եւ ՄԱԿԻ
Արտահանութեան խորհրդից ալ անկեա-
կան ինքն մը գաւառարմէ: Զինուորան
եւ Թուստանոն իսկ չեն մանկան ինքն
ժամադրութիւններ, բայց ինք Բուշ
որ Փրանսիայի Համադարար վարչակա-
ղին չորս է: Աստիկ, խաղաղութեւ երկ-
րէն, անուշ, Հարաւայի Գորակն է:

ՄԱՅԻՍ 26ի ընկերային շարժումներու
որը շատ առկի Հանդարտ ընդմէջ
եւ գործարարութիւն շարժումներն ուսմ
սամանին էին: Երկարութիւն շատ քիչ
Հանձնարարութեան գործարարի մէջ էր,
մինչ մեմբը, Հանդարտը եւ ալ մարդե-
րուն մէջ ընու: Նախագահն իր: Սեւակե-
րները որոշած էին միայն շատ մը ցոյցեր
կատարել քաղաքէ քաղաք:

ԻՐԱՆԻ ասեմադին նախագահը իր հը-
րաւորութեան տուած է, որոնք Հեռու, ամ-
րատեսանակ եւ կապալաներով են, ամ-
րատես: Արտահանութեւ քաղաք շարժեմ
կատարել ընդհանրեմ Համար:

ՀԵԶՈՂՈՒՄԱՅԻ գեղակարը՝ Հասան Նա-
րայան չեւա շատ փայլաւորութեւ որակած
է ճճԷ Տեմբիւն չեւա խորհրդակցութիւն
յոգ-
ւած, որ Հեղափոխ կ'արձակութեւ որ
պէս որդեւը Հարիւրի սպանութեան:

ՖԻՐԱՍՍԱՅԻ ԶԲՈՒՄԱՐԶԻԳԻ մը արեւե-
կած եւ Փաշտանի շարժարտութեան
ընտան, Մայիս 26ին: Երեւոյր փայտա-
ար է եւ Բիւրոյններ եւ Թրանսիայի
քանի խոսակցութիւն ծանօցութիւն: Այդ
ընտանները կը գործեն աստեմբարար
սպորտանքներ եւ ար-Քալապիկ կապալան
Քալապիկներ: Առեւտրական անքն մաս
կը կապել 6 Հոնդայ խումբի մը (3
այսրք, մէկ կ'ըն եւ երկու փոքր մա-
նակներ) որ կապող գնիլ Բուշ կ'ը-
նար: Զամուր ընթացքին պահ մը կեցած

ՊՈՒՆԻՍ Սեպրեմբր նախկին, զիսկա-
րը՝ Թուստանի Քարաքիշ, որ քանտարը-
ւած է Հոնտան, յայտարարութեան մը
յանձնած է, որ կը պղծ որ փաստե-
ր կան որ Ամբիկեացի խոսակցած էին Խ-
րեն որ պիտի անհատարարութիւն կը
ոնկերուցէ եւ չեւապարտութեան Հա-
մար: Ըստ խումբ, այդ գաղտնի Համա-
ժամողութեւրը (1996 Յուլիան) զիսկ կը
պաշտպանէ որեւէ Հեռադարձութիւն դժմ,
այն պահման, որ բոլորովին քաղաքի ճա-
րարական կեանք:

ԻՐԱՅԱՅԻ արտաքին նախարարին զե-
նադրութեան Բարչէլի Գեթիկոն Լու-
սակցութեանը օրհանգիւրը մը ներկայացու-
ցած է, որ կը պարագայութիւն Բարչէ-
լացիներուն երդում ընել Հիշակաւն պի-
տութեան: Այսպէս, եթէ օրհանգիւրը ըն-
դունեմ, ամեն Բարչէլացի պարտի-
սանք ընել պարագայութեան Համար
Բարչէլի պիտութեան Հանդէպ, որպէս
Հիշակաւն, պիտական եւ զինուորան պի-
տութեան, եւ անոր խորհրդարաններու ու
նորմութեան, մասնադարար գին-
արական մասնադարարութեան գինի վրայ եւ
այս կարգադրութիւնը պարտադրել կ'ը-
լայ ինքնութեան ընդմէջ ստանալու: Հա-
մար: Այս կը վերաբերի նաեւ 1-2 միլիոն
Արեւելի, որոնք երկրին մէջ կ'ապրեն
եւ ընդհանրեմ 20% կը ներկայացնեն:
Հապցը ծննդուն է խորհրդարանական
յանձնարարութիւն մէջ Մայիս 24ին եւ եթէ
ընդունեմ կը ներկայացուի Խորհրդարա-
նին, որ երեք օրհանգիւրութեւ, անհա-
մեւն է օրհնը գաւառու: Համար:

ՍՈՒՐԱՅԻ նախագահը՝ Եարֆ Ենյոն
Հապցը խորհրդարանի որ Սոմալի ին-
ցուն շատ մարդկութեանը, որոնք զը-
րաւոր նախագահ եւ Երկրի Բարչէլ
եւ Անդալուսիտան վերանուն: Նախագահը
յայտնած է Մայիս 25ին, որ օտար ճիշա-
տակարները կեանք կը անդադրեմ
Համար խորհրդարան պատմութեանը:
Երկու շաբաթ է ասորի, բուն կ'ործեմ
սեղի կ'ընտան եւ ապրիլ մէջ 200 Հոնդ
մեւան է Սոմալիի, զիստարար րը-
նակեմին:

ՀԵՂԱՍԱՅԻ արեւելեան շրջանի եւ
Փանկապի Հարաւը մըրիկ մը պատմու-
նաւ եւ 15 Հոնդ մեւան եւ 400 Հոնդ
Հոնդ որ անդեմաւ, մնացած են:

ԱՐԱՅԵՐԻ Հեռանակները պիտի արքի-
լին 10 ասորիական մը զարգացակմեմ-
ուն Համար, այսինքն նախկինն ուսման
զատարարներուն: Հապցը մասնադար-
արութեան եւ երեք նախարարներու (ա-
նուշայանութեան, ընտանայանութեան
եւ Քալապիկի զարգացման), որոնք այս
ուղղութիւնը արդարեւ տուած են, որ
զիսկի գործունէութիւնը բոլորովին ար-
գիւրի նախկինութեանը մէջ:

ԳԵՐԼՈՒՍԳՐՈՒՄԻ արձական կանգնը կը
չարձակուի զարգացել խոսակցած, նաեւ
ու խոսակցած Ժամկետներ: Մոմբի է որ
իր կ'ըն ամառանալուստան գիտում բու-
րատեսանակութիւն անուշար, որ զիսկ կը
Հան յանձնարարութեւն ապրիլներ: Փառա-
մբիւն Զաւաթ իր նկարի մը պատմութեւն
եւ կը Հաղորդուի որ Խոսակցի վարչա-
պետ մարմանակ մը ալ նուիրան իր Զա-
ւաթ արձականութիւն մը, որ զիսկ Եր-
փունք կը կանչէ: Վարչապետին Հա-
մար, ընդհանրութեւն կ'ընտանարդէ
Հապցը քաղաքական նպատակներ:

ՎԱՐՁԱՊԵՑՈՒՆ ԻՍՍԵՐԻՆՈՎ ՍՏԵՂՏՈՒՄՏ ԲԱՆԱՎԷՃԸ

Վարչապետ Թ. Երտարյանի խոսակա-
նութիւնը (տե՛ս. «Ճառար», Մայիս 26)
Բէ Քուրթալայն աղային ասորիք պա-
րտականութեան ուր զարգացեցին ար-
տադրութեւն եւ, անկեալ Փաշիթ մը
տեղանքի մը Հեռանակը կ'ընէ, որը՝
սեւակեմը ինչ մասնադարարութեան
մասին, անշուշտ քանակէի մը զուր քա-
ցած են լրագրիւններու եւ Հարալային
կարծիքին մէջ:

Ոչ արձամարձեմ չեւառում մը շատ
զգայն կ'արժեւորէ բուսում, չեւառում
որ թմադարարութեան պիտի է Հեռուին
արտադրութեան գործնական բայել: Այս
Հաստատել մաս կը կապել փորձաւա-
նութիւններու ներկայարարութեանը, ո-
րոնց Համարները Երտարյան Բարչէլ
որակած մասնադարարութեւն ասորիք
գնեմ են:

Անոնցմէ յանակաւ պարտադարարութեւն
մասնադարարութեւն յայտարարած է Բէ
յանդուրի մասնադարարութեւն եւ
ստորին խոսքեր, ասկան գործնական
բայել պիտի է Հեռուին անոնց: Վա-
րչապետն որ վարչապետին ընկնակալ
խառնութեան օրհանգիւրը նոյն ուղղու-
թեանը գործունէութեան տանին:

Հայոց պարտադարարութեւն մասնադար-
րի Լուիզ Պապը կարճէ Հարալայ ը-
րադարարութեւն պատմական եւ Բէ Հա-
պցը զարգացեմ ընդմէջ է ու չէ կա-
մը որ պարտադարարութեւն Հոնդար
Խառնութեան Հանձնարարութեւն այդ մասին
սեւակալ պարզէ:

«Արտաքին խորհրդապետ եւ Մաշուր
կան վերին ասորիներն չեւառում
խոսքի պատմութեան երեւելով մէկնա-
ւորութեւն եւ Երտարյան արտադարարութեւն
ընկնակալ որ չէ քաղաքական ընտան: Բայ խոր-
արարութեան կապին Բ. Խորթութեան
մասնադարարութեւն մարչակարար Թ. Երտա-
րյանին ընթացքը, չեւառում Բիւրոյններ
Եւ օրհանգիւրը Հայի. շաբաթ մը ար-
նայ Քուրթալայն մէջ աշխատող Հաւա-
քանակները փոխարին արտադարարութեւն
ըն: Ըսած է Բէ որոշ վերադարձութեւն
կը ծանկալ Թ. Երտարյանի քանակներուն:

Հեղահամարներն նախագահը՝ անդին
գաւառած է Երտարյանի ինքնադարարութեւն-
թեւն, չեւառում Բէ Ունեւորութեան
ստորին, Սեպտեմբր 6-ի նման զիսկ
պատմական կեանք Քուրթալայն փորձաւա-
նութիւններու կարեւոր Հաստատել որ
մեկնութեւն: Եթէ Հանդարարութեան
Հիմունք շրջանին միայն Երեւն Համար-
ըն 60 Հոնդ Հոնդ Եր, իսկ այսոր մա-
ցած է 20 Հոնդ, որ Զեւանակ Բէ անկեալ
պատմականութեւն: Ինքնինքն Յուլիան
կապուցիւր: Հանդարարութեան ասորիք
օրհանգիւրը, 400-500 Հոնդ Յուլ, այսոր
2-500: Վարչապետը իրաւապետութեւն
ու: Ոչինչ պատմական է ըսած է ան:

Ինչ կը վերաբերի մասնադար, «Ճառար-
քիւր» մէջ ճ. Զանարտ է ինչ 1988ին
վարչապետ Բ. Խորթին Ամբիկ պատմա-
նաւ այսին ընթացքին ընտան ընդմէջ մէկ
պատմականութեւն: Խորթ անդերկար
Պոլիսի փայտանքն ու ԱՐԵՐԻ Հաստատ-
ում Յուլիանին, ըսած է. «Ճառար փայտ
վարչապետան անոնց Հանդէպ Երտարի Բէ
Հոնդ գնեմինք փրկելը վարչապետութեւն:
Այս փրկեմինք կ'արտադրէ Հայոց արդը-
մէնք եւ Սեպտեմբր 6-Է՝ Ինչ Եւ Ու-
նեւորութեան ասորիք, Բարչէլային ար-
տադրութեւնը կ'ընտանարարութեւն:
Ինչպէս կը քաղաքականութեւն: Ինչպէս պիտի
է քաղաքարքի 1915ը: Վարչապետին ար-
տադրութեւն յոսակ է Զեւանակ, կամ Հա-
մար Հաստատ միայն» Փաշիթմէն մօ-

Մայիս 25ին Թրանսիայի խորհրդարան
Մարտիկի մասնադարարութեւն Հարալայի Փ.
Արայն Համարարարին մէջ գաւառարարութեւն
է 192 մասնադարար ներկայարարութեւն Բով-
Հաննա Գորդալայն: Դատարարութեւն
խորհրդարան է: Վերադարձութեւն իրաւա-
դարարութեւն Հարալային Կոմիտէի քա-
ղաքական իրաւապետութեան զիսկ յանդի-
մանը:

Ե. Գորդալայն վերադարձին Լաք յա-
կապէս Դարարար Հանձնարարութեան
պատմական արձաններն ու պատմական-
ութեւն, Հարալայն է զինուորական լուսնակ
մը անկարելութեան եւ զարգացման
կարգադրարութեւն անոնց շրջանակէ մը
եւ յարմարային միջոցներ ընտանար: Մի-
նադարային իրաւապետութեան կարգադ-
րութեւն:

Վերալայ գնուման է Մարտիկի Ա. Բա-
րալայի փոխարարութեւն, երեւելով Բ.
Գորդ, Գորդալայն Այլ - Գորդ Եւ
Երտարյանի խորհրդարան փոխարար-
պետին, երեւելով Միլիկ Մարիւր, Թրանսիայի խորհրդարան Մարտիկի մա-
նադարարութեւն Հարալային Գորդալայն
Հանձնարարութեւն Գորդալայն Հանձնարար-
ութեւն, Կարալային Գորդալայն Հանձնարար-
ութեւն, Կարալային Գորդալայն Հանձնարար-
ութեւն, Կարալային Գորդալայն Հանձնարար-
ութեւն:

Դատարարութեւն Հեռուած է Հարալային
պատմականութեւն քանի մը: Երտարյանին
Գորդալայն Կարալային Հարալայն եւ Հա-
րալային Հարալային մասին Հարալայ-
որդը քր տուած է Լա Մարչէլայ օրա-
րիւթիւթիւ:

մեղում՝ ուր կը քաղաքարքի: Զ. Զանարտ
քանակներն է երկրին ընդհանրութեւն
կեւառումն ալ որ անհատարարութեւն, անոր
գորդալայն Հանձնարարութեւն Թուրքիան որդե-
քալային ընթացքը, չեւառում Բիւրոյններ
Եւ օրհանգիւրը Հայի. շաբաթ մը ար-
նայ Քուրթալայն մէջ աշխատող Հաւա-
քանակները փոխարին արտադարարութեւն
ըն: Ըսած է Բէ որոշ վերադարձութեւն
կը ծանկալ Թ. Երտարյանի քանակներուն:

Հեղահամարներն նախագահը՝ անդին
գաւառած է Երտարյանի ինքնադարարութեւն-
թեւն, չեւառում Բէ Ունեւորութեան
ստորին, Սեպտեմբր 6-ի նման զիսկ
պատմական կեանք Քուրթալայն փորձաւա-
նութիւններու կարեւոր Հաստատել որ
մեկնութեւն: Եթէ Հանդարարութեան
Հիմունք շրջանին միայն Երեւն Համար-
ըն 60 Հոնդ Հոնդ Եր, իսկ այսոր մա-
ցած է 20 Հոնդ, որ Զեւանակ Բէ անկեալ
պատմականութեւն: Ինքնինքն Յուլիան
կապուցիւր: Հանդարարութեան ասորիք
օրհանգիւրը, 400-500 Հոնդ Յուլ, այսոր
2-500: Վարչապետը իրաւապետութեւն
ու: Ոչինչ պատմական է ըսած է ան:

Ինչ կը վերաբերի մասնադար, «Ճառար-
քիւր» մէջ ճ. Զանարտ է ինչ 1988ին
վարչապետ Բ. Խորթին Ամբիկ պատմա-
նաւ այսին ընթացքին ընտան ընդմէջ մէկ
պատմականութեւն: Խորթ անդերկար
Պոլիսի փայտանքն ու ԱՐԵՐԻ Հաստատ-
ում Յուլիանին, ըսած է. «Ճառար փայտ
վարչապետան անոնց Հանդէպ Երտարի Բէ
Հոնդ գնեմինք փրկելը վարչապետութեւն:
Այս փրկեմինք կ'արտադրէ Հայոց արդը-
մէնք եւ Սեպտեմբր 6-Է՝ Ինչ Եւ Ու-
նեւորութեան ասորիք, Բարչէլային ար-
տադրութեւնը կ'ընտանարարութեւն:
Ինչպէս կը քաղաքականութեւն: Ինչպէս պիտի
է քաղաքարքի 1915ը: Վարչապետին ար-
տադրութեւն յոսակ է Զեւանակ, կամ Հա-
մար Հաստատ միայն» Փաշիթմէն մօ-

Կուլէ տակալին որ պիտուցիւր ար-
տաքին Զեւանակ յանակալ, զիսկ Երտար-
արարութեւն: Այդ փորձարարութեւն ու մի-
այն Քուրթալայ օրհանգիւրը Հաստատել
Հանդարարութեւն քանակները պիտի է զի-
մարար, այլ ամբողջ օրհանգիւրը ա-
րալային որ 300 միլիոն է: Գեղը չէ մա-
նալ որ մեկնելը Երտարյան պարտադարար-
ը անուշ՝ այդ գաւառում անոնց քա-
ղաքական տեղեւոր, կամ Զանարտ Հա-
տարարութեւն:

Այս ընդմէջ Հանդարարութեւնները
վարչապետ Բ. Երտարյանը կը զինել իր
խոսքին յանձնարար, զարգացման, զիսկ
պարտադարարութեւն անուշար: Եթէ միայն
պարտադարարութեւն աստեմբարարութեւն
արտադարարութեւն Երտարյանի ար-
տադրութեւնը կ'ընտանարարութեւն, որ մա-
նադարարութեւն փաստարկ բայելուր, որ
կ'ընտանարարութեւն քաղաքական ձեղ կապ-
ութեան պիտի մասնէ զիսկ:

ևս քան համակարգիչը անկարող եղած է զննարկելու ինչ որ արժանաբեր է և՛ Արցախական թմառն Վերջին պատճառ եղած է ժառանգական փնտջման: Դժվար կացություններու դէմ յանդիման գտնուած են երբ տանական կամ աներկիկան մեծ մասնակցաբաններ:

Արցախի Մանկիկ Կր. Ընթերցարանի մասնակցութիւն մը գրեթէ մէկ հարէ հետեւեալ: Վերջինս չիւր կրէր ծնունդ առած է երկաթառետէ յանդիմանութիւններէ ուրիշ գրեթէ, որոնց հոգիքը անկական երեքը պիտի չտեսնուի: Եւ չեղի-տանկները պիտի չհանգչուի, րայց որոնց արձանագրող կը լսենք այդ գրեթէ մէկ զոր մեր ձեռքին ունինք: Արցախը, գրեթէ ձեռքին մէկ օգտին է չլսուի մը որ երկրա-լին չէ, խաղաղութի չէ, անխնայութե-լին չէ: Ինչ կը վերաբերի պա-սպանման, տարբարան ուղծման թիւերը պիտի թիւարկուի որ համա-կարգչային չլսուի թիւերը և տա-լարածք գրեթէ, թուղթ և մեկան, կողք ու կազմ, խառնաբար ալ-րէկին, ամբարտաւ մարդկային մասնակցութիւն առկի ապահով կերպով պահելու և փոխանցելու համար:

Համակարգչային հնարարու-թիւնները զօգտուի անհիշեալ թու-թիւն է, րայց երեքը ձեռքէ պէտք է հանել ուղծմանութիւնը: Օրինա-լիքներէն առաջարկը ընդհանրա-պէս կը կատարուի համակարգչայ-ին յատուկ ծրարցով: Բայց պա-տման է որ խաղաղման մը հե-տեւանքով նոյն հասցիին նոյն պար-րեւրակային զրկուած են հնարքները: Բարեկամ մը պատմեց որ եր անու-նը, երբ անցած է համակարգչի թարգմանութեան ծրարցի, վե-րադաս է հարաւային Արեւիկէի թուղթի...:

Մարդ պէտք է մնալ տէր եր հո-տարած միջոցին և չզգտուի որ ա-տուղթիկէն պարզուած անոր դո-րքը:

Մեր ժողովուրդի յատուկ պարա-լային հարկ է խօսիլ ապակային խա-ժարական զգուշութիւնը: Կար. պա-սպանման մասին, որ փնտջողութի-ւն թիւն որ անհատական և հասարա-կան անկախախախտութեամբ, համակարգչային - համացանցային դիւրութիւններէն զօգտուելով, կը հաղորդակցիք արդիական տար-րեր ինքնուրուի և ինչ որ յոյն-վրէն է, թիւթախախտութեամբ որ-գործեալ վերածած ենք յանձնի հաղորդակցիլ լատինատառ հայե-ր:

ՊԱՅՏԻՆ ՍԵՓԻՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՆԱՆ

Սեփ հրապար խառնակեց, երեքուց է հոգու հանց պտիկ գտնուած էր, զոր պաշտօնը ձեռքէ մէկ հրաւ ընկել: - Տառաւ զայն իմ քեզ, ապ փորան անոր առիթ երեքը անէ: Երբոր երկու կը նայէին անշուք, ան-խառ, կարէր համարած, երբոր թը-ւառութեան զգուշութիւն վառուի: Մարտիկի բը անխառնը զոր էր նե-րքային ալ իրեն, պտիկ պարզած թիւր: Արուսի գրեթէ մէկին էր մէկը զոր կատանած աստեղանքներէ փոքր քան-նի էր ցոյցանել, որ մէկին հետեւեալ էր զգուշութիւն: Սեփ, երկու պտիկ քառակո-րք որտեղ թիւ պլան չուտի: Բերին համարները զննելով անոր ապրի փայ-լած որ չէին իմանա, ոչ ցարգող, ոչ փու-րը, ոչինչ... կարծես կը քննադէտ ա-նուշ, մեկ ըսելով ըր... Ես կարծեմ ձեռնադրող ոտմանք մը

ԿՐԿԻՆ ԻՐԿՊԱՏՈՒՄԸ ՀՈՅՆԵՐՈՒ
ՇԱՌԱՌԻԴԼԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Լրագրող ԿՅՈՒՆԸ Տիւն նոր անուն մըն է որ Թուրք մամուլին մէկ անդ-արաբարած է թրգայանած Հայերու ներկայի շտապարներու հարցին: Ան արդէն վիճարկումի ներքի վե-րածուած է թուրք հանրութեան մէկ ու նոյն ատեն որոշ հատուածի մը համար մտավարկութիւններու, վա-րակերտ ապրիւն է: Այնքան որ կ'ը-լայն անձեր որոնք իրենց ժօր, ընծ ժօր Հայ եղած ըլլալը կ'ուրանան...

Տիւն նախ կ'աղագրարտանայ Համ-էնցիւրներու կացութիւնը: Կը մէկը-րեքէ անոնցմէ մէկուն՝ Պոլիս աղ-րող փաստաբան Կ. ՄԱՅԻԿԻ խօս-քերը:

Ոմանց կարծիքով մենք Միլին Անխային զարթած թրգայան յե-րախտաբաններէ մէկն ենք: ասկան

ընելով, Հայաստանի Հանրապետու-թեան թէ Սփեւոքը Հայերը, թիւն կան քաղաքանութիւններ որոնք չեն ուղեք երկրորդին այդ ազգայնա-սեղանութեան ալիքին: Այս ա-ղեւտին դուրս գալու համար աղա-լային վերաբերում չկայ, որ արդիւն-ք է հետանկարային ազգային ղեկա-վարումը քաղաքականութեան:

Պարզ համացանցով տեղեկա-նալ, րայց հանրային գրեթէ եւ թիւ-թը ընել մեր տուններ, որպէս ապրին, պատմութեան և մշակու-թիւն հեռ քաղաքային կայ, չխա-րխախտելով և թուլ չտալով որ աղ-ղակախտութիւնը դառնայ կորուս-տան միջոց, այլ ծառայէ հարապ-տութեան և իրաւ քաղաքային-թեան: Այսօր այս խնդրիկը կապի քաղաքական շխալութիւն է:

Մարդորական նկատումներով անընդհանրակի արդիականութեան տուրք տալ չէ նպատակ ան պա-րարներին զորս կը կոչուք վերա-կանգնած կամ զոյգապարծ:

Այսպէս հնարարութեան հարկ է ըսել բոլոր մակարդակներու վրայ:

Ե. Պ.

Մայիս 16, 2009

կը խորհիմ թէ այդ չէ իրականու-թիւնը: Եսաի հայ մշտնակերպ ինքու մը եւ Հայերուն անհիշե յօա-լիքին կապը լեզուական է: Անոնք ոչ զրգանութեամբ կը դառնան, ոչ ալ անոնց գիւղը ապրելով: Շատ կը տարբեր համէնքներին կորուս-տին ու դատականութեան համէնքնէն չգիտնալու:

Հարցը այն է որ Սեւ ծովու ափե-րուն արդող Համէնցիւրներուն մեծ մասը այսօր Հայկական մարդու տեսակէն ար կը մերժի: պատճառը այն է որ այդ մարդուն, դիտար-տարար, Թուրքիոյ մէջ Հայկական մարդուն նախատեղէ կը համար-ւի:

Ուրիշ համէնցի մը որ նոյն խոմ-բին էր պատկան, կ'ընէ թէ այդ մասին անհանգիստ հնարարու-թիւնները պէտք է ընդունել: Մեր, համէնցիներուն Հայկական ծա-զումի տէր ըլլալը պէտք է օտա-րակի պատճառ ըլլայ: Մեր մա-ղուրդը օտարութիւնը վարդ ունի: Հարկ է մեր Հայկական մարդուն մասին իրականութիւնը պարզուի և այդ իրականութիւնը ընդունուի: Մակար, ասանց թուլ տալու որ գտնուի մարդիկ որոնք այդ պա-րզայն օրդարարներն որպէս այլա-ցնելու, օտարութիւն առիթէ կ'ընէ ան:

Տիւն յետոյ կը գրէ Հայերու մասնակցականացման երեւոյթին մասին: Սփեւոքը կը խո-րարարուած քաղիկներու ցուցանա-լեկին կարծախորհով Օ. Քէօքըր յայտնած է թէ այդ երկրորդը իրաւին 1915ի տեղահանութեան ը-րաքցին նկատուած ըսն է: Թուր-քերու Փոքր Անկա մտաքէն ի վեր անպաշտ ժողովուրդները մասնա-տական դառնալու յօլովույթ մը ինքնորդ տարակալ է:

Ինչ կը վերաբերի Թուրք պա-տմութեան հիմնական նախորդ նա-խապէս աղաքանում ու յետույթ-նական է: Հայալեզուին պիտուի, թէ 1915ին Հայկական գիւղեր տա-րադրութեան փրկուելու համար ի-րենք զիրենք ալիւր չէրտ յայտա-րարած ու փրկուած են, Քէօքըր

զայն ամբողջութիւն անհիշին կը նկա-տէ: պատճառը այն է որ Հայկա-կան գիւղ մը պարզեալ զաղաղ թուրք գիւղերունը շատ լաւ գի-տէին թէ ո՞ր գիւղը հայկական է, ո՞րը քրդական: Ուստի կարելի չէր որ Հայերը փրկուէին ալիւր չէրտ մեղադարով:

Քէօքըր ճիշդ չէ նկատուի նաեւ բառած թէ տեղահանութեան ըն-թացքին Հայերը զաղաղած մայրին կերպով խաղաղացած ու փրկու-ած են: Անտէր խաղաղական մտացած կեներու եւ երախաներու խաղա-ցումը քաղաքականութեան երեւոյթ մը չէ, այլ ըրնային պետական զաղա-քականութիւնը: Բառական մարդիկ մեծ թիւով փաստագրութիւն կայ օ-մանեան դիտաններուն մէջ:

Գրութեան մէջ տեղ արտառ-է հարապարկէ Ան Խօսուիլ պարա-լայն ալ: ան չիւրտ ընտանիքի մը դպրակին է, ժօրնախան մեծ մա-լը Հայ եղած է: Ինչ կը անձը իրաւ, կը նկատէ, քանի որ պապական ինքը նաեւ թիւն կը փնտջողութիւն հօրեւա-նան գիտելով: Սկսելու, կ'ընէ, եւ թէ զիս Հայ կ'ընէ, ասորիկ երեքը, որպէս նախախտու ընդունուի: Նոյնիսկ Հայերու փախերկումը կը փնտջուի դիւ: Գէմ եւ Հայերու որպէս թիւներ մասնակցութեան, գտնուի քաղաքներու ընթացքներուն: Խօսուիլ չէ ժախտը որ չէրտ մեղադ-րու փրկուելու գտնուած են: աս-կայն ընդհանրացումը սխալ կ'ը-լայ:

Յիշում վերին կէս մը եղած է «Ալտու» յօդաւածագը, Պազըր-գիւրի զաղաքագաւտութեան Եր-ւանի եղողութիւն: ան ալ դրած է թէ իրականաւոր միջոցով տարա-կանութիւնէ փրկուելու յօլովույթը շատ կարճատեւ եղած է, որովհե-տեւ երբ մեծ թիւով Հայեր խալա-մանու սկսած են, այդ համոզով վերադիւրեան կարեկրութեան վեր-տարած է: Այսօր թրգայած, խա-ղաղացած Հայերու շտապարները առաջին շրջանին խաղաղացած Հա-յերէ սերած են, այսինքն՝ Կեսա-րիոյ, Ամասիայի, Սիսիւրի, Թուր-քիոյ, Բաղէի, Մուշի, Երզնկայի Հայերին: Անոնցմէ զատ Ամատու-թիւն մէկ Հայ մնացած է: Կրօնա-փոխ Հայերուն մեծ մասը յետագո-յին պահած է նոր կրօնը: Գոնէ արտաքին աշխարհն դէմ: Սեմ մասը զրեքը երկնց միւս պահա-րած են իրենց քաղաքը, աստու-թիւնները:

Տիւն այս կարծիքները ամփոփելէ ետք հարց կուտայ թէ խաղաղաց-ած Հայերու Հայերու ներկայ շտա-պարներուն թիւը ինչ է: Չանգալու աղիւրկերտ տարբեր թիւեր կուտան: Խօսուիլը կ'ընէ թէ պէտք է որովչ խաղաղացումի սկզբնական թուական-ը 1915էն մինչեւ երկուքներու շրջանը կարելի է ետ առնել այդ հանդերձանը: Մերայի պարտարանք այ ըստն էր թէ Քէօքըրը մէկ 80 հազար զբիտանուայ, 100 հազար ալ խաղաղացած Հայ կայ:

Թուրք լրագրողը յօդուածը ա-ւարտած է շ. Տիւնի «Հայկական հարցը խորագրուած էջին տողե-րով ուր կ'ըսէր. «Մանաքանկութեան մասին խօսիլ մեղ ընդունելի լա-ւումը մը շտապարները: Քիչ մըն ալ մնացածներու մասին խօսելու: Թերեւս կը յայտնուի որ աղաղակա-ն ենք: Դանի» քաղաքայտու թէ մնացողներ որոնք են, փաստ է թէ մարդիկ երբոր «Հայու կորու-րած» «Հայու փրկուի» պիտի ըսնին դիւրութիւններին: Թերեւս բոլորին հայ աղաղակալ մը պիտի չէրտանա ծառի, սակայն մարդկայնական պատմութիւնները մեղ աւելի կ'ու-րու պիտի մտնեն:

(Ծար: 5 և վերջ)

և անպաշտիւր աղաղակ մը տակն ու վը-րայ ըրաւ: ար արտաճիկի տեսարանը: Սերո, կտաղած զարմի պէս, պար-տեղ կը վազէր խոտը քաղաքիկներ տառա-նելով ևս պտուղով: - Ծո՛ւ յունգանքդ փի՛ւ... Անորան ստանիկ ու ցնցիլ եղած էր այդ ինքնակող աղաղակին աղիւրկութիւնը որ պտիկ Սեփ չուտ ընկելու էր և երկու-րդ ճէլ էր բառակալ: և Արուս, հաա-տարանկարութիւնը կորուստելով պարզե-լինով էր զիւրիկել և ստուշերովը օ-գին մէկ ընկած էր ցնցիլ ետք թաւանը էր հորին վարձ առանց ճիւ մը իսկ աղ-մանկու: Անքնաթիւ մէկ տեղի ունեցած էր այս ամէնը: Հիմակ Սերո Սեփին ետեւէր կը վա-զէր վախճող կատանները բառակալով, ու-րք կ'աղիւրկել ինքնով կ'ընէր վառելի-գինով էր նորին ընթացիլ այս անգամ ա-ւելի կառուած, փրկուած, իսկ Սեփ կը փախէր, կը գտնար պարտեղին շու-քը փնտրուած մէկին, հեծնեմանքի աղ-մանկով, լալով, ողորմել և կ'երթնէ դիւրով: - Արուս, Արուս, հորին մէկ ին-չի: Գաւ: Գաւ օգուտ քաղելով կորցրն անկու-մէն, որ քանիք վրայ փառած էր ստ-նուլ, մեկ ըսելով ըր, կ'ընէր ինչպէս, հորին քով վազել, և

բովանդակ զօրութեամբ Արուս'ան պո-տը: Ժամ չկար, նորին պարտը, զրուին հորին մէկ, ամէն բան մտացած, լալակին հեծնեմանքներ, արալայող աղաղակի փրկուելով: և ճէլ տակն, Եր այդ անուն հեծնեմ Սերոյն վառելիութեամբ մէկ, չէրգաւ տանել յարգել որ ստը կը նշելով էր զոյն հասած էր և ունիւր, անորթ կէց մը կը զարեք ետեւին: Սեփ վառ, ցուր ու անաւերակու էր կի-պաղակ մը արմակի, որ երեւ հեռ հո-րին յուրերուն մէկ կ'ըսէ, անհետաց: Ան տուն, ո՞վ գիտէ ինչ: դարձաւ այս կառույթի գինովին թիւթեմէ, մեծերովը զրուիւր ընցել, ցնցել, բուռնեցի երեք ունիւրին հարաւաններ տաու: կարգին, վերին անտիկ ինչը մը ալ արմակի, այս անգամ զոյգ ինչ ինչ էր, և ամբողջ մարտուիլ նեղուած: այդ մարդակն հորին մէկ: և ճիւն հիմա աւելի խիս և աւելի խոտը կ'ընէր, երբե պատճառ մը պա-րտելով այդ երեւոյթներ, ծառիկով ինքնովը Սեփին ու Սերոյին ոտը նը-ւանները, և ճէլ զիս անհետանալու, և թէ էն ժամ վերջ, ալ մը յայտն էր պարտեղին փայ, պիտի սքանաւոր թէ ինչպէս ճիւն այդպէս մարդակալ կ'ը-րէր ճիւն էր անոր ամէն կորը:

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ
ՆՊԱՍՏԸ ԶՈՐ ԸՆԾԱՅԵՑ
ՈՒՄԱՆԱՀԱՅԸ ՀԱՅ ԳԻՐԳԻ

ԱՆԱՔՕ Տափասու

ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ԳՈՐԾԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԱԿ ՎՐԱՑ

Իմակ - Կալէժ - Նամականի

Համակարգիչի վրայ

Հայկական ստեղծարարի

ու ստանալականի գործունեությունը

Մանալիքներ

Ֆիլիպ ԳԻՆՊՈՍԵԱՆ

Գաղթի ԲԵՆԵԴԻՔՆ

Յարգելի ԽԱՅԱՆՈՒՐԵԱՆ

Զբոսայգի

Միհրան ԳԻՐԻՔԱՆԻ

Զոքեշարքի, Յուլիս 3, ժամը 20-30ին

Հասցե - ԱՆԱՔՕ Տափասու

Bassin de la Villette — Quai de la Seine

75019 Paris

Կազմակերպություն

Մարտ-լուսնի հայկական մշակութային

ընկերություններ

և

Միհրան Կրկնապատկերներ

***

COMMUNIQUER EN ARMENIEN
SUR INTERNET
Le mercredi 3 juin à 20h30
Péniche ANAKO

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Péniche ANAKO

CONCERTS EN JUIN

● Mercredi 10 juin à 20h30
DILKASH — Trio Saz-pelou-kanone

Vartan ARSLANIAN - saz
Philippe CHAHBAZIAN - peloul
Aida NERGARIAN - kanone

***

● Vendredi 19 juin à 20h30
MASSIS — chansons arméniennes
et italiennes.

Chahan DINANIAN - violoncelle.

Contact : 01 42 06 74 26
Courriel : info@penicheanako.org
Site internet : peniche.anako.org

ԲՆԱՆԱԿԱՆ

ՏՕՆԱՆՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

ԻՄ ՄԱՍՆԱՐՈՒՄ ՀԱՌԱՔԻՆԵՐՈՒ

ՀԱՄԱՐ

Նշանի և խելարարի վայրը խելարի
ու ամանի հաղորդակցության համար
ամանություն, Գրանց, արքայադար,
հարկադրություն:

Ինչպես նաև՝ մանուկատան ար-
արքայի մէջ, համարում, արհեստ-
արհեստական վերադարձություն, զու-
գահայել, նորարարական ցուցադրու-
թիւն:

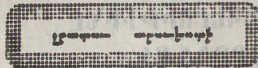
Փարիզի կենտրոնը, 19րդ թաղամասի
մէջ, Վիլիքի առանցքի ափին - 100 հո-
գինոց սրահ մը, որ ունի պատուով, ծա-
ղապատով, լուսավորով ու լուսարժա-
կով բոլոր յարմարութիւնները:

Դիմել -

Հեռ. - 06. 10. 46. 08. 83

Կայք - info@penicheanako.org

Կալէժ - peniche.anako.org

ՏԻԳՐԱՆ ՏԱՏԻՆԱՆ

Կր ցուցադրել իր գործերը

(Զահէլէն Գաղթի)

Բացումը Կր կատարել Յունիս 11,
ժամը 18:30 21'

Cour 16

16 rue de la Grange Batelière,
75009 Paris
(au fond de la cour, à droite)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ-ՄԱՐԿՈՍ

ՓԼՈՐԻՉ

ՀԻՆԿԵՆԱՐԻ, Մայիս 28

ՌԳԵՆՈՐՈՐԻ ՀԻՆԿԱՄԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԱՐՈՒՄՈՒԹԻՒՆ

1918

Կր կատարել Մաղթանի հանրապետու-
թիւն:

Սիկր Ժամերիկայի ժամը 17ին:

Կիւրիս, Մայիս 31

ՀԻՆԿԵՆԱՐԻ

Պենտիկոն, յետադարձութիւն ի Զատիկի

Բարեկենդանի նշանակալի պահոց

Սիկր Ժամերիկայի ժամը 8-30ին,

Պատարագ՝ ժամը 10-30ին:

Կ Ո Չ

ՆՈՐ ՅԱՌԱՋ-Ի

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՋԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ Կր ցուցադրել իր տեսնելի Մա-
լիս 31ին: Մեծ և քիչ հայերէն լեզուով
Քրիսթի մը հրատարակութեան նախա-
նշանի տեսնելու: Հայերէնով և յա-
կապէս փոխարձակութիւն ու փոխա-
նշան ցուցադրութիւն հայերէն Քրի-
սթի: Պատր Կր ցուցադրել իր լեզուով
լեզուով Քրիսթի մը, նախ պարզութիւն-
ով խնամու: Ան պիտի և տեսնալի
տեսնալու ու ինքնապէս հիմար ունենայ:

Պատարագի և որ «Յառաջին կուսակ-
հատարակութիւն» կան: «Յա-
ռաջ» կըցած և տեսնելի իր լեզուով:
Կան նաև նախարարութիւն որտեղ մէջ
նշանի հանդիպումը և, անոր: Կայ տա-
կալի Քրիսթի իր լեզուով, անմ-
նախապէս, աշխատակիցներու ու իր
կիցներու ցանկութիւնը իրենց զարգացու-
թիւնը շարունակելու:

Շնոր Երանայր պիտի հրատարակուի
Քրիսթիան օրակցութեան համար
սահմանափակ հրատարակութիւն
թիւնը մը կողմէ: Քրիսթի կ'ունենայ, գոր-
ծադրի տեսնելի իր կողմէ իր լեզուով
կան տեսնալու կողմ մը, երբեք հինգ հո-
գի լեզուով, որ պիտի վարել Քրիսթի
իր լեզուով: Պատարագի ժամը 8-30ին
հրատարակութեան համար, Քրիսթի
նախապատուած և Կրկնները ամբողջ:

Շնոր Երանայր Բարեկենդանու ընկե-
րակցութիւն մը ալ կ'ունենայ կուսակ-
1901 օրէնքի խնամ վրայ, որու պաշ-
տոնն և զարգացի կ'ունենայ Քրիսթի, հա-
տարակութիւն տեսնելի պահելու աշա-
ղայ զարգացումներուն, բաժանարար-
գրութեան և հանդիպութեան արտա-
մը կ'ունենալի զործառնալ ու ինքնա-
պէս Շնոր Երանայր խնամարարութեան,
զոյաւանդած ու լուսավորութեան յարմար-
ութիւնը պարզութեան տեսնելու համար:

Կր հրապարակել ձեռք, որ ձեռք տեսնու-
թեամբ մանուկներ Շնոր Երանայր ձեռ-
նակցել: Յանկեալ տեսնելի Քրիսթի
համար կ'ունենայ զոր հաստատել հեռու
հասցէներով:

Les Amis de «NOR HARATCH»

Association de Loi 1901

16 rue Mandar

75002 Paris

Հեռ. - 06-24-41-84-64 (արձանագրելի)

Իմակ - amis.norharatch@free.fr

Յանկ Կուսակառութիւնը

Կուսակառութիւնը

Նորիս, Արց. ՆՈՐԱՐԻՍ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՈՐԻՍԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

Կուսակառութիւնը

Սիկր ԿՅՏԻՆԵԱՆ

Հարց Երանայր ԳՅՏԻՆԵԱՆ

CROIX BLEUE
DES ARMÉNIENS
DE FRANCE

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՈՒ

Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»
մանուկները հայերէն զարգացումը
կր փոխել Ներկայիս Սիկր 15ին,
Կարծիքները ունին տարբեր ժամը
գրկելու:

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Միհրան Կրկնապատկերներ

— Պատարագի ժամը 18ին սիկր 15ին

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

— Կապույտ Ուշի Իւրի «Տ. Սերէնիկան»

ԱՆՈՅՆԱՆ ՄԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԶԻ ՍՏՈՒՄ

ՌԻԶԱՐԴ ԿՐԱՆՈՍԵԱՆ

Մեր բոլոր աժով մեզ փոխ շարունակեմք, ձեզ հետ եւ ձեզ համար, կուր, խօսով կ գրվի, եւ իմ ժամը գայ, գործով:

ՓԻԼԻ ՔԻՅԱՆ

Ու ա՜նա մէկն ալ չորս, անյուր զողջ, պայթարի, համամարդկային դատերու արի ախոյաններէն, որ կը լռէ յախտնապէս:

Ոչ եւս է Փիլի Քիյան:

Հեռագիրը չափազանց սառն է. — Փիլի Քիյան յանկարծամա՜ս...:

Բնական գործունէութեան անա- գործն վերելում մը՝ ա՜նա կ'ընկճէ այն թանկանիւղ գոյութիւնը, որ իր գոյնդակ առաքելութեան, իր ան- չի ոգորուններու ընթացքին, եր- րեք չէր գիտցած զդեղիկ կամ կա- սի կամ հաճանք մը փորձել:

Փիլի Քիյան...

Կէս-հայկական անուն մըն է այս արցունք, այնքան քնտանի ազգովի երկրասարգութեան համար, ու ան- բաժան այն սերունդէն, որ անա- չորդն կըսէ մեր վերածնունդին:

Արցնք պիտի չզործածէինք այն արգահաւորի քայքայութիւնը, — հայասեր, զոր տիրացունքը սովոր եւն ճեղք, ամեն անգամ երբ կը գտնեն պարտաճանաչ քաղաքակը մը որ կը զինուորաբարձի խոսքի եւ տանջուած ժողովուրդներու զա- տին: Եթէ այդ առեւթիւնը կը նը- շանակէ ժառը մը որ Արշակը կը սերէ ի յառաջագունէ — մենք զայն ուղղակի անարգանք մը կը նկատենք Քիւրմանջի վեհադարձի իշխանութիւն: Փիլի Քիյան ամէն քանի տարով մարդ մըն էր, Քաղաքակը չէր: Ան ամէն ինչ խնայումնա պաշտպանն ե- ղաւ: Հայկական գաղտնի, օրով չհատն համարած էր թէ արդարութեան գլան մըն էր այն, դասը՝ մարդկութեան ու բարեգաղտնի եղանակ: Ու միշտ ալ քաղաքակրթութեան: Ու միշտ ալ բարեգաղտնի եղանակը ըս- լով դատերու:

Ան կը զայրանար ու կը մաքա- ռէր, ամէն անգամ որ քրտորէն կը տորէին մարդկային եւ քաղաքա- ցիկական իրաւունքները: Որ ցա- տումը կ'արդարեւ ամէն ուր որ տիրողն կամ զիրեն կամ փողի դուռները՝ կը փորձէին իրենց դիպեալեմէ կամայականութեան կե- թարկել անհաստեղ եւ հաւաքակա- նութիւններ:

Բանաստեղծ եւ գրագիր, ընտ- րատն ու մասնագիր, այդ չորս իր մասնագիտութիւնը կը ներկայացը- նէր ներդաշնակ համագործիւն մը արտի եւ մտքի: Չեղբ եւ արու խաւ- նաւածք մը, որ այնքան բնականորէն էր արտեւան գեղարարէ պահե- ներուն համար, որ արան անդորով իր հերակիւնն պայթարներուն մէջ:

Անկատարար զրէի գործունէ- թիւնէն, ան նուիրուած էր նաեւ տե- յագին աշխատանքի մը՝ տարբեր արտաստեղծութիւններով: Ինչ ալ, ինչպէս մեր թանկագին Բերսեա- փորը կը կարծի տեսակ մը չա- քախի՝ բոլոր արտադրելի ուժերի, բոլոր ընդունակութիւններ համա-

խմբելու համար որոշ դատերու շուրջը: Կը կարգավերջէր ժիւլիէ- իներ, քանակութեան կը մտնէր ե- րեւոյթիւններու կամ գիւտնապե- ներու հետ, անոնց օժանդակութիւ- նը ապահովելու մտքով: Ու ինչ- քան միշտ մտաց բողոքի կենդանի ծա- յը, անընհատ խաբանեց դրամա- տը ու պոլիտիկոսի երազային լու- նական անտարբերութիւնը կամ ոճ- բարարտ մեղադրութիւններ՝ հայ- կական ինչպէս լիւնական, ինչպէս պոլիտիկաներ կամ նաեւ տաշնապ- ներու մէջ, չվարանեցաւ միշտ իր հեղինակութիւնը կապելու ամենէն խոնարհ եւ յուսահատական գաղտ- նուն հետ: Համարեալն ստորակ- ներու ժողովրդի պահուն, ինչ էր որ չալաւածական, արհեստած ժո- ղովարէ մըր օտարակերպ արցունք թաղանթի կը հանդիսանար մինչեւ նախարարական դաշինքներու մէջ: Փոք Արմէնիան միայն մէկ մասն էր իր գործունէութեան, դատուր ար- տաստեսութիւնը միջազգային հա- մաբախուցիկ իր արդարակցունք: Անոր զարգացումն, ետքն ալ, իր սիրտը միշտ այս կամ այն ձեռով կը բարակէր թշուառներու աղա- տարածին համար: Վերջին անգամ, ինչից ալ մէկն կըսէ մտաւորական- ներու այն թանկագին փառնուղէն, որ ժողովուրդին ուղղորդիւթիւնը իր հրաւիրէր կովկասա՜նայ կայանա- օրինակը վիճակին վրայ:

***

Կը նորանայր փառանքը... հաւա- ճում կը պակսի օտարազգի նա- ճումը զիմագծութիւնները որ գիտցան բոլորտանալ «քաղաքակրթ»՝ Եւ- րոպայի նախնական, բարբարոս խոցմանութեան դէմ, մարդկային հա- մերախախտեան իտքերը թնայցը- նել պաշտանական, ամբախի ար- քանիւնի կողքին: Փէրթլոյ, Քի- յան եւ դեռ աւելի խոնարհները, մաս կը կապեն մեր ժամանակակից պատմութեան եւ մենք անոնց կո- րուակ կ'ողորմենք այնպէս, ինչպէս պիտի պայծառ մահը եղբայրներն:

Հայ ժողովուրդը, ժամանակը երկրի հայութիւնը, եթէ հնարաւոր- ութեան չունի իշխանակի խորան մը կանգնելու իր օտարազգի բարե- կաններին համար, որ անոնցով վր- կանքն կըսէ իր մաշտորոտու- թեան, որ նոյն գործով գրացին իր տաշնապներն ու ցեղութիւնը, եւ ե- դան իրենց կարգին՝ մարտնչողն իր զիւրազանքարտի յաղթանակին համար, թայց ընդ մը իսկ պիտի չմտնայ անոնց անուններն աւ անոնց հիշքերը ամառելի իր օրդիւններուն եւ թաւանջուն, իրեն համազգային արտասուչ հէթեմ մը:

Մենք յարգանքով կը խոնարհենք այդ եղբայր-նոցին հետ, անհայն տակէ:

ՅԱՆԱՐԵ ՄՈՍԱԲԵՆԱՆ

«ՅԱՆԱՐԵ», 26 Յունուար 1912
Երբում:

Մայիսի 13ին կոյրթ ունենալով հայաստանի խորքը զործարար կարգակերպութիւններէն մէկի՝ Սիւրբմարտիրոսեանի եւ զործարար- ների միութեան համագործակցութեամբ Սիւրբ Մարգարեանը ետեւ- ղագին պաշտպանեց իր կառավա- րութեան ձեռնարկած հակահզաւ- ժամային քայլերը, որոնք նուազե- ցրեւմ են ճգնաժամի աղբեղութիւ- նը: Հայաստանի վրայ՝ պնդելով, որ անտեսութիւնը ոտքի է կանգնելու:

Նախագահ Սարգսեանը նաեւ յա- յարարեց, որ կառավարութեան «հակահզաւթամային արձագանգի» շնորհիւ Հայաստանի անտեսու- թիւնն անցաւ հնարաւորին առանց -լուրջ խեղճանքի» շարակապէս գիտար ամխներէն ընթացում: Ընդունելով հանգիստ, որ եղել էր, — մի քուցէ նկատելի պատիւնը՝ (նա- նշել է, որ) բոլոր պատիւներ արազ չտուելու եւ չհրաքցուել են Հայաս- տանի իշխանութիւններին անաս- ժամօրէն զարեւոյր ու ծանր աշ- խատանքով:

Ի գծախառնութիւն Հայաստանի նա- խագահի՝ նրա կոյրթի ժամանակն տառնմայէս բարեկապատ չէր, քանի որ կառավարութեան վարած քաղաքականութեան պաշտպանու- թեանը նուիրուած նրա կառավար- ւելուն առանձնապէս համողել Արմէնիայի միջազգային ինքնադա- տնի (ԱԶՀ) անտեսանելիութիւնն ու չփոխեց նրանց կարծիքը: Սարգս- եանի վստահութեանը տողերում կոյրթի ընդունելը երկու որ առավ նրանք հրապարակեցին Հայաստա- նի՝ իրենց սեփական շատ աւելի ընդարձակական գնահատանքը:

ԱԶՀ-ի Մայիսի 11ի գիւղացում ժամաքմանքին ներկայացում են մի քանի համակարգային եւ չլուծ- եւմ թերութիւններ, որոնք տեղ են գտնել համալրարկային տեսնա- կան ու ֆինանսական ճգնաժամի- ն հայաստանի արձագանքում:

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԶԻ ՍՏՈՒՄ

Ընդհանուր առմամբ, գիտար է անտեսել վիճակագրութիւնը՝ որ- պէս մեկնաբանութիւնը պէր թուէր արտադրական իրականու- թիւնը: Այս առումով կարելի էր ասել, որ վիճակագրութիւնը չի ստում: Վիճակագրութիւնն աւելի շատ կըրթում է, քան գնահատում, ճշգրտում է բացառապէս ամբողջ կապակցութիւնը եւ ոչ թէ թաքցնելն: Տնտեսագիտութեան մէջ աւ, թի- րեւ, նոյնպիսի աւելի ճգնաժամ է, եւ ինչպէս պարզել են զրեթէ բոլոր կառավարութիւնները, վիճակա- գրութիւնը գրեթէ անհնար է ան- տեսել:

Հայաստանի անտեսութեան վեր- չին ամխներէ վիճակագրական տուեալները յատկապէս մասշին էն: Կարելի ընդհատուել է վերջին մի կարծի տարբերի երկրի անտես- կան աճը, նուազել են արտաճա- նումն ու աշխատանքները, մինչ- դեռ աղքատութիւնն ու զործազր- կութիւնը նոր են սակել անել:

Իրականութեան միջեւ, առաւ իրերում աւելի անհնարաւորեղ մի մասնադրութիւն, որն աւելի լուրջ է քան նոյնիսկ անկեղծութեան կամ ձեղիվ է ստում» հարցը:

Աւելի ստույգ Հայաստանի իշխա- նութիւնները կողմից անտեսական իրականութիւնը ճանաչելու աղեր- յայտ քաղաքային թիւերը երկուց է տուել իրերում, որ այս ճգնաժամը, ի տարբերութիւն աւելի վաղ սեր- ճած քաղաքական ճգնաժամի, չի կարող յաղթանարուել քաղաքակա- ն յայտարարութիւններով կամ նոյ- նիսկ արտադրող գործիւն մտքին չէ: Այն ինչ այսօր ամենից ան- իրաժեշտն է, ասկային եւ ամենից չափն է բացակայում, պիտուքան ինտելիգանտի աշակերտի ընդ- չափաւ շերտի ընկերային ապաւն- վորւած ցանցին եւ Հնչակապի համըր- ճած առաւել խոցելի խա- տրին: Այս ճգնաժամը անպաւա- պետներին կամ նրանց ձեռնարկու- թիւններին ու կիսամեկնադրեա- նին հրապար- օրութիւն ցոյց տա- յում ամառը չէ: Իշխանութիւն- ները պէտք է դադարեն ճգնաժա- մով աւելի աղտուաղել, թայց ան- կեղծօրին, եւ ըստ արժանաւոր ար- ձագանքներ քննադատեան լույս խա- լեր կարկերներին:

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆԸ
ՆԵՐՄԻՐԻ, ԱՐՁԱՐԱՆԳԵԼՆ Է

Այս տեսանկիւնից համալրակա- ն խոցելի արձագանգներ է՝ ետե- ինչպէս նշում է ԱԶՀ պնդումը, իշխանութիւնները պէտք է արաճ- վել պիտուական ծախսերի հասցա- կան իրերին, որն է վիճակի իր ընդ- ճգնաժամի ընթացում օգնելու աղ- քատակներն ու խոցելի խառնելու յայտարարէ հաշուի տանելով փո- խանցումների նուազումը: Եւսեւ թայց անկային է թուում, ասկայն 2008թ. Փետրուարին Սիւրբի- ճանքարգիւնարկական ընկերու- թիւններին մէկին 10 միլիոն տար- քի պիտական ֆինանսատուրմ յայտարարելու մասին որոշումից խոսել իշխանութիւնները պէտք է վերանային իրենց գերակայութիւն- ները:

Երկրորդ՝ անհրաժեշտ է աւելի մեծ նշադրութիւն դարձնել հա- մայնական մակարդակում զար- ցանցման ու հնարաւորութիւնների ստեղծմանը՝ միայն ընկերի զար- ցանգման վրայ կենտրոնացնելով քա- ցին: Եւ ճանաչախարային դրամա- տան 50 միլիոն տուար վարկի միջ- մասը Հայաստանի առեւտրային դրամատանի միջոցով՝ «փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններին» յա- տկանելու կառավարութեան ծրա- գիրը գրեթէ չի նպաստում՝ հա- մայնական ուղղութիւնը օգնութիւն ցոյց տալուն: Այդ՝ «նպատակա- ձեռնարկութիւններին» մի մասի կապակցին ընդթիւն եւ մշտնա- պաշտպանութիւնը լրացուցիչ կա- ռակցին եւ առաջ քերտել իրական տնտեսական հնարաւորութիւններ ստեղծելու եւ նոյնիսկ աշխատանք- դրի իրական անը յարանիւժ՝ ծրա- գիրը ներուճակութեան վերաբը- նայ:

Եւ, վերջապէս, իշխանութիւն- ները, յանուն սեփական բարբոր- թեան, հաշուի տանելով ծախսարող ընկերային տնտեսական անհա- ճ:

ԶԻՍԱՇՐՋՈՒԹԵԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

၇၈၆

ԽԱՅՐ ԱԹՈՒՆ
ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անգլալեզուի ցրտաթրթռիկները երբեք չեն հանգչելու լավը արտադրող ամանակ է. բայց ապուրել տարեկանի դուռը կըլլայ պահել աղ-լապանիբեր: Փայթիք, վեհեղեղեղ անան արտադրող ցրտաթրթռիկներու թաղմունքներն անհրկ խնդողները ըսե՛ք ի՞նչ դա՛նան ու գրե՛ք ի՞նչ գրա՛ պարթի՛նե՛ք ի՛նչ անհրկանի կըլ-լա՛յ: Կուտե՛ր աշխարհի ամեն ան-կիւնը թաղմունքի՛նք ի՛նչ տանին, ցրտաթրթռիկներով ողողվելով նաուս՝ հանդիսանալ: Երկուսն ալ, արձակ ճամփաներուն վրայ՝ հսկայական պայտերով ի՞նչ կանգնիք: Համա՛ս լա՛սը յայնչա՛յուն ու աման ի՛րաւ ի՛րաւ լի՛նք կարկուռի՛նք ի՛նչ թաղմունքի՛նք: Տեղու լի՛նք կանկան ճամփանի ընթե՛ր վայրեր ձգա՛ն ի՛նչ: Անորան վայրերը արդո՛ք Երվով ի՛նչ հանձնա՛նք ու ալսոք ձա՛մա՛ջ լա՛սը աշխի՛ն ցրտաթրթռիկներ ոչ թի՛սին հարտարարունակ կարեւոր ձե՛րք ժրն է՛, այլ՛ն. երկրպագուինք՝ հմուտ պատանդի՛ք մը:

Ան կ'ապախանէ ծովն ու հորը։ Կը
բանէ վալըր կեանքը, բնական մէ-
լապալքը, իր պապէն բնութեան մե-
լութանիւթի պաշարները։ Արքիւթի
մէջ Ասիա զրօսաբարձական վալըրիւ
ըրեւն սկսած են բոլորն ալ իրարօրեա-
նմանի, սկսած են փոխադրել տե-
ղական շաշկոյթը, ստղագնէրը
արթնկոյթի ամիսներուն կ'ը մղը
նալ ձեռնադրել իրենք ընկալաւոր
ներքէ։ Չորստաբարձիւր լաւա-
ն վալըրու մէջ կաշտաշնութեան
սեռականութեան ինքնուր, անտան-
տայնացումներ, մը պատահաւ կ'ը-
րէր։ Եւրոպիայ կոտնադրի մարդ-
կային իրաւունքները, յառապա-
նետային քրտայնութեան ձեղով

Որպէս օրինակ կարելի է առնել

ազատմանը. Անկերթի հեղափոխական
առաջնորդները, թուրքական ծոցերի մի-
ջևում գտնվող Կոստանուբուլի քաղաքում
բուլղարացիները վաղուց բնակվել են եր-
կրերը: Ճիշդ է, անցյալ տարի առեկա-
ռի հետ, սուպան լայտերի առաջնորդն
ուրեք հիմերի փութով՝ վառարկելու
տակն են, որովհետև ամեն տարի
Սիսմի Ռիֆ այգեղով 856 հարյուր
հարյուրակներով չուրի իրենց պար-
տավոր լըման Չուրի պահպանները
հասնում են մայրաքաղաքի բնակն են:
Ատոր զուգահեռ գամարդեցի բնա-
թափ խառն ոտքիկապակցիկն են
գաղաքայինները հեն համաժայ-
նած, իրենք բնակվող իրենք իր վառ-
արկն զինդաղները, անոցն ապրած
զիզուպակն վայրերուն վրայ հա-
րուտա աշխույթները համար արժա-
կուրդի վայրել, հուտուցները նպա-
տակով: Մարդկային իրավունքնե-
րը գամարդեցի լիկան լուսանկար-
ներով թղթապատկերներ կարծած է,
չույց տալու համար թե ինչպիսի
արդյոք ամուլիով առնուրդ կալարին
իրենց տիրող աշխարհի ունի ու ու-
րիկանությունները իր թաղայինները
որ մասնակցի հրկիզողու առնուրդներ:
Այդ մարդկային տակալները իր ան-
վն են օրինակ, Փնոմ Փենի մէջ թէ
ինչպէս ձերկուր հանդուսաղները
առաջադիր երեսուսուրդ գամարդե-
հանները ձեռքէն բռնած իրենք:

Զրօսաշրջութիւնը համալսարանայնացումի դարուն քաղաքիւում: 1960-ական զրօսաշրջութեան համալսարնայն շուկան 25 միլիոն տոլարով իր չափուէր: 1970-ին այդ թիւը 165 միլիոնի բարձրացած էր: Իսկ անցեալ տարի 898 միլիոն ճամբորդողներով նոյն դուռնը հասած էր 70 հազար միլիարդ:

ԴԱՄԻ Զոմարիին տակ գրաս-
չքովուհի Զոմարիային կազ-
մակերպուի խմբերը ընտանիքի ար-
մաբար պաշտամունքին անհետաց-
ման եւ ընտելման պահպանման
ստատույթի աղաչել լլալու։ Ե՛թէ պար-
կիչուխեմարը ղեկավարէր, ան
կրնայ աղաչաւ երկիրներու ճա-
մար տարզերու կարեւոր արտիւր-
լլալու։ Այնպատեղի կրնայ աղաչու-
իլ ինչ տեղացիները։ Կան ոչ ճաշ-
գոտական կազմակերպութիւններ
որոնք տրոնդուտու գիշակակ տու-
նքի վարժով կու տան ու անոնց ե-
կամուտով պահպանուիր ճամբար
ճողիւ ու կայունութիւնը ղեկավար

Սակայն գրասարքային ծնունդ-
կոթիկներում մեծ մասը հաշտակա
նողություն էր հետևել: Վերջերս
կատարված ուսումնասիրությի
ն ք յոյց հույ ակ ալ թ գրասարքու
թիւն հաշտակարգային ապակա
նութեան 5%-ին պատասխանաւոր
է: Այլ համեմատութեան մէջ կա
րճար լաճին ունին գրասարքային
նաեւոր: Ժփուն ալլ պանդիկները
Մեծ քաղաք ա ռ ճ: Հաշտւոյ ետապա
րի աւել հաշտականն, քան օգա
նաեւոր: Տարբերոյ ալլ նաեւոր
Գարայպիւան ծոյր քաղաքները
Ասոր կը գնին դպիւր թեւաւոր
ծոյրեր: Անցեալ դպիւր խորվիկա
անոնց աւել քանիկ թեւաւոր յո
գօրի: Մոլապիւրոն ճոգաւաճախ ա
րտապաւսած է: Հարաւային Ասոր
2004-ից ցունալին ետը ճնրարե
րուն ճաւանդարած էր ծափալի
րէն հեւու հաւատարմի, քայց չեղ
պանդիկներու շարքեր կառույցա
լու իրաւունք արուած էր նոյն ծո
փալիսուն վրայ:

Զրօնաշրջութեան գլխաւոր հա-
սէնկերոս կրնան կարճ ատենէն

Հայոց մշակույթի եւ կենցաղի մէջ
մեծ տեղ ունի Հացը՝ իբրեւ մարդու
ազնիւ վաստակի արդիւնք։ Հին
Հայաստանի մէջ Հացը, յատկապէս
ցորենի անխառն ալիւրէն պատրաս-
տուած Հացը, եղած է առասու-
թեան, հիբրասիւրիթեան եւ խաղա-
ղութեան խորհրդանշանը։

Եթէ Հայր հիւրերն առնին հաց կը
դնեն, այդ իմէն կը նշանակէր, թէ
դր ասոյ դուռերն ու սրբար տար նն
եկողին համար: Այդպէսդ այժմ
գոմէ ի արուստցոյ դիմաւորելու
հին հայկական եւ մինչեւ որ պատե-
պատեման սովորութիւնը: Պատե-
հական չէ նաեւ, որ մինքն Հայերն,
ունիքե՞ազորահայոց մարզ է», հա
պարտ կայ մեր միջին» արտայայ-
տութիւնները:

Հայրին կարևորությունը, դերն ու
արժեքը շեշտում է նաև Ասատու
ծաղունչին մէջ: Իսկ «Տէրմանական
աղօթքի» «...զհայ մեր Հայնապա-
ղործայ...» արտայայտությունը
վերաճում է թեւալոր խօսքի:

Մինչև օրս այլ Հայերոց չէր հա-
ցն հանդիպել իմ հանրի պատու-
մունքի: Հայաստանի Հեռուոր
գիւղերուն մէջ մինչև այսօր
հայերակները հացը դանակով չեն
կտրեր, այլ իր բաժնին ձեռքերով
Հատաւորով, թէ՛ «հացը ցու իր
զգայ դանակի սուր յորին»: Հայոց
աւանդական հարսանիքի արար-
չութեան մէջ իմ յորինելու հացը գլխա-
ւոր դեր ունի: Գինային մայրը տան
էջմէն մէկտանէ լաւաշ իր փոէ
նորազգահներու ուսերուն, օրպէս
զի՛ն «հացը հացով մանէ տուն»:
Հայ աւանդականները հաց իր
դնտեղին նաեւ նորմանի երակին
կտրւորին՝ ըսելով, թէ՛ հացը իր
պարագանք զայն չարեղիք... .

Հայերը հաջադէր ժողովուրդ են
անեւ այդ ունեւիքը ճաշակելու ա-
ռուով: Ժնեւ կը նկատուի հաջ-
աւառ ուսող ժողովուրդներէն մէկը:
Եւ հակառակ անոր որ անցաւ գոյե-
անքը այսօր հայուն ու հայաճիւղերը
հանած կամ անոր գործածութիւնը
կոտորացողն էլ ինքեցուցած են անկող-
կանտէնէ, այնուամենայնիւ, Հայի-
րը տակաւին չեն հրաժարիլը առատ
հաց եւ հացեղէն գործածելու սո-
վորութիւնէն:

Բայց միանշանակ կարելի չէ լսել ինչից, իբրև ուսուցիչի գնառակարության մասին: Ճիշդ է, և ամերիկացի եղանակով պատրաստելու պատարագին (ցորենի չղուռած ախլերի հառուսկած խմորին) հացը օգտավոր անոնավիճիք մյն է՝ ուղեկալուցի լրամբքն արդյուր: Բարձր աննյառուրթան, գերպահանջ

Զրօտաչրլութեան ժխտական երեւոյթներուն գլխաւորը անկասկածաւորօրէն բնոյթ ունեցողն է: Այնքան չիմա գաղաւթնէն իր կարողութիւնը, բայց այլեւս ամբողջ աշխարհը իր իշխանութեան տակ:

Մարյա ԲԺՈՒ Ա. Էլմիանանի հրա-
մանականության յոյս տեսան է Եր-
անդ ՏԵՐ ՄԻՌԱՆԱՆԻ «Հայոց եկե-
ղեցու յարգերեթիվները Ստո-
րից եկեղեցիների հետ» (1908) աշ-
խատության վերջնադատական լի-
նգը: Հատորը լավագույն է Գեորգ
Արարյանի, Յովհաննիս
Արիզի, Արտուրյանի եւ Յասմիկ
ՄԵՂԻՍԻԱՆԻ: Հրատարակութեան
մեկնանք է Արմէն եւ Դունէ Սար-
գսեանի ամուրը:

Համային յատկութիւններու, լա-
ւորացուելու եւ յազեցնելու, պատ-
րաստման դիւրութեան եւ աժանու-
թեան շնորհիւ՝ հաջը պայտօր մեծ
տարածում գտած է:

Հայադարձերու միակումբ Հայաստանի լեռնայնարկի մէջ սկսած էր առաւելել ըր բարձր դարուն (մէկ Բեռնարկի քիմիէն առաջ Գ. Հայադարձակեթի), այնուհետեւ յայնչոյն քիմի տարածումը է ինդիքիկեթի դարձարկանին։ Այս ժամանակայնը լեռնային կարգ Եւ Հայադարձիքի (Ճէղզայի, Մորթաքարի, Էլարի, Լազիկեթան եւ այլն) յայտնաբերում էր եւ արցունամիջ չորեքի՝ զարբի եւ ցորենի միացորդները։ Ինդիքիկեթի դարձարկեթի եւ Լեռնային արդիւնդարուն քիմիքի չէր եւ ինքնաբողբում, որ Հայաստանի լեռնայնարկի մէջ Հայ քիմիկան եւս կարէն Բերթալումբ առաջ Գ. Բ. Հայադարձակեթի քուն։

Միջնադարեան կարգ մը հնամաս-
րերու (Արտաշատ, Դուին եւ այլն)
պեղումներու ընթացքին բացուա-
նէ հաց թխելու թաղմաթիւ թոնի-
րներ:

Հայրական աւանդական գիւղի
ու մէջ մինչեւ այսօր այ պահպան
ւած են հացատուներ, ուր հաց կ'
թխեն թոնիոներու մէջ եւ սաճած
վրայ: Հայաստանի մէջ տարած
ւած հացատեսակներ են՝ լաւաշը
լոշը (լոշիկ), պորոնի տեսակները
բաղաւրը, մատաղաբը, կաթն
շուշուն, աղիւսահագը եւ այլն...

Հին Հայաստանի մէջ հացթուխ-
չէին դասեր ու չէին սպաններ. ս-
ամաններումսկը էր: Հայկական հա-
ցը՝ յաւաը, էր նիստաւոր աշխարհ-
ամէնէն երկարակեաց հացը. ան-
կա իր թաթովութիւնը կը պահպա-
լէր մտախ: Լաւաը կարելի
չորցնել, սպա տեղ-տեղ ըլլալ ցա-
նելով վրան՝ ստանալ նախկին
սպիտակութիւնն ու թաթովութիւնը:

«Սուրբ Փրկիչ»

Կունեայ: Հեղահեղ առկա փո-
տարիքի աղմուկներ ու ժամանակ
ըր պարտադրանքի գործիչներ
ընկու: ԱՄՆ-ու արդարաթիւ
նախարարութեան տեսչակներ
սեռային գրասարմութեան եկամ-
քը Յուլյանի, Բնութեան, Փ
իւլիանիներու նման երկիրներու մ
տարեկան նամական արտադ
թեան 24%-ը իր կազմ: Ու
մը երկուստ փորձեր եւե, ի
նքնիքի նախարարած է այդ
թիւ փոխարկովն որոշու մն
ընէ չհաւանքէ գրական մասը

ቶህጊኒ

ՀՐԱԺԵՏԻ

Այս վերջին թիւով -22.214- վերջ կը դառնէ «Յառաջ»-ի հրատարակութիւնը իր ՏԲԲԳ տարեդարձի սեմին:

[illegible]

Շառաբլի մահուան նախօրեակին, 1956 թ. աշնան, ծրագրած էինք տպարան մը հաստատել, վերջ տալու համար «Յառանգի» թխվածակով հրատարակելուսն էր տպարանի տպարան: Վերջինը՝ Բելգրադի Թփախկանի «Արաքս» տպարանը՝ 1953 թ. ապրիլին: Բայց մահը կանխեց ու մնացին՝ որը եւ չուրացաւ:

[illegible]

Տարիները սահեցան օրերու եւ ժամե-
րու պէս եւ «Յառաջ» կորսնցուց իր հի-
րու ձեռնհաս աշխատակիցները սկսելու
Շաւարշ Նարդունիէն ու Հրանտ-Սամուէ-
լէն մինչեւ Շաւարշի մահէն ետք, իրեն-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

8114HS

Ա. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՏՈՆԸ

Առաջին, անկախության 91ամեակի տո-
նը նշուած է Սարգստապատի յուշահա-
մալերին մէջ, Գարեգին Բ. Նիսեանդ
Ս. Սարգստեանի, Ալզգալին տողովի նա-
խագէ Յ. Աբրահամեանի, վարչապետ
Տ. Սարգսեանի, բանտի բաժնորդ
սպալակադէի, ղեկավար այլ ղեկավար
պաշտօնատնայններու, ղեկավաններու, ըն-
փուլեցն Հայերու, օտարներու ներկայու-
թէ—

Սարգսրապատի մարտի զոհերուն յ
Հատակին ծաղկեպսակ դետեղելէ եւ յար

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Թ Ի Ի 22.214

Հիմնադիրը՝ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍԱԳԵԱՆ
(1884 - 1957)

անապատի տանգալովիՔինը բերած էին թերթին խմբագրական աշխատանքին: Ենթադրեմք կործանողը նաև, զավաթվելով, յոգևածանդներին: Բայց զոգոնկցու սակ- իցը նորերու ժամանմանը, որոնք թյուլ տուրին, որ 1976 Եղեկածմունքին կարևորն էր ընդանի Վիլյու եւ Արեւտաշտը նաև մայրաքաղ Քիւրե, անորից յոգևածնե- ըրով, երբեմն երկեկցու: Քիւրեին կողմէ, ընտանցողը նաև: Զրատարակիւկայ զործ ալ տառիւ եւ յոյ տաշարը բերել չուր: 20 Նաորեմբը, սկսելով Մ-ի Վիրք եւ ժամերեմը, Էնէնեւ Մարտ Ստառ:

Այս ամբողջը ալիւս անցնալի բնութիւնի, թափա տարաբան հնամենի մեքենայները ալ ավաղեցան, վարչութեան բեռը ծանրացաւ չկարենալ դէպ զնելով օրէ օր ծաւալող խաղաղութեանը: Եթէ անալիզը չենք թաւադրողներու զգալի նաւազգայն եւ ամէն մարդի մէջ անխոտափեղի յաւելումներ, մենք մեզ աստուծո քաղցր ցաղանի մը աղջիկ: Դեռ պիտի կարենաւ լինիք տոկոս: Մտտ տասը տարի է, ունենալ արդէն այս ճարտականը, բայց մտէն Ուղարկեմ: Բեռնի տարեկանային

առթիւ, զճոռած էինք այն՝ պատասխանել:

Հասարակայն ժամը երբ անդրադարձանք, որ մեր պատասխանը այլևս դժբախտ չէր կրնար լլլալ, համոզուած լլլալով որ Ծառաբլին հիմնած Թերթը պէտք է որ ունենար անբաղձալի վախճանի ըրդ։ Ու յանդիցանք այս անխուստ հանլի որդուին։

Կը մնայ սակախի, հետեւիլ Շահնուրի
 թիւադասերին եւ այս իմ քաղաքական
 լիբըրալնի լաւատեսութեամբ: Արդարեւ
 մեր այս որդումը ունի նաեւ դրական
 հետեւանք մը: Արիթը ստեղծեցիւր, որ
 խումբ մը մտաւորականներ հրապարակ
 ինքնին եւ ծրարեան նոր օրաթերքի մը նա-
 նախաձեռնութիւնը եւ զազութս ի մօտ
 օտուրի նոր մամուլով մը, ազդիական եւ
 մամուլականից միջոցներով:

በረ ልዩ ብርባኝ ከመጭ ካርዛው' መጠ
ከጽ:

u. v.

Թեամբ Ս. Սարգսեանի հիւրերը այցելած են Ազգագրութեան, եւ ազգային ազատագրական, առաքարի Թանգարանը:

Օրոտան օտարերկրյա ժողովուրդների զգա՞ծ
նշե՞րանքին մէջ նախադա՞ւր 1918 ՄԱՅԻ 28
հա՞յկականը հա՞յ ժողովուրդին դարաւոր
պաշարային պարէ նկատու՞մ է։ Այո՛ր քան
է. մէյային 28ը ապաշտոյց չէ կար իրողո՞ւ
թեան որ մենք որպէս ազգ է վիճակի
հրե՞ն մեծ խնդրները դնել մեր առեւին
և ազգովին լուծել, իսկ դրա համար անհե-
րաշտի են հաւաքական ջանք, ներքին
համաձայնութիւն, փոխաշարժ յարգանք
մեծանշողութիւն, ու ներդաշնանութիւն
ծառայ մենք միշտ չէ որ դրեւեղորո՞ւ ենք
այս որակներով։

Այս խօսքերը Հայաստանեան մամուլի
անոններ կը նկատէին ընդհանուր ներու-
մի տրամադրութիւն յայտնող արտայայ-
տութիւն :

ճանադարական իր իրաւունքէն ու կր
կ'ուզէր քաղաքական ռաբբային, Հանրա
յին զորքի ներքին, նախալին խորհրդ
զին որպէսզի առաջարկներ ներկայացնե
իրեն: Վեթէ պարզելի որ իբրեւ կայա
ցանկութիւն Հասարակութեան էջէ, ա
յաւ եւ անմիջապէս կ'ըզտունեմ մը սա՛հ
ճանադարական իրաւունքից եւ կը զիմե
Ազգային ժողովին, օրէնք ընդունելո
մասինը ստա՛ծ է ան:

Սարգսարապատի տօնակատարութեան զուգահեռ ձեռնարկներ կազմակերպուած են Ապարանի, Վանաձորի ու այլ վայրերու մէջ եւս :

ԻՂՀ նախագահ Բ. Սահակեան ալ նոր
օրը ուղերձով ժը դիմած է Չարաբաղ
ժողովուրդին: Ան քսած է. «Սարըշարա
պատի, Բաշ-Ապարանի, Ղարաբեիխա
հերոսական դասերի շնորհէն է նաև, ո
կառողական լայնի, արցանան պա

ԻՌԱՆԱՐՀՈՒՄ ԵՒ ՀՐԱԺԵՇՏ

(մտորում էեռանկարի ստաջարկով)

Այս օրերին փակուած է Փարիզի «Յա-
նա՛ն» թիւթը: Այսօրեւոր, աւարտութեան
է «Յաւառանքի դարաշրջանը» Հայր եւ
դուստր Միսաքեաններէ՛ հայ մամուլի
մէջ ազնիւ ու անկրկնելի ծառայութիւ-
նը, որը իր ազգային, դարաշրջանային
եւ պատմական նշանակութեամբ աւելի
է, քան պարզապէս թիւթը, քանի որ
ուրբողէն տասնամիակ ներկայացրիւ,
ներկայացրի է մշակութային Հարուստ
սիւնաքանդ:

Այսօր Գրգուհուսկից, ըստ էության, կրթության և Ժառանգ (Մարտիկ) ստեղծած շարունակ ու հզոր առանցքի՝ հետքերով ամառանոցի կրթական մակարդակը, որի հետ հաշտված է շառադարանով՝ թի՛ Գրգուհուսկ, թի՛ Շառադարանով՝ թի՛ արժանապատիվ Միկրոնով։ 50 տարեկան առաջին լույս է տեսել Է. Միկրոնից ԺժժԷ-ի և Ժառանգի հրատարակարկային, պատմական փոփոխումներ, որը, ըստ էության, ժամանակակիցամբեր էր քայլերի ոչ թանկ Գրգուհուսկից, թանկ արժանապատիվ զամբուկներից՝ ինքնակենտրոն՝ նրա պատմիկից, նրա ստեղծած և Է. Միկրոնից-ի փոփոխությունը՝ ընկալելով իրեն զամբուկարանով հրատարակարկում հաստատված և Ժառանգարանով՝ առկալից՝ որ արժանապատիվ էր, արժանապատիվ էր, հրատարակարկություն էր և երկրամասեր էր։ Ժառանգ, սակայն, թի՛ Միկրոն Միկրոնից, որը 53 տարեկան արժանապատիվ խաղաղության և Շառադարի, հոր ծանցի լի լի տեղակայում լույս էր տեսնում, որը Ժառանգի և Ժառանգի ծանցում էր, ընկալելով իրեն լույս։

Մեր օրերում ամեն ինչ էնտ կարելի է հաշուել, բայց արեւմտահայերէնը ու արեւմտահայութեան ճակատագիրը մերթէ իրարեւան հետ աճաճում է համար կերպով։ Ա՜հա թէ ինչու մէջ ուղու ճշմարտացի, որ «Յաւառ»-ին գալիս լավորելու է՜ նոր գրումներով, բայց մայիսին, որի դէպքում յանձնարարութեանը պիտի լինի արեւմտահայութեան համայնութիւնը համարակալան հափանդին թուի։

Ողնշարուն անցը օրսերեն Մայիսի
27-ը Հայաստանի մեր ժողովրդական մեծ
ագահ, սպանվածի արտադրությունների զե-
նա՝ շատ յայտարարություններ է հայտարարել
Թոմ՝ մեկը, այնուհետև, գրեթե մեկ
որ օրերը ու օրերս օր Փրոստանդանտ
նրա է, որ ուրիշ ու միջոց պահով գտել
պահպանելու համարներ: Որտեղ է ա-
ծուած առեկ, ինչպես պահել լինել ու
բեռավորություններ ինքնին հեռավոր
պահել, Համայնական էր իրականացրել: Մ-
րաւի առաջարկներ:

Որոշման մեր համայնական էր համա-
նականության ինքնին է, պատասխանա-
ւորություններ յայտարարություններ:

«Յառաջ»ը գնում է, նոր առաջնորդը
ծնւում:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
տնօրեն « Ս փ ի ռ ֆ »
Գիտաուսումնական կենտրոն

ՀԱՌՐԶԱԿԱԼԻՑ

«Յառաջիկ խմբագրությունը իր խոր
շնորհակալությունները էր կապում իր
լուր արշավանակցիներուն — Զրախանյան
Հայաստանէն, Հարաբարդէն, Միացեա
նահանգներէն, Գանատոյնէն, Պիլիբիլէյ
նիստիցէն, Սուրբաբէն ողտնջ տարե
րու երկայնքին իրենց անսակարկ մա
նցողութիւնը բերին թերթին բովանդ
կութեան: :

Կրկին ու կրկին սրտագին շնորհակալութիւններ :

(Temp. p. 7. 52)

QUAND
LA DERNIERE
FEUILLE TOMBE

Yves TERNON

Ils étaient venus du pays perdu, les yeux pleins d'images d'horreur, avec, pour tout bagage, une langue, le lien entre leurs provinces, leurs villages, leurs coutumes, le lien pour dire leur très ancienne et très douloureuse histoire. De Marseille, ils sont montés le long du sillon rhodanien, certains jusqu'à Paris, trouver un emploi, de quoi vivre, de quoi survivre et reprendre vie. Parmi eux, un homme, Schavarch Missakian, a saisi le flambeau, un journaliste, qui, avant le « grand crime » avait publié à Erzerum, un journal **Haratch**. D'un verbe puissant, animé d'une volonté farouche de vérité, il fit s'ouvrir la première feuille, le 1er août 1925. Les autres suivirent, trihebdomadaires d'abord puis quotidiennes, le 1er janvier 1927. **Haratch**. « En avant », la flamme des lettres arméniennes en bandeau d'un journal que l'on trouvait chaque matin dans la boîte aux lettres, que l'on dépliait, la bande sortie, pour lire d'abord la première colonne à gauche, l'éditorial de Schavarch Missakian, puis pour retrouver le passé du **Yerkir**, découvrir le présent — avoir des nouvelles de chacun, consulter des annonces, grandes et petites —, pour préserver le trésor d'un peuple assassiné. Chaque jour de la semaine, tandis qu'il apprendrait les mots et les phrases, la grammaire du pays d'accueil, l'émigré, l'orphelin, le rescapé, retrouvait son identité culturelle. Dès qu'on en avait la possibilité matérielle, on s'abonnait **Haratch**. Dans les années trente, il y eut jusqu'à 5000 abonnés. A Paris, on achetait son quotidien près des stations de métro, à Cadet, Saint-Michel, Strasbourg-Saint Denis, A Belleville, il traînait sur les guéridons des cafés ou chez les commerçants arméniens — et même grecs. Puis ce fut la guerre. L'honneur d'être français, la dignité dans la tourmente, le refus d'une occupation, **Haratch** ferme sa porte le 9 juin 1940 pour reprendre sa publication, le 8 avril 1945, seul quotidien de langue étrangère autorisée à paraître. Lorsque le vieux lion meurt subitement, le 26 janvier 1957, sa fille, Arpik, se remet à la tâche, secondée par les collaborateurs de son père, en particulier par Hrand Samueïlian qui, jusqu'à sa mort, en 1977, assure les editoriaux. La lampe ne s'était pas éteinte et continuait à éclairer la communauté arménienne, avec les mêmes caractères, les mêmes morasses, le même labeur imposé au typographe par la même méthode d'imprimerie. Lentement, cependant, l'huile vint à manquer. Les vieux lecteurs purent, jusqu'à leur dernier jour, recevoir leur quotidien, mais les enfants ne songèrent pas, tant s'en faut, à renouveler l'abonnement. Au jourd'hui, **Haratch** n'a plus que 700 abonnés, trop peu pour moderniser l'imprimerie, trop peu pour survivre financièrement, trop pour une femme seule à s'épuiser à la tâche, avec pour l'épauler, une seule collaboratrice, compétente, efficace et fidèle.

Il y a trente-sept ans, en 1972, je traversais la cour d'un immeuble de la rue de Trévise pour rencontrer Arpik Missakian avec, pour tout vaticane, une recommandation d'une amie d'une amie. Je venais lui dire que je voulais comprendre ce qui s'était passé en 1915 et écrire sur ce sujet. Elle m'encouragea, m'ouvrit des portes, facilita mon accès aux archives. En 1974, elle publiait, en français, ma première intervention, le 24 avril, à Marseille. Puis, qu'elle me la demande ou que je le propose, je fus un collaborateur occasionnel d'Ararat. Ce fut un honneur, comme une carte d'identité arménienne, de pouvoir y pousser librement mes éclats de voix.

Voici venu, en mai, l'automne du journal. La dernière feuille qui tenait en-

Rien ne remplace un quotidien

Stépan BOGHOSSIAN

Comme tant d'autres fidèles lecteurs, c'est avec un pincement de cœur que j'ai pris connaissance dans le numéro des 16/17 mai de «Haratch» de l'avis de cessation du journal. Dans les années 20, dès leur arrivée sur la terre hospitalière de France, les rescapés du Génocide ont eu à cœur de pérenniser la langue et la culture arméniennes séculaires en publiant de nombreux titres de presse, quotidiens ou périodiques, reflétant les diverses sensibilités de cette arménité désormais sans terre. «Haratch» a été le premier d'entre eux, et celui dont la longévité a été la plus grande, presque 84 ans. Autant qu'un organe d'information inter-arménienne, fidèle à l'idéal de son fondateur, «Haratch» a été durant toutes ces décennies le **garden du temple** de la langue arménienne—notamment de la branche occidentale—et de l'orthographe séculaire. Rien n'étant éternel en ce bas monde, ce long chapitre arménien en France se clôt à son tour, laissant à tous ceux qui l'attendaient tous les matins comme leur pain quotidien, un sentiment de grand vide.

L'on dit que la presse subit le contre-coup du foisonnement des médias modernes, radio, télévision et maintenant internet. Ce n'est pas si vrai que cela : ces jours-ci un nouveau quotidien a vu le jour ici à Marseille dans l'intention bien déterminée de se frayer une place à côté des deux qui existent depuis des décennies.

La communauté arménienne de France (troisième par son importance dans la Diaspora) a le besoin vital d'un journal quotidien, bilingue sans nul doute, puisque depuis longtemps déjà la langue de Molière a envahi notre communauté sous tous ses angles. A l'heure où elle fait de louables efforts pour se structurer, ses dirigeants — quels qu'ils soient — devraient se pencher sur cette question. Car plus que de courir après la reconnaissance sociale, il leur faut la pérenniser sans négation, il leur faut la pérenniser sans langue, seul vecteur de culture communautaire tri-millénaire. Pour cela, outre de nouvelles écoles, un quotidien, véritable tribune de notre communauté — dans lequel la langue de Mesrob Machout aurait toute sa place — est une nécessité primordiale.

En remerciant Arpik Missakian et Arpi Totoyan pour tout ce qu'elles ont fait pour «Haratch» durant des décennies, moi qui ai eu l'honneur d'y collaborer très modestement ces dernières années, j'ai rédigé mon dernier article en français non pour me lamenter, mais pour formuler un message d'espoir pour un «Haratch-bis» futur, afin que le vide ne se transforme pas en désert.

Marseille, le 20 mai 2009

ore auvez ce jour, chamo s'est dtach. Avec ce dernier mmo, pas encors fanf, cette feuille dernire parcourt le bref espace qui la s'pare du salut. Arpik Missakian a demande au nonumier avant de fermer la porte du rez-de-chauss' de la rue d'Houteville, un mois plus t't que prvu, pour des contraintes administratives. Le jour suivant, les derniers lecteurs d'**Haratch** attendront un ami qui ne viendra plus. Ils ressentiront un manque et les comprendront ce qu'est la mort d'un journaliste. Cette douleur, Arpik Missakian l'la prouve depuis longtemps, depuis qu'elle a vu, lentement, a chaque d'p't d'un d'p't, la mort d'un d'p't. Elle d'p't l'oeuvre de son p'p. C'est l' elle que dans ce Requiem pour **Haratch**, je veux rendre hommage ici, a une grande journaliste, a une femme de talent et de courage. Bonne nuit Arpik.

Շ. ՄԻՍԱԳԵԱՆ
ԱԿՈՅԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հայ բնակիչ չուրջ դարձնելիս ու՜նի հնախապատմությունը։
Նրան տեսելու համար, զոր գաղափարացող վանողներն, պատգամ է կարգադրել։ «Փողովուրդն է որ լեզուն էր չինի»։ Այն՝ Նազեմյան, էր հասարակած, թէ «Փողովուրդն է որ լեզուն էր չինի», ապա՜նպատակ ունեւն լռել թէ «էր ստեղծել»։ Բայց ինչ որ փողովուրդը էր չինի՜ն էր ստեղծել, գարգառ էր մանկէ։ Արդ, մշակում էր ճշմանկն ստացում։ Ինչ պատելն պիտի ներկայացնէր, երեսակները չափաբերել էր հայերեն, երկրորդ մասը փողովուրդի ստեղծած խոստած գնելով, երբ մշակած չլլար՝ մար էր զնախաբար։

Գեղձան միտքը, դարգացնելով
 Մատթական դպողավորը, որ ջանի
 չթափիչ Հարուճ մի տուռա լուսնին
 րէն լիւծին Համատիրութեան,
 ԺՁ. դարուն տուռա կը չնակի մը
 դեբը, արթնցնելու Համար Ժողո
 մւորդները, մանաւանդ փոքերը,
 որպէսզի մշակեն իրենց ինքնատիպ
 Ժառանգութիւնները, մասնաւորա
 րա՞ր ինչ որ ազգային է եւ տեղա
 կան:

Այստեղ կը թողում այս գաղա-
փարին պատմութիւնը, որ կը հասնի
մինչեւ Փրանսական յեղափոխու-
թիւնը, — հատորներ կը պահանջ-
նի իւր:

Աբե իմ, Արդիվան ի վիճակիդ
 չեմ բռնակում այս գաղափարներդ
 զգալով: Ու ալ այս իբրտապան
 զգալահոնքը, որոնք ժողովուրդը
 խոսեցին, կամ քրահաններին
 ժողովուրդին տանում էր զարկել
 զՎերս, գիրքին յաղկեմանով ժխան
 բնութեան: Տարադր ցեղեղեկ էր,
 ինչոյնիկ նուրբակահ, յայց ոչ յա-
 ղարմէ մեր գաղափարներն կամ ցո-
 լեմն այն արքան, իր սեւ որոտմ ու
 կարծր Տաքսիտիւր, տեղին աշ-
 խարհադպարակն տնունէ կիս փոխ-
 ան տառնան չտառած, կրնային
 խոսեցար չուձեքին որակ:

Անբարձեւ էր ընկալուած, այս թաղերի ամենին լայն ու գիտական առումով: Գոմիտաս, այն Հան-ճաբեղ միտքը, ըմբռնեց տարազին իտական իմաստը, ու ճանաչեց իր փառած տղոց լրջական եզրերը, ըմբռնաւ ան կենդանութիւն, թէ՛ եւ իրականութիւն: Կիսաբաց, դուրսէր էլ, իր իրականութիւն Հայ եզրին պատկերը իրենք հոմիտաս երգ ըմբռնութիւն տար ըմբռնեց այն ձեւով, որ զգալականութիւն տուին Արդիական եւ Պոստյոյ իրա-
նականութիւն:

Արդ, Շ. Մխաթեան կատարեց
Հայ լեզուին մէջ, ինչ որ կատարեց
Կոմիտաս Հայ երաժշտութեան

նետեց թրքական սեւ որոմը, արախն
քարն ու զպոռուկը, առաւ սպիտակ
եւ ազնիւ մարմուտը՝ տալու համար
նաչի՜, ամէնէն նուրբ ալիւրը,

Եթէ արդի արեւմտահայերէնը
հասած է մինչեւ այժմ չգերազան-
ցուած բարձրութեան մը, — եւ իրո-
ղութիւնէ զտուկա —, չատ բան կը
կրնանք չ Իրեւանի շրջանէն

[illegible]

գանալով մը՝ իր կարճ նախադասութիւնները գոյնի ալիքներ են կարծես, որ կա չափորոշիկ իրապէս իր լիգուն ակնդէսով չ'ուն որ պատահելի պիտի զատնար որբը մը՝ հակաճանաչողին դէմ՝ յանդիման, ու զորոժած միակ զէնքը՝ բէշ թիւ, որ բխումի ձեւովը, յաճախ, ընդդէմէ չի պատճառեր...
ընդունողին:

Լեզուի մաքրութեան իր սէննէ էր,
որ կը մղէր զինք՝ համարեալ թե
սրբազան իր մէծ ու պղտոր աշխարհ
խառնիկիցն ունի լեզուն՝ ապա-
հաճ է որ գոյութիւն ունի այսօր «Յա-
ռաջ»ի հայերէն մը:
Ինչ յատկանշիչով կը ներկայանայ
այս արարքը:

Նախ ուղիղ զրկախման հանդիսին, որը Չզախանը, Նամանյանի, Բեհնահի և առաջադասի օրհներգի՝ իրենց մեծ տեր մանջաղամանի վրա առկա մեջէջ էր, օրինակ, Օշահանի... Նապոլեոնի, որ գաղափարներն եւ պատկերներն Ներկային մէջ էր։ Ճնշվել կամ «հաւուրէ» մասկալը, ինչն էր զրկախման տարւոյը՝ զանիւր անվան եւ առնչելի խնամք զանաւոր շարժապար, որ շատ, որեւէր խնամք առնուածը։ Մասուններն։ Դէպէս, վերջապէս, մասկալի այն ձևն էր (Նարեկացի եւ Միսաք Մանի), որ մասկալայի վրա առնուող իր կեղծիքի պաշտին վրայ առնուող յարմարութիւնը՝ գալիլթիւնը, կը նախորդէր մեկ՝ գալիլթի կերպով։

Այս ուղիղ զերբախնությունն հետ
գործակալությունն էր պահանջել
գլխավորությունն: Օպանի գեմ
յառաջադրել է առաջիններուն, ճ.
Միտրոֆան, բարբորա թագմո
թեան: Ուստի էլ պարբերութեամբ
թեթեւաբար եւ աշխոյժ, երբ շատ
հազում է, երբ շատ զարգացած
է, նոյնիսկ միտն ալ պահանջ
ներհար է կազմածածով:

Ինչու՞նչ չարաշատիկ, ճոխաթա-
նելու չամար՝ կ'առաջարկե՞ր օր թի-
վորամուկ օտար՝ քանոն, թիցելի
ապրումս, թիւն է կարճ քարեկան
չաչ քրոջիկեր ձօռ, այլ չաչ
փնտել չամառաստասմար մեր
նի՞նք մառնախոշ, թեան է՞՞ք, երբ
բոլոր քրքրալիկն քարաշատիկ
է՞՞ք, ը՞նթ էր պակսի, կերտել
քր քարաշատիկաներ եւ չամա-
ռաչ մեր խորտիկն օրեկերորդ
ձր քարաշատիկանար՝ ԽԱՅԱՅ՝
խալտիկն սուս եւ չարաշատիկ քաղ-
նիկներ քառեր, յաղոյ ե ղեկեղեկ
Կ'ընդուն օր երևանի քարեկան
արժ, կը քարաշատիկն քառեր, օ-
րեկ կը քարաշատիկն քառեր, օ-
րեկ կը քարաշատիկն քառեր, օ-
րեկ կը քարաշատիկն քառեր, օ-
րեկ կը քարաշատիկն քառեր, օ-

Նրանք մտախառնվեցին և զոր կարելի չէ ծածկել կամ ուրանալ:

Երբ Կր խոսողներ Ազատամարտ
ազատիները, բացառ չարացույց
ները — տակսի եր Տրապիսանային
խորհրդակցությունները երկու կողմ
խորհրդները միացման, արևելահայ
խոյզին և արևմտահայերին ծայր
կողմ կարիքներին ընդունում մասին
Պատասխանները չբացահայտում
և խորհրդակցությունները
երբեք զուգահեռ Կր Տարածքներ
միացման փուլ չեն Այս փուլին
պատկանում, ծայր եր լուծակ
ներումն, սպառնալիքներ խնայ
տակներ թաղանթներին, և
արևելահայ լեզու Կր յուրաքանչյուր
ազատի ազատի, իսկ արևմտահայ
ազատիները կրթական գաղափար
ներում իրենց գաղափարաբանություն
Արևելահայ գաղափարներն ամեն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՍՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»-Ի

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Ն Ի

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ԱՌԻԹՈՂ
ՀԱՅ ԼՐԱԿՐՈՂԻ ՀԱՄԱՐ

Մենք ցառով խնայանք, որ Փարիզի «Յառաջ» թերթի բաժնեդերձերին էլ յայտարարել էինք։ 2009 թվականին Մայիս և Յունիսի յետոյ թերթին այլևս լույս չի տեսնելու՝ թերթը փակելու է։

«Յառաջ»ը հիմնադրուել է 1925 թվականին, նշանաւոր գործիչ և հրապարակագիր Շաւարշ Մխաբեանի ջանքերով։ Ճանաճականներ շարունակ Շաւարշ Մխաբեանը խմբագրել է իր հիմնադրած լրագիրը մինչ նուիրումով ու եռանդով և կարողանալ թերթը պահել անհրաժեշտ մակարդակի ու բարձրութեան վրայ։ Շաւարշ Մխաբեանից յետոյ նոր գործը նոր նուիրումով ու պրոֆեսիոնալ շարունակում է դաւատըր։ Հայ լրագրութեան ամենահռչակաւոր դէպքերից մէկը Արիֆի Մխաբեանը։ «Յառաջ»ի ու խմբագրութեան մասին կարելի է շատ խօսել ու գրել և չզայտել նիւթը։ Համոզուած ենք, որ այդ մասին զբբերելու ուսումնասիրութեանն էլ բերելու է։

Իսկական գրողին այն է, որի էջերում լրագրողութեան անսնունդ է ինքն իրեն, խօսում է ինքն իր հետ, ճանաչում է իր էությունը, այդ թերթի էջերում է որոնում իրեն յուզող հարցերի պատասխանները։ «Յառաջ»ը տասնեակ տարիներ եղել է այդպիսին։ Եւ հիմա, ցառ ի սիրտ, թերթը դադարեցնում է իր գործունէութիւնը։

Հալո՛ւ, թէ կարիք կայ ասելու կամ րացատրելու, թէ ինչ անախրութեան ու նշանակութեան ունի հայ լրագրութեան հայ ժողովրդին, հայ հայ մայրենի կենսութեան։ Մի քանի, որ ամառային է ու անկենսական։ Հայ գրականութեան ու մշակութիւն հետ հայ մամուլը, հայ լրագրութիւն հետ հայ մամուլը, մեր ազգային ինքնագիտակցութիւնը և մեզ՝ իրբեր ժողովրդի։

Անկարելի է այսօր պատկերացնել ծրարական հայ համայնքի առանց «Յառաջ»ի, առանց «Յառաջ»ին՝ ման որեւէ այլ լրագրին։ Հայ լրագրութեան պատմական արժէքը, զերեք և իրաւունքները։

Ապագայս... կամ փոքր ժողովուրդներ, որոնք, թէև հանգչած՝ իրենց հոգեւորական, հարուստ իրենց ասանդորմեանց դրանքին, որոնք իրենց բարբառներն ուր կամ հին, կրճաճ յայտարարել հիմա թէ ապագայում են իրենց գոյութիւնը, ապագան։

Ինչքան ալ յուսնետեսութիւն ներշնչէ մամուլները, ինչքան ալ յուսնատեսութեան պատճառեւ ճաղաքական դէպքերը, արեւմտահայերէնին այնպիսիներն պիտի պաշտպանեն հայ լեզուի այս հրաշալի ծաղիկը դրագէտներ իրենց պատիւով, և պիտի մշակեն զայն իրենց տարրանորով։ Այնպիսիներն մասին խօսողները կը մտածեն մէկ քան... հայ լեզուն փրկելի մըն է։ Միայնով տարցարեւներ վաղը պիտի բռնեն... հրաշք մըն է։ Դրաջք էք չէ՞, որ դէն, տեսնել որ հողին ու մարդիկուրէն կուրուած՝ ծաղիկն է անմահան դարձան մըր զգեստաւորումը։

Կերպագրէ, հրաշալի ծաղիկներու իր ընդունալութեան համար չէ՞, որ կը պահանջարկ ժողովրդը կերպագրեն իր հոգեւորական վրայ։ Այս արեւմտահայերէնին այնպիսի հանրահանգումն էր կուրակը, այնքան որքան մահութիւն է ինքի։

«Յառաջ»ի դադարեցումը մեծ լաց մը պիտի տանք՝ ֆրանսուհայ դպրութեան մէջ և արեւմտահայ մամուլի ընտանիքին ներս։ Այս օրաթերթը կը հաւ մեր դադուրի ամենահաղթանակը, հիմնադրութեանն ու կամայորեցումներին մին։

Եղաւ վիպա, բանբեր, խղիճ մայն ու ամէնօրեայ խօսակցից։

Կերպեց սերունդները բայց, աւա՛ղ, սերունդները զինք չպահեցին։

Անողոր տրամաբանութիւն. առանց դպրոցին լեզուն չաղորդի, առանց լեզուն մամուլը չաղորդի։

«Յառաջ»ը դիմարեց ու տուեաց աւելին ասանկներէն անդին։

Այս դպրութիւն մեծ տուրք ունի Շաւարշ և Արիֆի Մխաբեանի հաղորդէ։ Յարգանքի ու երախտաւորութեան տուրք։

Երկու կենսերը՝ նուիրումաճ հայ զրիկն ու մամուլին։ Իրենց ազդիւն ծառայ՝ ազդը իրենց շնորհակալ։

Վարքերբերիկ կատար։

ԳԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

զիրն է, որ միտաբան է մարդկանց, ի մի բերումը նրանք չենք, անհատական գիտակցութեանն ու գործունէութիւնը և դիմում աղբային հիմքերի վրայ։ Կազմակերպութեան այն ուժն է, որ մի է ընդունում ազգի հոգեկան և ֆիզիկական եռանդը ու կարողութիւնները։

Իսկ իր ուժերի ու կարողութեան ֆրանսահայութիւնը միշտ էլ եղել է հայ թերեւս ամենագործող խմբագրութեան, որ ամառային, որ քաղաքի անհատները, գրականութեան, արեւմտահայ մշակութիւնի փառանքի գէմներն ու ներկայացուցիչները, փայլուն գործունէութեան ծառայում և այսօր էլ նորից շարունակող ազգային գործիչներով ու բարեխաղներով և, կերպագրութեան, հայութեանը, իրենց արեւմտեանին և հայրենիքին նուիրումաճ բոլոր ֆրանսահայերով։ Եւ, իրօք, անկենսական է այս նոր ֆրանսահայութեան գործունէութիւնը առանց իր լրագրի ու առանց իր մօքի ապագայի, առանց իր ձայնի, առանց ինտիմիտետայն աղբ կատարելի։

Մենք յուսով ենք, որ գործելու ու գործարար ֆրանսահայութիւնը ունի և ինչը կը գտնի պահպանութեան «Յառաջ»ը։ Իսկ եթէ զա այսօր այլևս անկարելի է, ապա՝ պահպանելու «Յառաջ»ի մշակույթը լրագրի անկողիններ և ունեւնալու իր լրագրի, որ ազգայնապատ ու ազգայնալու գործունէութեան արժանի լինի կուրուելու «Յառաջ»ի ժառանգութեանը։

ՅԱՅՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, ՆԿԻՐՈՅ ԵՆՈՒԱՆԻ ՏԻՐ-ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ,

Գրականագետ

ՎԱՀԱԳՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, Գրող

ԼԵՈՒՈՆ ԽԵՆՈՅԵԱՆ, Գրող

ՎԱՀԱՐ ԱՅԵՄԵԱՆ, Լրագրող

ԱՍՏԴԻԿ ԳԻՈՐԳԵԱՆ,

Հայաստանի լրագրողների

միութեան նախագահ

ԳԻՈՐԳ ԵՆԱԶԵԱՆ,

Հրապարակախօս

ԼԵՈՆ ԱՆԱԿԵԱՆ,

Հայաստանի գրողների

միութեան նախագահ

ՏԻՐԱՆ ՄԱՆՈՒԴԵԱՆ, Կոմպոզիտոր

ԿԱՐԵՆ ԱՂԱՄԵԱՆ,

Հայաստանի նկարիչների

միութեան նախագահ

ՎԱՀԱԳՆ ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ, ԶԳՐՈՐ

ՀՀ գիտութեան նկարիչի ազգային

ակադեմիայի փոխնախագահ

ՀՐԱԶԵԱՆ ԹԱՄԱՐԱՆ, Լրագրող

Մատենադարանի տնօրէն

ՅԱԿՈԲ ԱՆԵՏԻՔԵԱՆ, Խմբագիր

« Ա Վ Գ »

Երևան – Մայիս 27, 2009

«ՅԱՌԱՋ»-Ի ՓԱԿՄԱՆ ԱՌԻԹԻ

ԽՄԲ. – «Յառաջ»ի փակման առթիւ, ստացամէ բազմաթիւ նամակներ, ուր ընդերքողները խ-

րինց ցառը կը յայտնէին։ Ստորեւ փոքր ծաղիկաւոր մը կարգ մը նամակներէ։

ՅԱՐԱՅՈՐԱՅԵԱՆ ԽԱՅԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, «ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԵՐԻ

... «Յառաջ»ը, որը ձեռով, արեւմտահայ աշխարհ կըրուած կըրուեալ գրախոսի պատմութեան, կենսիկն ու անոր մշակութիւն երկարաճումն էր եւրոպական սոցիալական վրայ, և այժմ որ ընդ միշտ պիտի լոյս, այդ աշխարհն է, իր բովանդակ ոգիւնն հարստութեան, որ աւելի ևս պիտի գրեթէ մանուկ։ Իսկ թերթին շնորհիւ ետք, այլևս ո՞վ պիտի պայքարէ պաշտպանելու համար Հայուն մարդկային ու ազգային այն արժէքները, որ դարձելու ոգնախան եղած են մեր հաւաքական կենսիկն ու գրականութիւն մեր գրականութեան։

Ո՞վ պիտի մաքալու Մեծառնանէն ազնոտանան դէմ ո՞վ պիտի պայքարէ Մեքսիկայի ուղղա՝ դարձիւնը, ո՞վ գիտակցութեան այն ընէ հայութեանը հաւատութեան կրակածէն յանձնարարութեան և ֆուլիպորային տարակուսելի դիւանախոսութեան կողմէ յարուած ծուղակները։

Ո՞վ պիտի...

Եւ ասիական բազմաթիւ «ո՞վ պիտի»ներ։

Եւ վերջապէս ո՞վ արդար անդիլ ճշդութեամբ ու անդունդան հպարտութեամբ պիտի պայքարէ մեր ազգային արժանապատուութիւնը արեւմտական նիւթի չլիքաւորէն համար։

«Յառաջ»ն այս ամէնէն էր ու ասուական շատ անգին։ Իր շնորհով չբնա՛ մըր կը փակուէր. նորէն հայ կական թերթեր պիտի հրատարակուէր, բայց ոչ՝ հայերէն լեզուով, և ոչ՝ Հայերէն, այլ մարդու ո՞վ հայերէն համար։ Սակայն լեզուն ոգի ալ է ու հայաբեր թերթին մահով ալ ոգին ալ դառապարտուած է մահուան։

Գիտեմ թէ «Յառաջ»ի փակումը արուած որոշման մը հետեւանք եւ զամ պիտի չբլլայ ու այսօր մեր սիրելի կերպիւն։ Բայց հերոսաբար – այժմ հերոսաբար, որովհետեւ այս պայմաններուն սակ հայերէն լեզուով օրաթերթի հրատարակելը հերոսութեան համար է – այսքան տուրք հոսանքին զէմ թիւաւորէ ետք՝ զէմ թիւթիւթարութիւնը պիտի անձնաւոր թէ աւելիքն իսկ արժանի էք հայ ազգին գիտահետաքննութեան։

Իսկ վառան եղէք որ թերթին փակումը շատեր անտէր է որը պիտի ձգէ, որոնց մէջ նաեւ ես։

Անկեղծ գգայուններով ու երախտապարտ սրտով,

Զերգ՝ ՍՈՒՐԵՆ ՍՈՒՐԻԿԵԱՆ

ՎԵՆԵԱԿԻ

Սերիկ Արիֆիկ,

Անհատաւոր բայց իբրտ որ կարող էր ու տիրեցալ 2009 Մայիս 16-17 թուականը «Յառաջ»ին մէջ մեր ստորագրութեան աման հայապահպանութեան լուրին խաւարում... Ֆրանսալէն մինչև Լոնտոն, ամէն ուր ինձի փառալու զրպարմա մէջ ինձի ընկերացոյց,

մօտ 50 երկար տարիներու ճաղող օրերուն ընթացքով, «Յառաջ»ին վերնականապէս դարձումին հաւաքախօսութեան...

Լոնտոնի մէջ օտարացումի գոնէրը բախող, հայկական մամուլէն զրկուած հաղորատու Հայերու խառնարանին մէջ, «Յառաջ»ը հայապահպանութեան ծառայող յաճուկութեան ինձի պահեց պայքարող ըմբոստ աշխարհի մը...

Սերիկ Արիֆիկ, կը խոնարհեմ մեր հօրը՝ Մեծն Շաւարշին կողմէ դուրեման յարձրութեան սուրբ եւ մահաւանդ արտաւոր կը շնորհաւորեմ մեր ամենախաղա անխնայ դուրեման անդիլ բազմաթիւ արժանիքն ու ընթացքը «Յառաջ» օրաթերթին լույս ընծայումը։

Մասնաբաժն կենսիկն ընկերականութեան «Յառաջ»...

Պրախապարտ գգայունով եւ խոր յուզումով,

ՍՈՒՐԵՆ ՍՈՒՐԻԿԵԱՆ

Chère Arpil,

Je viens de lire votre éditio si juste et digne. Cela faisait longtemps que vous aviez appris à regarder la difficulté de face. Vous auriez fait seule, terriblement seule, ce qu'il était possible de faire – et même au-delà de ce qui pouvait s'imaginer. C'est toute une vie, la vôtre, qui entre à présent, à pas assurés, dans l'histoire de la Diaspora. Chacun de vos engagements a été inspiré par une vision claire de l'avenir comme de votre refus de céder à la tyrannie de la pensée convenue, trop répandue chez nous. Vous avez pu transmettre à votre tour le legs que vous ont confié votre père et ses contemporains, mais en le rendant plus précieux car vous l'avez fait évoluer sans jamais contredire ou trahir l'essentiel. Vous avez été et resterez la passeuse de leurs espoirs et de leurs défis. J'ignore ce qui nous attend mais je sais que, sans courage, sans lucidité, et sans efforts, rien n'aura de sens. Vous parvenez à rappeler tout cela, jour après jour, à ceux qui, sans vous, auraient refusé de se faire soigner contre la pire maladie du siècle : l'indifférence.

Il n'empêche que je suis triste de votre tristesse. Je pense beaucoup à vous.

Edouard JAKHIAN

Bruxelles

Madame,

Je suis désappointée d'apprendre l'arrêt de la publication du journal «Haratik». Les lecteurs arméniens perdent un grand quotidien qui a permis à tant de lecteurs d'être au plus près de l'actualité arménienne. A ma connaissance, vous êtes le seul quotidien en France à écrire en arménien, ce qui a permis à des générations de feuilleter et de s'approprier cet alphabet unique, si riche et notre langue.

Je vous remercie au nom de ma mère et toute la famille.

Aznie CAILLAULT

Fontaine, le 18 mai 2009

